

JOUKOSTA JOUKKUEEKSI – jääkiekkjoukkueen kiinteyden vaihtelu ja sen subjektiivinen kokeminen yhden pelikauden aikana

Virpi Pöllänen

Liikuntapedagogiikan
pro gradu –tutkielma
Kevät 2002
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Virpi Pöllänen. Joukosta joukkueeksi – jääkiekkjoukkueen kiinteyden vaihtelut ja sen subjektiivinen kokeminen yhden pelikauden aikana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma, 2002, 90s.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ja ymmärtää tutkimuskohteena olleen juniorijääkiekkjoukkueen kiinteyden vaihteluita yhden kauden aikana sekä pelaajien että valmentajan näkökulmasta. Tutkimus on osa laajempaa, Esa Rovion (2002) väitöskirjaan liittyvää tutkimusprojektia, jonka tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida psyykkisen valmennuksen ohjelma juniorijääkiekkjoukkueelle, johon kuului tutkimuskaudella 22 iältään 15 - 16-vuotiaasta pelaajaa ja kolme valmentajaa. Ohjelmaan sisältyneillä tavoitteenasettelulla, roolien selkiyttämällä ja suorituksen profiloinnilla pyrittiin edistämään tehokasta tehtävän suorittamista, jolla oletettiin olevan välillistä vaikutusta myös kiinteyden sosiaaliseen dimensioon.

Tutkimukseni aineisto koostuu ryhmän ilmapiirimittarilla eli GEQ-kyselylomakkeella (Carron, Widmeyer & Brawley 1985, 244-266) kerätystä määrällisestä aineistosta ja lisäksi valmentajan ja pelaajien puolistrukturoiduista haastatteluista. Tutkimusotteeni on luonteeltaan laadullinen.

Tutkimuskohteena olleesta joukkueesta kehittyi kauden aikana hyvin toimiva ja yhtenäinen ryhmä. Joukkueen kommunikaatiosuhteet olivat avoimia ja verkkomaisia. Pelaajien suhde jääkiekon pelaamiseen ja joukkueen yhteiseen tavoitteeseen näytti säilyvän koko kauden ajan myönteisenä, vaihteluista huolimatta. Myös pelaajien näkemys joukkueen toiminnasta harjoituksissa ja peleissä sekä tavoitteiden saavuttamisessa pysyi ryhmän ilmapiirimittarin mukaan lähes samanlaisena koko kauden ajan. Merkittävää joukkueen kiinteyden kannalta näyttää olleen se, että pelaajat tunsivat itsensä hyväksytyiksi joukkueessa ja sen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kiinteyden kokemukset kauden loppuvaiheessa olivat vahvoja. Joukkueessa esiintyi myös kiinteyden haittavaikutuksia. Konformismi ja ryhmä-ajattelu heikensivät välillä joukkueen suoritustasoa.

Joukkueesta muodostamani kiinteyden kuva selvittää, mitä joukosta joukkueeksi kehittyneen ryhmän kiinteys sisältää ja miten haastatellut pelaajat ja valmentaja ovat kiinteyden kokeneet. En pyri tutkimuksellani laajoihin yleistyksiin, mutta muodostamani kuva soveltunee ainakin osittain myös muihin tavoitteellisiin juniorijoukkueisiin.

Avainsanat: Ryhmädynamiikka, kiinteys, joukkueurheilu, GEQ-mittari

SISÄLTÖ

1	PSYKKISTÄ VALMENNUSTA KEHITTÄMÄÄN	5
1.1	Tutkimuksen tarkoitus, kohderyhmä ja aineistot.....	5
1.2	Tutkimuksen rakenne.....	6
1.3	Kokemuksia ryhmäilmiöistä.....	7
1.4	Psyykinen valmennus Suomessa	8
2	RYHMÄN KIINTEYS JA SEN MITTAAMINEN	12
2.1	Ryhmän kiinteys ilmiönä.....	12
2.2	Ryhmän kiinteyden mittaamisen historia	15
2.3	The Group Environment Questionnaire – ryhmän ilmapiirimittari	17
3	TUTKIMUSMENETELMÄT	19
3.1	Tutkimuksen luonne	19
3.2	Lähtökohtana ryhmän ilmapiirimittari.....	20
3.3	Valmentajan ja pelaajien haastattelu	22
3.4	Aineiston analyysin vaiheet.....	23
3.5	Luotettavuuden arviointia.....	27
4	JOUKOSTA JOUKKUEEKSI	30
4.1	Joukkueen historia	30
4.2	Ryhmän muodostuminen ja kehittyminen	31
4.3	Kaikki vaikuttaa kaikkeen - ryhmädynamiikka.....	32
4.4	Ryhmäsuhteita	33
5	KIINTEYDEN KAHDET KASVOT	37
5.1	Jääkiekkoa sisulla ja suurella sydämellä.....	37
5.2	Pukukopista illanviettoon	47
5.3	Kivan kääntöpuoli? – ryhmän kiinteyden hättävähäikutukset	56
5.4	Aineistojen kohtaaminen	59
6	POHDINTA.....	61
	LÄHTEET.....	66

LIITTEET.....	71
---------------	----

1 PSYKKISTÄ VALMENNUSTA KEHITTÄMÄÄN

1.1 Tutkimuksen tarkoitus, kohderyhmä ja aineistot

Tämä tutkimus on osa suurempaa, Esa Rovion johtamaa tutkimusprojektia, jonka tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida psyykkisen valmennuksen ohjelmaa jääkiekkjoukkueelle, johon kuului tutkimuskaudella kolme valmentajaa ja 22 iältään 15 - 16-vuotiasta pelaajaa. Ohjelmaan sisältyi mm. tavoitteidenasetteluohjelma sekä yksilölle että joukkueelle, pelaajien roolien selkiyttäminen ja suorituksen profilointi, joilla pyrittiin edistämään ryhmän tehokasta tehtävän suorittamista. Ryhmän kiinteyden sosiaaliseen dimensioon ohjelmalla oletettiin olevan lähinnä välillisiä vaikutuksia. (Rovio 2002, 32-35.)

Tällä tutkimuksella on kuitenkin myös omat tavoitteensa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja ymmärtää joukkueen kiinteyden eli koheesion vaihteluita yhden kauden aikana sekä pelaajien että valmentajan näkökulmasta. Urheilujoukkueen kiinteyden vaihtelut ja niiden subjektiivinen kokeminen motivoivat minua tutkijana. Itse en ole koskaan kokenut joukkueurheilun riemuja tai murheita, olen aina ollut yksinäinen taistelija. Kiinnostus joukkuelajeihin on herännyt vasta opiskeluaikana erilaisten ryhmäkokemusten kautta. Aiheen valinta tukee myös henkilökohtaista kasvuani liikunnanopettajan ammattiin, jossa tulen jatkuvasti työskentelemään erilaisten ryhmien kanssa.

Tutkimukseni aineisto koostuu ryhmän ilmapiirimittarilla kerätystä määrällisestä aineistosta ja lisäksi valmentajan ja pelaajien haastatteluista. Aineiston määrällinen osa oli kerätty pelikaudella 1999-2000. Pääsin itse syventymään siihen syksyllä 2000. Määrällisen ryhmäkiinteyksaineiston keräsivät Johanna Kaija ja Terhi Kujala-Leinonen (2001) kyselylomakkeen avulla, jonka pelaajat täyttivät neljä kertaa kauden aikana: kauden alussa (5.5.1999), kaksi kertaa kauden aikana (11.11.1999 ja 2.2.2000) ja kauden lopuksi (28.3.2000). Kaikki pelaajat vastasivat kyselyyn jokaisella neljällä mittauskerralla, joten vastausprosentti oli 100%. Kaija ja Kujala-Leinonen (2001) ovat raportoineet mittariin liittyviä tuloksia omassa pro gradu -työssään. Täydensin jo kerättyä aineistoa myöhemmin valmentajan haastattelulla (21.6.2001) sekä kolmen pelaajan haastatteluilla (17.10.2001, 12.12.2001).

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tutkimusraporttini rakentuu ryhmäilmiön ympärille syventyen sen yhteen osaan, ryhmän kiinteeseen. Alun johdannon jälkeen käyn läpi omia kokemuksiani ryhmäilmiöistä, jotka avaavat lukijalle sitä näkökulmaa, josta olen katsonut ja tulkinnut tutkimuskohdettani. Seuraavaksi teen katsauksen kotimaiseen psyykkisen valmennuksen kirjallisuuteen, johon perehdyttyäni hahmotin omaa paikkaani tiedeyhteisössä. Luvussa ”Ryhmän kiinteys ilmiönä” selvitän ryhmän kiinteyden ominaisuuksia ja yhteyksiä. Ryhmän kiinteyden mittaamisen historiallisella katsauksella avaan kiinteyden tutkimuksen kehityskaarta, jonka ymmärtäminen on antanut minulle valmiuksia arvioida kriittisesti myös tässä tutkimuksessa käytettyä ryhmän ilmapiirimittaria. ”Tutkimusmenetelmät” lukuun olen kuvannut tutkimusotettani ja kertonut seikkaperäisesti tutkimukseni etenemisen. Siihen perehtyessään lukija voi arvioida myös tutkimukseni luotettavuutta, jota käsittelen vielä tarkemmin ”luotettavuuden arviointia” -luvussa.

Teorian ja aineiston vuoropuhelu alkaa luvusta ”Joukosta joukkueeksi”. Luvun alussa kerron joukkueen historiaa, jonka jälkeen lähestyn teorian kautta tutkimuksen ydintä eli tutkimuskohteena olleen jääkiekkjoukkueen kiinteyden vaihteluita ja kauden yksilöllisiä kokemuksia. Luvussa ”Kiinteyden kahdet kasvot” lukija voi tavoittaa kauden tapahtumat mittarin kuvasarjoista sekä valmentajan ja pelaajien haastattelukatkelmista. Aitouden tavoittamiseksi olen säilyttänyt niissä jokaisen henkilökohtaisen tyylin kertoa kauden tapahtumista. ”Kivan kääntöpuoli” -luvussa käsittelen joukkueessa esiintyneitä kiinteyden haittavaikutuksia, joihin perehdyttyäni ymmärsin saavuttamani totuuden toisen puolen. Tutkimukseni viimeisessä luvussa tiivistän tekemiäni tulkintoja ja niiden merkityksiä. Lopuksi arvioin tutkimusta kokonaisuutena ja esitän jatkotutkimuksia.

Ryhmän kiinteydestä käytetään kirjallisuudessa yleisesti myös nimitystä koheesio. Näyttää siltä, ettei käsitteen suomennoksesta ole vielä muodostunut vakiintunutta käytäntöä. Tämän vuoksi ja usein myös lauserakenteellisista syistä olen käyttänyt näitä molempia. Toivon, ettei se aiheuta häiriöitä lukukokemukseen.

1.3 Kokemuksia ryhmäilmiöistä

Kuuluminen johonkin ryhmään on luonteenomaista kaikille ihmisille. Aloitamme elämämme vahvimmassa ja merkittävimmässä ryhmässä eli perheessä. Elämänkaaren aikana kuulumme useisiin eri ryhmiin esimerkiksi koulussa, harrastuksissa, työssä ja sosiaalisessa elämässä. Ryhmän jokainen jäsen vaikuttaa kaikkien ryhmäläisten käyttäytymiseen, ajatteluun ja asenteisiin. Ryhmällä on siis voimakas vaikutus sen kaikkiin jäseniin. (Carron & Hausenblas 1998, 3.)

Seuraavaksi avaan hieman omia subjektiivisia ryhmäkokemuksiani ja suhdettani jääkiekkoon, jotka väistämättä ovat vaikuttaneet tämän työn tekemisen kaikkiin vaiheisiin ja erityisesti tekemiini tulkintoihin.

Merkittävimmät ryhmäkokemukset elämäni varrella olen elänyt yhdessä perheeni kanssa. Yhteiset arkiset hetket kotona ja urheilun parissa ovat olleet niistä parhaimpia. Koko perheemme oli mukana ampumahiihtoharrastuksessa, joka nousi pääalajiksi lopetettuani telinevoimistelun. Pienessä urheiluseurassa ei ollut montaa ampumahiihtoa harrastavaa tyttöä, joten lajin parhaat todelliset ryhmäkokemukset liittyvät nuorten alueleireille ja myöhemmin nuorten MM-ryhmän leireille. Kilpailuissa jokainen keskittyi omaan suoritukseen ja ystävät tunnettiin vasta maalivaatteen toisella puolella. Olen siis aina ollut yksilölajien harrastaja. Joukkuelajeihin minulla on siis täysin avoin ja lähes ennakkoluuloton asenne.

Elämäni jakautuu jollakin tavalla aikaan ennen ja jälkeen urheilun. Vaikkei ampumahiihtoharrastuksemme ollutkaan maailman huipputasoa otettiin se silloin ihan tosissaan. Ampumahiihto oli perheen yhteinen harrastus ja isä valmensi sekä minua että isosiskoani. Sitten kun lopetettiin, käännettiin katset opiskeluun. Opiskeluajan ryhmäkokemukset muodostavat myös merkittävän kokonaisuuden. Koulutuksen muovailemana minusta on kasvamassa liikunnanopettaja. Osa opiskeluajan kokemuksista on ollut hyvin positiivisia, mutta kokemusten joukkoon mahtuu myös negatiivisia tunnejälkiä. Erilaisten tilanteiden myötä olen pohtinut omia ryhmärooleja ja pyrkinyt kehittämään itseäni ryhmätoiminnassa.

Elämän erilaiset ryhmäroolit ovat ulottuneet myös parisuhteeseen saakka. Elämänkumppanin löytäminen ja elämä hänen kanssaan on jotain, mitä ei voi verrata

mihinkään muuhun. Rakkaus lienee voimakkain vetovoima, mitä ihminen voi elämässään tuntea. Myös läheinen suhde äitiini on ollut koko elämäni ajan hyvin merkittävä.

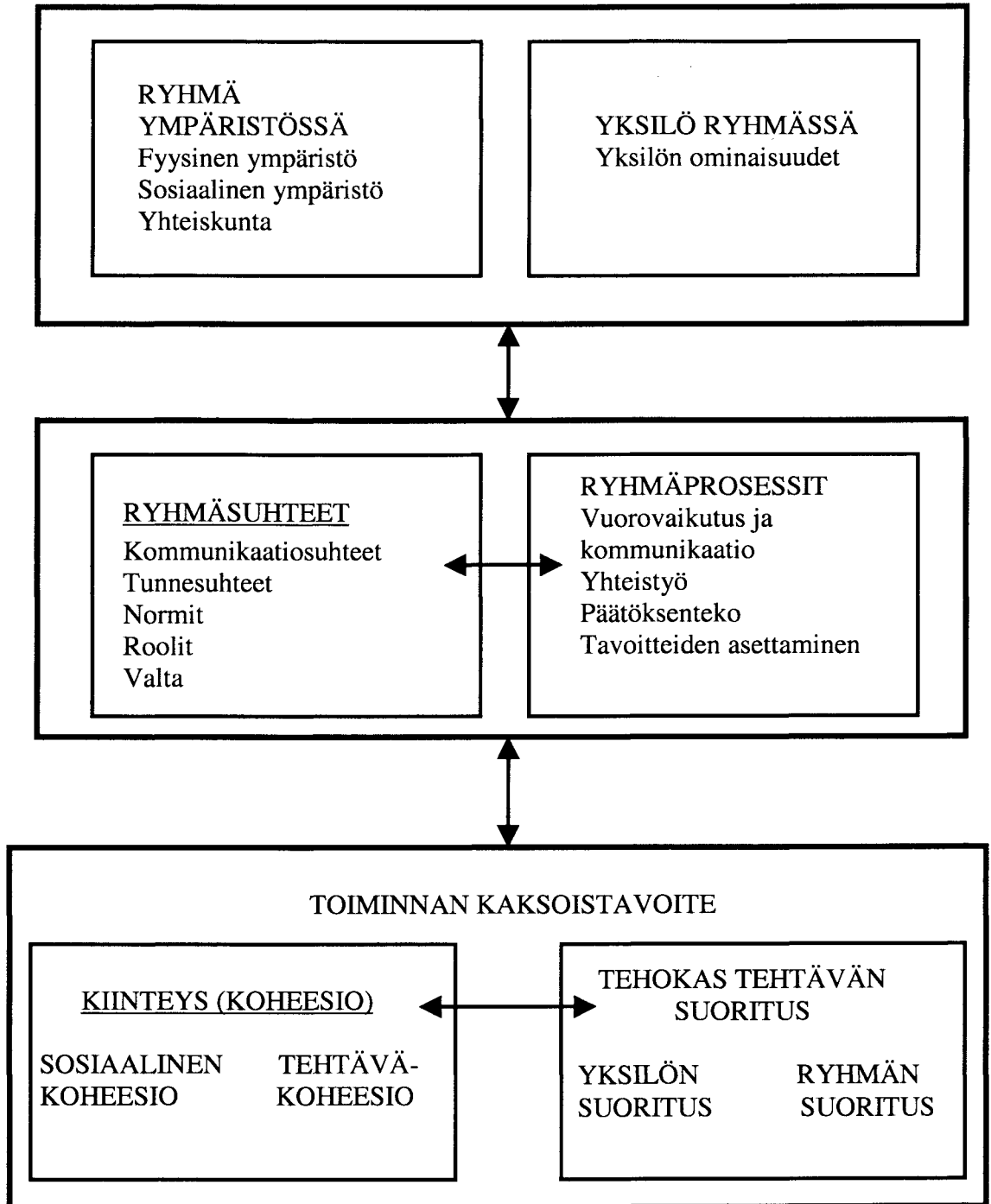
Keskustelen usein äitini kanssa erilaisista tilanteista ja niiden ratkaisuista. Äitini toimii työssään eräänlaisena ryhmän ohjaajana ja on siksi hyvä keskustelukumppani runsaine kokemuksineen.

Jääkiekko lajina merkitsee minulle MM-kisojen ”suomipelejä” ja sen myötä kihelmöivää jännitystä mitalipeleissä. Jääkiekko tutkimusaiheena on minulle siis enemmän ryhmäilmiö kuin lajikeskeinen valinta. Yksilölajien harrastajana, tulevana liikunnanopettajana ja naisena tulkitsemisen aineistoa omasta subjektiivisesta näkökulmastani.

1.4 Psykkinen valmennus Suomessa

Tutkimukseni kohteena on tavoitteellinen ryhmä – jääkiekkjoukkue. Tutkimuskohteena jääkiekkjoukkue on mielenkiintoinen. Kokenut pelaaja ja valmentaja Juhani Tamminen (2000) kirjoittaa, että jääkiekko symbolisoi ympärillä pyörivää yhteiskuntaa. Jääkiekon aktiivisuus, nopeus, hektisyys, yllätyksellisyys, värikkyys, kovuus ja sopiva aggressiivisuus ovat piirteitä, joihin lähes jokaisen nyky-yhteiskunnan jäsenen on helppo samaistua (Tamminen 2000, 188). Liikuntapsykologia tutkii ihmisen käyttäytymistä liikunnassa ja soveltaa näitä tietoja myös käytännössä (Gill 1979, Weinbergin & Gouldin 1999, 4 mukaan). Ihmisten välistä vuorovaikutusta ja ryhmätoiminnan säännönmukaisuuksia tutkii sen sijaan sosiaalipsykologia (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 11). Ymmärtääkseni jääkiekkjoukkueen kiinteyttä ryhmän ominaisuutena minun oli liikuntapsykologisen kirjallisuuden lisäksi tutustuttava myös sosiaalipsykologian ryhmäteorioihin. Kokonaisuutena aihepiiri tuntui valtavalta ja mitä syvemmälle siihen perehtyi sitä vaikeammalta sen hallitseminen tuntui. Rovion (2000, 15) esittämä ryhmän toiminnan käsitelmä, joka on mukailtu Carronin ja Hausenblasin (1998) sekä Jauhaisen ja Eskolan (1994) malleista, havainnollistaa aihepiirin suuruuden (kuvio 1). Päätin rajata työni teoreettisen taustan ryhmän kiinteyteen ja ryhmäsuhteisiin (alleviivattu kuviosta).

RYHMÄN TOIMINNAN KÄSITEMALLI

KUVIO 1. Ryhmän toiminnan käsitelmä (Rovio 2000, 15)

Esa Rovion johtaman tutkimusprojektin tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida psyykkisen valmennuksen ohjelma jääkiekkjoukkueelle. Olin siis osaltani mukana kehittämässä psyykkistä valmennusta joukkuelajeissa. Perehdyin kotimaiseen urheilun psyykkistä valmennusta käsittelevään kirjallisuuteen ja huomasin, että Suomessa psyykkisellä valmennuksella on melko lyhyt historia. Vanhimmat suomenkieliset psyykkisen valmennuksen teokset ovat peräisin 1970-luvulta (esim. Huovila 1970; Huovila 1972) ja suurin osa teoksista on julkaistu 1990-luvulla.

Psyykkistä valmennusta teoksissa käsiteltiin sekä teoreettisesta että käytännönläheisestä näkökulmasta. Valtaosa kirjallisuudesta käsittelee pääasiassa yksilön valmentamista (esim. Björkman 1982; Gorbunov & Liukkonen 1995; Liukkonen 1995a; Liukkonen 1998; Nikulainen 1994; Nikulainen 1995; Närhi & Frantsi 1998; Syrjä 2000). Yksilön valmentamisessa keskityttiin urheilijan psyykkeeseen, sen kehittämiseen ja säätelemiseen erilaisten menetelmien, esimerkiksi mielikuvaharjoittelun, rentoutusharjoittelun, hypnoosin ja itsetutkiskelun avulla. Myös yksilön motivaatioon ja tavoiteorientaatioon perehdyttiin laajasti. Yksilön psyykkistä valmennustietoutta käytettäneen myös joukkuelajien valmennuksessa sillä joukkue muodostuu aina yksilöistä.

Urheilujoukkueiden psyykkistä valmennusta kirjallisuudessa käsiteltiin melko vähän, vaikka asiaa esiteltiin useammassa teoksessa (esim. Frantsi & Närhi 1994; Heino 1983; Heino 2000; Kempainen 1992; Liukkonen 1995b; Miettinen 1992; Salminen 1986; Salminen & Luhtanen 1991). Teoksissa pohdittiin joukkueen rakentamisen ja joukkuehengen luomisen lisäksi myös joukkueen ryhmädynamiikkaa. Salminen (1986) ja Salminen ja Luhtanen (1991) ovat tutkineet joukkueen kiinteyttä pienryhmäominaisuuksien ja pelaajien keskinäisten suhteiden näkökulmasta. Heidän tutkimusten lisäksi joukkueen kiinteyttä on tutkittu useissa Pro gradu –tutkimuksissa Jyväskylän yliopistossa (Kaija & Kujala-Leinonen 2001; Kivari & Mattila 2001; Laitimo 1998; Lukkarinen 1986, Neva & Pesonen 1995; Pullola & Ukkola 2001; Ukkonen 1996).

Tutkimukseni sijoittuu liikuntapsykologisessa tiedeyhteisössä joukkuelajien alueelle, jota Suomessa on tutkittu melko vähän. Psyykkisestä valmennuksesta on julkaistu ainoastaan kaksi väitöskirjatyötä (Liukkonen 1998, Syrjä 2000). Lisäksi Lintunen (1995) on tutkinut minäkäsityksen kehittymistä varhaisnuoruudessa ja minäkäsityksen yhteyksiä fyysiseen suorituskyykyyn.

Valtaosa tehdyistä tutkimuksista on tehty määrällisellä tutkimusotteella. Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt pääasiassa laadullista tutkimusotetta, mutta sen tukena olen käyttänyt myös määrällistä aineistoa. Aikaisempia laadullisin menetelmin tehtyjä ryhmän kiinteyden tutkimuksia on erittäin vähän (esim. Holt & Sparkes 2001). Weinberg ja Gould (1999, 18) näkevät laadullisen tutkimuksen aseman liikuntapsykologisessa tutkimuksessa merkittävänä. Jackson (1995, 590) pitää laadullisia menetelmiä tarkoituksenmukaisina erityisesti silloin, kun pyritään ymmärtämään subjektiivisia kokemuksia hyödyntäen syvää ja rikasta aineistoa. Koska tutkimukseni tarkoituksena on selvittää ja ymmärtää joukkueen kiinteyden eli koheesion vaihteluita yhden kauden aikana sekä pelaajien että valmentajan näkökulmasta, on laadullinen tutkimusote välttämätön. Toisaalta myös määrällisen aineiston osuus on merkittävä kiinteyden vaihteluiden selvittämiseksi. Alasuutarin (1994, 23) näkemyksen mukaan laadullista ja määrällistä analyysia voidaan soveltaa samassa tutkimuksessa ikään kuin jatkumona. Näin olen tehnyt.

2 RYHMÄN KIINTEYS JA SEN MITTAAMINEN

2.1 Ryhmän kiinteys ilmiönä

Ryhmän kiinteys on pienryhmän ominaisuutena merkittävä. (Paskevich, Estrabrooks, Brawley & Carron 2001, 472). Liikuntapsykologiassa sitä on tutkittu sekä harrasteliikuntaryhmissä (esim. Courneya 1995; Estabrooks & Carron 2000) että kilpaurheilussa (esim. Dorsch, Paskevich, Brawley & Widmeyer 1996; Colman & Carron 2000). Lisäksi ryhmän kiinteyttä on tutkittu useilla eri psykologian osa-alueilla, esimerkiksi sosiaali-, organisaatio-, kasvatusta- ja sotilaspsykologiassa. Laajan tutkimuskentän vuoksi monet tutkijat ovat määritelleet koheesiota eli kiinteyttä hieman eri tavoin. (Carron & Hausenblas 1998, 228.) Tässä tutkimuksessa käytetyn ryhmän ilmapiirimittarin kehittäjät Carron, Brawley ja Widmeyer käyttävät koheesiosta eli kiinteydestä Carronin vuonna 1982 laatimaa määritelmää, jonka mukaan koheesiolla eli kiinteydellä tarkoitetaan dynaamista prosessia, joka ilmenee ryhmän pyrkimyksinä pysyä yhdessä ja säilyä yhtenäisenä ryhmän perustehtävän suorittamisessa ja jäsenten tunnetavoitteiden saavuttamisessa (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 213).

Koheesio eli kiinteys jaetaan yleensä kahteen osaan: sosiaaliseen ja tehtäväkoheesioon. Sosiaalinen koheesio kuvaa ryhmän jäsenten keskinäistä välittämistä ja toistensa seurassa viihtymistä. Tehtäväkoheesiolla tarkoitetaan ryhmän yhtenäisyyttä perustehtävän mukaisten tavoitteiden saavuttamisessa. (Weinberg & Gould 1999, 166.)

Koheesio eli kiinteys on ryhmän ominaisuutena hyvin moniulotteinen, sillä ryhmän syntymiseen ja sen koossapysymiseen vaikuttavat useat eri tekijät. Nämä tekijät vaihtelevat ryhmästä riippuen. Toinen tärkeä ominaisuus on dynaamisuus. Ryhmän kiinteys voi siis vaihdella ryhmän eliniän aikana koko ajan. Tekijät, jotka yhtenäistävät ryhmää voivat olla erilaisia ryhmän muodostumisvaiheissa ja hyvin kehittyneessä ryhmässä. Kolmas kiinteydelle tyypillinen piirre on instrumentaalisuus, jolla tarkoitetaan ryhmän tarkoituksenmukaista muodostumista riippuen ryhmän yhteisestä tavoitteesta ja sosiaalisesta luonteesta. Jokaisella ryhmällä on siis tarkoitus, minkä vuoksi se on olemassa. Motivaatio ryhmän muodostamiseen voi nousta ryhmän perustehtävän suorittamisesta tai pelkästään sosiaalisista syistä. Neljäs ominaisuus on ryhmän vaikuttavuus sen jäseniinsä. Ryhmän jäsenten väliset sosiaaliset suhteet voivat olla olemassa heti aluksi, ryhmän

muodostuessa tai sitten ne kehittyvät ajan myötä, ryhmän eliniän aikana. (Carron & Hausenblas 1998, 230-231; Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 213-214.)

Kiinteyden on todettu olevan yhteydessä erilaisiin tekijöihin. Kiinteyden ja suorituksen yhteyttä on tutkittu paljon. Mullenin ja Copperin (1994) meta-analyysin mukaan näyttäisi siltä, että suoritus vaikuttaisi voimakkaammin kiinteyteen kuin kiinteys suoritukseen. Kiinteyden ja suorituksen välinen vaikutus on pieni, mutta erittäin merkittävä. (Mullen & Copper 1994) Kiinteyden on havaittu korreloivan neljän osa-alueen kanssa. Näitä ovat ympäristötekijät, persoonallisuus-tekijät, johtaminen ja joukkue-tekijät. (Paskevich, Estrabrooks, Brawley & Carron 2001, 474.)

Ympäristötekijät ovat etäiseltä tuntuvia, mutta silti yleisimpiä tekijöitä, jotka vaikuttavat ryhmän koossa pysymiseen. Esimerkiksi pelaajien ja organisaatioiden väliset sopimukset, apurahat ja niihin liittyvät yhteiset toimintaohjeet pitävät pelaajat joukkueessa sopimuksen mukaisesti (Weinberg & Gould 1999, 167). Myös ryhmän erottumiskyky muista ryhmistä on tekijä, joka vahvistaa kiinteyttä. Ryhmän erottumiskykyä eli omaleimaisuutta voidaan saada aikaan esimerkiksi ryhmään hyväksymisrituaaleilla, ryhmän yhtenäisellä vaatetuksella, nimellä tai vaikkapa ryhmän tunnusmusiikilla. Lisäksi ryhmän koko eräänä ympäristötekijänä, on kiinteyteen vaikuttava tekijä. Pienet ryhmät ovat yleensä kiinteämpiä kuin suuret ryhmät (Stevens 2002, 295). Useat tutkimukset osoittavat, että pienet ryhmät ovat kiinteämpiä kuin suuret ryhmät (esim. Widmeyer, Brawley & Carron 1990; meta-analyysi Mullen & Copper 1994).

Persoonallisuustekijät selittävät jäsenten yksilöllisiä ominaisuuksia, jotka vaikuttavat ryhmään kuulumiseen. Esimerkiksi ryhmään osallistumismotivaatio ja ryhmän perustehtävän suorittamismotivaatio ovat persoonallisuuteen liittyviä tekijöitä. (Weinberg & Gould 1999, 168.) Yksi tärkeimmistä persoonallisuustekijöistä on yksilön tyytyväisyys. Muita tekijöitä ovat esimerkiksi urheilijan uhrautuvaisuus ja sosiaalinen laiskottelu ryhmätyöskentelyssä. (Stevens 2002, 296.) Ryhmän jäsenten havainnot kiinteydestä ovat myös yhteydessä yksilön pysymiseen ryhmässä. Urheilijan havainnot korkeasta kiinteydestä olivat yhteydessä hänen läsnäoloon niin harjoituksissa kuin peleissäkin. (Carron, Widmeyer, Brawley 1988; Paskevich, Estrabrooks, Brawley & Carron 2001, 475.)

Johtamisen vaikutukset ryhmän kiinteyteen liittyvät valmennustyyliin ja valmentajan rooliin ryhmän sisällä (Weinberg & Gould 1999, 168-169). Westre ja Weiss (1991) ovat tutkineet johtamisen ja kiinteyden yhteyksiä jalkapallossa. Joukkueet, joissa valmentajat tukivat pelaajia sosiaalisesti, antoivat positiivista palautetta ja johtivat demokraattisesti, olivat kiinteämpiä kuin muut joukkueet. Brawley, Carron ja Widmeyer (1993, 245) ovat todenneet, että ryhmän jäsenten osallistuminen ryhmän tavoitteenasetteluun on yhteydessä ryhmän kiinteyteen. Myös Holtin ja Sparkesin (2001) tutkimustulokset ovat samansuuntaisia.

Joukkueetikijöillä tarkoitetaan ryhmän perustehtävän luonteen (yksilö- vs. joukkuelaji), ryhmän tuloksellisuuden, normien, menestymishalun ja ryhmän pysyvyyden vaikutuksia ryhmän kiinteyteen (Weinberg & Gould 1999, 169). Ryhmän kiinteydellä ja normien yhdenmukaisuudella on osoitettu olevan positiivinen yhteys: mitä korkeampi ryhmän kiinteyden, sen yhdenmukaisempaa on normien mukainen käyttäytyminen. (Shields, Bredemeier, Gardner & Boston 1995; Paskevich, Estrabrooks, Brawley & Carron 2001) Samansuuntaisia tutkimustuloksia ovat saaneet myös Colman ja Carron (2000) ja Holt ja Sparkes (2001). Pelaajien roolittaminen on myös yhteydessä joukkueen yhtenäisyyteen. Roolien selkeys, oman roolin hyväksyminen ja vetovoima ryhmän perustehtävää kohtaan ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa (Carron & Hausenblas 1998).

Spink ja Carron (1993, 45) ovat tutkineet interventio-ohjelman vaikutusta ryhmän kiinteyteen. Kuntoiluryhmään osallistumista tarkkailtiin neljän viikon jaksoissa ja sitä arvioitiin läsnäolon, harjoituksista myöhästymisen ja aiemmin lähtemisen sekä lopettamisen perusteella. Ryhmäkiinteyttä mitattiin ryhmän ilmapiirimittarilla (GEQ). Koeryhmässä kiinnitettiin erityishuomiota ryhmän identiteettiin, yhtenäisyyteen ja kiinteyteen esimerkiksi keksimällä ryhmälle oma nimi ja hankkimalla ryhmälle ”tiimipaidat”. Kontrolliryhmässä harjoiteltiin normaalisti, eikä ryhmäprosessiin kiinnitetty erityishuomiota. Interventio-ohjelman koeryhmä oli kiinteämpi kuin kontrolliryhmä. Koeryhmän yksilöt olivat kiinnostuneempia ryhmän perustehtävästä ja tavoitteista. Tutkimuksessa todettiin myös, että interventio-ohjelmassa mukana olleessa ryhmässä oli vähemmän lopettamisia ja harjoituksista myöhästymisiä kuin kontrolliryhmässä.

2.2 Ryhmän kiinteyden mittaamisen historia

Saksalaista Kurt Lewiniä voidaan pitää ryhmädynaamisen tutkimuksen klassikkona. Hän aloitti tutkimuksensa ympäristön ja persoonallisuuden vaikutuksesta yksilön käyttäytymiseen jo 1930-luvulla. Lewin suuntautui tutkimuksissaan myös selvittämään, miten ryhmädynamiikalla voidaan vaikuttaa yksilöön, kehittää yksilöiden persoonallisuutta ja uudistaa yhteiskuntaa. Lewinin kenttäteorian ajatukseen, jonka mukaan ihmiset muodostavat ryhmätilanteissa toistensa sekä psyykkisen että sosiaalisen ympäristön perustuu myös ryhmädynamiikan ymmärtäminen ja ryhmien hyödyntäminen työvälineenä. (Himberg & Jauhiainen 1998, 113.)

Ryhmäkoheesion tutkimuksella on pitkät perinteet työ- ja sosiaalisissa yhteisöissä. Lewin aloitti yhteisöjen ja työorganisaatioiden tutkimisen 1940-luvulla tavalla, jota hän kutsui nimellä ”action research”, toimintatutkimus (Helkama, Myllyniemi, Liebkind 1998, 44). Yleisesti ottaen alan tutkimukset tarkastelevat koheesiota kolmesta näkökulmasta: ihmissuhteiden vetovoimaisuus ryhmässä (yksilöiden väliset suhteet), yksilön vetovoima ryhmää kohtaan (yksilön suhde ryhmään) ja sitoutuminen ryhmään. (Carron & Hausenblas 1998, 232.) Kaikkien organisaatioiden ja työyhteisöjen toiminnan kehittämisen taustalla on mielekkään työyhteisön luominen, jossa työntekijät pystyvät perustehtävänsä mukaiseen toimintaan tehokkaasti ja tuottavasti (Tiuraniemi 1993, 73, 82).

Urheilupsykologiassa koheesiota on tutkittu 1950-luvulta lähtien. Illinoisin yliopisto on ollut alan tutkimuksillaan merkittävässä roolissa, tutkijoinaan Fielder, Myers, McGrath, Martens, Landers, Loy ja Widmeyer. (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 214; Carron & Hausenblas 1998, 233.) Urheilupsykologiassa ryhmäkoheesiota on mitattu usealla eri tavalla. Yleisimmin käytettyjä ovat olleet erilaiset kyselyt, sosiogrammat ja ryhmän vuorovaikutuksen havainnointi (Cratty 1989, 305-306). Sosiometrinen menetelmä perustuu italialaisen Jacob Morenon teoriaan, joka korosti emotionaalista vetovoimaa ryhmän muodostumisessa (Himberg & Jauhiainen 1998, 133). Moreno kehitti metodin työskennellessään nuorten naisrikollisten parissa 1930-luvun New Yorkissa (Helkama, Myllyniemi, Liebkind 1998, 218).

Sosiometrisen kyselyn perusteella ei kuitenkaan voitu määritellä tunnuslukua, joka olisi ollut yhteydessä urheilujoukkueen menestykseen. Tämän vuoksi Martens, Landers ja Loy laativat erityisesti urheilujoukkueille suunnatun koheesiokyselyn (Sport Cohesiveness

Questionnaire). (Landers & Crum 1971, Salmisen 1985, 334 mukaan.) Kyselyssä oli seitsemän aihealuetta: ystävyys, henkilökohtainen vaikuttaminen, viihtyvyys, läheisyys, yhteistyö, yhteenkuuluminen ja jäsenyyden kokeminen. Oletuksena oli, että jos ryhmässä on hyvät yksilöiden väliset suhteet mahdollisimman monen jäsenen välillä, niin myös koheesio on korkea. Kysely oli ensimmäinen moniulotteinen koheesiokysely, mutta siinä ei eroteltu tehtävä- ja sosiaalista koheesiota toisistaan. Tämä historiallisesti merkittävä urheilupsykologinen koheesiotutkimus tehtiin vuonna 1972. (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 216; Carron & Hausenblas 1998, 235.)

Moniulotteisia koheesiomittareita kehittivät myös Gruber ja Gray vuosina 1981-82 ja myöhemmin Yukelson, Weinberg ja Jackson vuonna 1984. Gruber ja Gray määrittelivät kuusi faktoria, jotka kuvasivat joukkueen sekä tehtävä- että sosiaalista koheesiota: joukkueen tyytyväisyys suoritukseen, yksittäisen pelaajan tyytyväisyys suoritukseen, jäsenyyden kokeminen, tehtäväkoheesio, arvostuksen saaminen ja joukkueeseen liittyminen. Yukelsonin, Weinbergin ja Jacksonin mittari (Multidimensional Sport Cohesion Instrument, MSCCI) koostui neljästä osiosta, joilla mitattiin joukkueen yhteistyön laatua, vetovoimaisuutta, arvostettuja rooleja ja päämääräyhtenäisyyttä. Näiden tutkimusten myötä koheesio tunnistettiin olevan moniulotteinen sekä tehtävä- että sosiaalisen koheesio sisältävä ilmiö. (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 216; Carron & Hausenblas 1998, 235-236.) Myös Carron, Brawley ja Widmeyer ovat koheesiomittauksen kehittäjinä merkittäviä. Heidän vuonna 1985 kehittämä malli ja ryhmäilmapiirimittari perustuvat ajatukseen, että koheesio on dynaaminen ja moniulotteinen ilmiö. Lisäksi mittarin lähtökohdaksi on ero yksilön ja ryhmän sekä tehtävä- ja sosiaalisen koheesio välillä. (Hodge 1995, 202, 204.) Carronin, Brawleyn ja Widmeyerin kehittämää mittaria on käytetty useissa eri tutkimuksissa (esim. Brawley, Carron & Widmeyer 1988; Shields, Bredemeier, Gardner & Boston 1995; Colman & Carron 2000).

1950- ja 1960-luvuilla, ennen Martensin, Landersin ja Loyn tutkimusta koheesiotutkimukset keskittyivät siis lähinnä sosiaalisen koheesio mittaamiseen. Poikkeuksena Stogdill, joka tutki jalkapalloilijoiden tehtäväkoheesiota kuuden kotipelin aikana vuonna 1964. Moniulotteisten koheesiomittareiden myötä tutkimuksissa alettiin erottaa tehtävä- ja sosiaalinen koheesio toisistaan. Martensin, Landersin ja Loyn jälkeä seurasi Gruber ja Gray sekä Yukelson, Weinberg ja Jackson. Carron, Widmeyer ja Brawley ovat edelleen kehittäneet koheesio moniulotteista mittaamista. Ryhmäilmapiirimittari (The Group Environment Questionnaire), jonka he kehittivät

vuosina 1982-1984 on uudentyyppinen, vankasti teoriaan perustuva moniulotteinen koheesiomittari. (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 214, 216.)

2.3 The Group Environment Questionnaire – ryhmän ilmapiirimittari

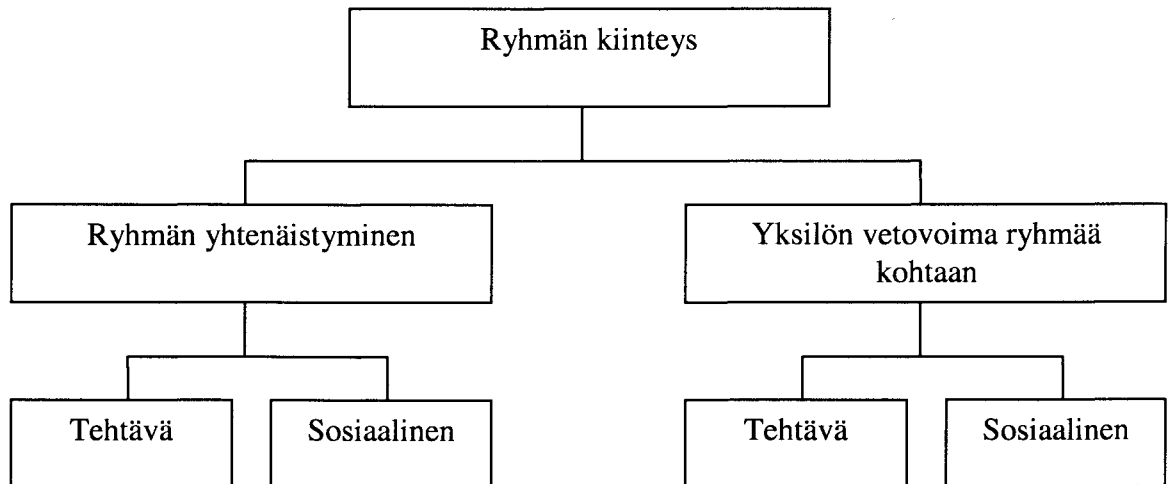
Carronin, Brawleyn ja Widmeyerin koheesiomittarin kehiksenä oli koheesion eli kiinteyden käsitteellinen malli (kuvio 2), jonka tutkijaryhmä muodosti kolmen perusolettamuksen pohjalta. Ensimmäisen olettamuksen lähtökohtana oli sosiaalisen kognition teoria. Se perustuu yksilön tekemiin havaintoihin ja tulkintoihin henkilöistä ja tilanteista. Carron, Widmeyer ja Brawley uskoivat, että myös kiinteyttä, ryhmän ominaisuutena, voitaisiin arvioida ryhmän jäsenten tekemien havaintojen pohjalta. (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 216-217.)

Toinen olettamus nousi ryhmädynamiikan kirjallisuudesta, jossa korostettiin erottamaan ryhmä ja yksilö toisistaan (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 217). Tiuraniemen (1993) mukaan yksilönäkökulma etsii käyttäytymisen syitä yksilön sisäisistä tekijöistä tai vuorovaikutuksesta. Ryhmän toiminnan tarkastelu kokonaisuutena antaa mahdollisuuden etsiä selittäviä tekijöitä edellisten lisäksi ryhmän rakenteesta tai jäsenten keskinäisistä suhteista. Erottelusta huolimatta, voidaan olettaa, että näillä tasoilla on yhteytensä, mutta myös omat lainalaisuutensa. (Tiuraniemi 1993, 3-4.)

Kolmas perusolettamuksista liittyi ryhmän vetovoimaan ja liittymismotiiveihin (Carron, Brawley & Widmeyer 1998, 217). Ryhmän henkilökohtaiseen vetovoimaisuuteen vaikuttavat ne edut, joita jäsen kokee ryhmästä saavansa. Jäsenyydestä voi saada esim. aineellista hyötyä tai sosiaalista arvonantoa. Toisaalta ryhmän vetovoimaa voidaan tarkastella myös tehtävään sitoutuneisuuden näkökulmasta. Esimerkiksi urheilujoukkueen ensisijaisena tehtävänä on yhteisen tavoitteen saavuttaminen. (Jauhiainen & Eskola 1993, 103; Himberg & Jauhiainen 1998, 105.)

Näistä perusolettamuksista muodostui urheilujoukkueiden kiinteyden käsitteellinen malli, joka jakaantui ensin kahteen pääluokkaan: 1) ryhmän yhtenäistyminen eli ryhmän integraatio (group integration) ja 2) yksilön tuntema vetovoima ryhmää kohtaan (individual attractions to the group). Koska kumpaakin pääluokkaa voitiin tarkastella sekä sosiaalisesta että tehtävän näkökulmasta, muodostui malliin neljä luokkaa: 1) ryhmä-

sosiaalinen (Group Integration-Social) 2) ryhmä-tehtävä (Group Integration-Task) 3) minä-sosiaalinen (Interpersonal Attractions to the Group-Social) 4) minä-tehtävä (Interpersonal Attractions to the Group-Task). (Carron & Hausenblas 1998, 240.)

KUVIO 2. Kiinteyden käsitteellinen malli (Widmeyer, Brawley & Carron 1985, Hodgen 1995, 203 mukaan)

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Tutkimuksen luonne

Tutkimuksen laadullinen luonne. Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus, jossa kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen analyysi muotoutuvat yhtenäiseksi, toisiaan täydentäväksi kokonaisuudeksi. Alasuutarin (1994) mukaan kvantitatiivisia osatarkasteluja voidaan pitää laadullisessa tutkimuksessa selittämisen johtolankoina. Merkitystulkintojen tekeminen ja arvoituksen ratkaiseminen muodostavat laadullisen tutkimuksen ytimen. (Alasuutari 1994, 22-45.)

Eskola ja Suoranta (1998) antavat laadulliselle tutkimukselle useita eri tunnusmerkkejä. Tämän tutkimuksen laadullinen luonne elää läpi koko tutkimusprosessin aina aineistonkeruusta tulosten esitystapaan. Yhtenä aineistonkeruumenetelmänä käyttämäni haastattelu täyttää laadullisen aineiston tunnusmerkit; pelkistetyimmillään laadullinen aineisto on ilmiasultaan tekstiä. Myös avoin tutkimussuunnitelma, jossa tutkimuksen eri vaiheet kietoutuvat yhteen, korostaa laadullisen tutkimuksen luonnetta. Tutkimusprosessin aikana olen käynyt läpi aineistonkeruun, analyysin, tulkinnan ja raportoinnin vaiheita useaan eri otteeseen käsitellessäni kyselyjen tuloksia ja haastatellessani ensin valmentajaa ja sitten vielä kolmea pelaajaa. Keskittymällä pieneen harkinnanvaraiseen otantaan ja analysoimalla sitä mahdollisimman perusteellisesti olen pyrkinyt muodostamaan tarkkaa kuvaa tutkittavasta ilmiöstä ja sen subjektiivisesta kokemisesta. (Eskola & Suoranta 1998, 13-33.)

Hypoteesittomuudella tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa sitä, ettei tutkijalla ole ennako-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Luonnollista kuitenkin on, että tekemämme havainnot latautuvat aina tutkijan aiemmilla kokemuksilla. Myös tutkijan subjektiivisuus ja sen avoin myöntäminen ovat osa laadullista tutkimusta. (Eskola & Suoranta 1998, 17-20.) Olen pyrkinyt avaamaan tutkimukseen liittyviä esioletuksia ja arvostuksia luvussa 1.

Fenomenologia ja hermeneutiikka tutkimusotteessani. Kokemukset, merkitykset ja yhteisöllisyys ovat tutkimuksen teon kannalta keskeisiä käsitteitä erityisesti fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä. Fenomenologian tutkimat kokemukset muodostuvat ihmisen suhteesta omaan todellisuuteen, jossa hän elää.

Kokemukset syntyvät vuorovaikutuksessa ympärillä olevan todellisuuden kanssa. Se, millaisia merkityksiä kukin ihminen antaa kokemuksilleen ovat fenomenologisen tutkimuksen ydintä. Ihmisen suhde maailmaan on siis intentionaalinen, kaikki merkitsee meille jotain. Fenomenologiassa näiden merkityksien sanotaan olevan intersubjektiiivisia eli subjektien välisiä ja niiden lähteenä toimii ympärillä oleva yhteisö. Fenomenologia ei pyri yleistyksiin vaan tavoitteena on ymmärtää tietyn yhteisön ihmisten merkitysmaailmaa. (Laine 2001, 26-29.)

Hermeneutiikka tulee mukaan fenomenologiseen tutkimukseen tulkinnan tarpeiden myötä. Kun tutkimusaineisto on koottu haastattelemalla välittyy haastateltavan kokema todellisuus tutkijalle puheen kautta. Kielellinen ilmaisu on yksi hermeneuttisen tutkimuksen kohde. Haastateltava pyrkii kuvaamaan kokemuksiaan mahdollisimman luonnollisesti ja välittömästi. Tutkijan tehtävänä on punnita, tematisoida ja käsitteellistää haastateltavan merkityksenantoja kokemuksilleen. (Laine 2001, 29-31.)

Fenomenologis-hermeneuttisella metodilla tarkoitetaan ajattelutapaa ja tutkimusotetta, ei niinkään tiettyä ja säännönmukaista aineiston käsittelytapaa. Tutkijan on harkittava tilannekohtaisesti, miten toisen kokemuksista ja ilmaisujen merkityksistä saadaan mahdollisimman autenttisia. (Laine 2001, 31.)

Fenomenologis-hermeneuttinen metodi soveltuu tutkimukseni tarkoitukseen. Jääkiekkajoukkue toimii ympärillä olevana yhteisönä, jossa kiinteyden kokemukset saavat alkunsa ja jokainen joukkueen jäsen antaa niille omat subjektiiviset merkityksensä. Niiden punnitseminen, tematisointi ja käsitteellistäminen ovat tutkimukseni tarkoitus.

3.2 Lähtökohtana ryhmän ilmapiirimittari

Tutkimukseni aineisto koostuu ryhmän ilmapiirimittarilla kerätystä määrällisestä aineistosta ja lisäksi valmentajan ja pelaajien haastatteluista. Aineiston määrällinen osa oli kerätty pelikaudella 1999-2000. Tutkijapari Kaija & Kujala-Leinonen (2001) olivat mitanneet ryhmän kiinteyttä Carronin, Brawleyn ja Widmeyerin (1985, 244-266) kehittämällä GEQ-mittarilla (Group Environment Questionnaire) (liite 1). Mittarissa on 18 kysymystä, jotka mittaavat koheesion neljää aluetta (Kaija & Kujala-Leinonen 2001):

- 1) ”minä-tehtävä” (Group Integration-Task, josta käytetään lyhennettä ATG-T)

- 2) "ryhmä-tehtävä" (Group Integration-Task, GI-T)
- 3) "minä-sosiaalinen" (Interpersonal Attractions to the Group-Social, ATG-S)
- 4) "ryhmä-sosiaalinen" (Group Integration-Social, GI-S)

Minä-tehtävä osion kysymyksillä (2, 4, 6, 8) selvitettiin pelaajan henkilökohtaisesti kokemaa vetovoimaa ryhmän tehtävää ja tavoitteita kohtaan. Kysymysesimerkki: "Tämä joukkue ei anna minulle riittävästi mahdollisuuksia kehittää taitojani." (Carron, Brawley & Widmeyer 1998; Kaija & Kujala-Leinonen 2001.)

Ryhmä-tehtävä osiossa (kysymykset 10, 12, 14, 16, 18) selvitettiin pelaajan tuntemuksia ryhmän toiminnasta tehtävän suorittamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Kysymysesimerkki: "Me kaikki otamme vastuun joukkueen häviöstä tai huonosta suorituksesta. (Carron, Brawley & Widmeyer 1998; Kaija & Kujala-Leinonen 2001.)

Minä-sosiaalinen osion kysymyksillä (1, 3, 5, 7, 9) mitattiin, kuinka hyväksytyksi pelaaja tuntee itsensä ryhmässä ja sen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kysymysesimerkki: "Jotkut parhaista ystäväistäni kuuluvat tähän joukkueeseen." (Carron, Brawley & Widmeyer 1998; Kaija & Kujala-Leinonen 2001.)

Ryhmä-sosiaalinen osion kysymyksillä (11, 13, 15, 17) mitattiin, kuinka yhtenäiseksi pelaaja kokee joukkueen ja millaisia tuntemuksia hänellä on joukkueen sosiaalisista suhteista. Kysymysesimerkki: "Joukkueemme haluaisi viettää yhdessä aikaa kauden loputtua." (Carron, Brawley & Widmeyer 1998; Kaija & Kujala-Leinonen 2001.)

Alkuperäinen mittari oli englanninkielinen, joten Kaija & Kujala-Leinonen joutuivat suomentamaan kysymykset. Käännöstyötä helpottivat Simo Salmisen (1998) aiempi suomennos sekä yhteistyö Päivi Kivarin ja Anu Mattilan kanssa, jotka käyttivät mittaria tutkiessaan joukkuevoimistelijajunioreita. (Salminen & Luhtanen 1998; Kaija & Kujala-Leinonen 2001; Kivari & Mattila 2001.)

Koheesiomittarin (liite 1) väittämissä käytettiin 9-portaista Likert-asteikkoa, jossa arvo 1= täysin eri mieltä ja arvo 9= täysin samaa mieltä. Mittarin kielteiset väittämät (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 11, 13, 14, 17, 18) käännettiin tulosten ajoa varten. (Kaija & Kujala-Leinonen 2001.)

3.3 Valmentajan ja pelaajien haastattelu

Koheesiomittarin vastauksiin perehdyttyäni huomasin mieleeni muodostuvassa kertomuksessa olevan aukkoja. Arvelin valmentajilla olevan vastauksia kysymyksiini, koska valmentajathan elivät joukkueen kanssa kauden jokaisen hetken. Koska joukkueen päävalmentaja Olli Salmi oli eniten perehtynyt psyykkisen valmennuksen ohjelmaan projektin yhteydessä, päätin haastatella häntä, saadakseni laajempaa ja tarkempaa kuvaa joukkueen koheesion vaihteluista. Esa Rovion kautta sain sovittua valmentajan haastatteluajan torstaille 21.6.2001. Valmistelin kyselyä tarkentavat haastattelukysymykset huolellisesti. Molemmat työni ohjaajat, Esa Rovio ja Taru Lintunen, tarkastivat laatimiani kysymyksiä ennen haastattelua. Saatuani heiltä muutamia parannusehdotuksia muokkasin haastattelurungon lopulliseen muotoonsa ja järjestelin kysymykset loogiselta tuntuvaan etenemisjärjestykseen (liite 2). En kuitenkaan pitänyt kysymysten järjestystä kovin tärkeänä, sillä se ei ollut luontevan haastattelun kannalta tarkoituksenmukaista. Haastattelukeskustelu käytiin yhdessä valmentajan ja Esan kanssa liikuntakasvatuksen laitoksen rauhallisessa seminaarihuoneessa. Haastattelun roolijako oli selvä. Minä kyselin, valmentaja vastaili ja Esa tarkkaili. Valmentaja oli helppo haastateltava, keskustelu oli luontevaa ja eteni mukavasti. Vaikka tutkimuskauden tapahtumista olikin kulunut melko paljon aikaa, valmentajalla oli hyvin muistissa kaikki merkittävät tapahtumat. Välillä Esakin osallistui keskusteluun ja esitti muutamia tarkentavia kysymyksiä valmentajalle. Aikaa haastatteluun kului reilu kaksi tuntia, jonka aikana ehdimme käymään läpi kaikki kysymykset. Haastattelu taltioitiin videonauhalle.

Hahmottaakseni pelaajien subjektiivisia kokemuksia joukkueen kiinteydestä päätin vielä haastatella kolmea pelaajaa. Sosiometristen mittauksien alustavien analyysien mukaan joukkueessa oli kolme sisäistä ryhmittymää (T. Kaarto, henkilökohtainen tiedonanto 13.9.2001). Valitsin harkinnanvaraisesti jokaisesta ryhmittymästä yhden pelaajan. Valintaani vaikuttivat valmentajan ja tutkija Esa Rovion pelaajatuntemus, jonka mukaan näillä pelaajilla oli erityisen hyvä tilanteiden arviointikyky ja pohtiva luonne (O. Salmen ja E. Rovion henkilökohtainen tiedonanto 22.10.2001). Haastattelun kysymykset (liite 3) muotoilin pääasiassa mittarin kysymysten pohjalta. Harjoittelin haastattelua laadullisen tutkimuksen kurssilla, haastatteleamalla yhtä kurssilla mukana ollutta joukkuepelin harrastajaa. Muotoilin kysymykset siten, että ne olivat ymmärrettävissä ilman mittariin vastaamiskokemuksia. Vaikka emme ehtineetkään käydä kaikkia kysymyksiä läpi, oli ”testihaastattelu” hyvä harjoitus.

Esa Rovion avulla sain kaksi pelaajaa haastateltaviksi 17.10.2001. Aarne ja Matti halusivat tulla haastatteluun yhdessä. Matti ei kuitenkaan tullut sovittuna haastatteluaiikana ja Aarne soitti hänelle. Matti oli nukkunut liian pitkään. Yhdessä päätimme, että haastattelin kumpaakin erikseen. Matti saapui paikalle Aarnen haastattelun ollessa jo loppuillaan. Haastattelukeskustelut käytiin liikuntatieteellisen tiedekunnan kokoushuoneessa, joka oli tilana viihtyisä ja rauhallinen. Kummankin haastattelu kesti noin tunnin ja haastattelut taltioitiin videonauhalle. Kolmannen pelaajan, Juhenin, tavoittaminen ei ollut niin helppoa, koska hän ei pelannut enää samassa joukkueessa Aarnen ja Matin kanssa. Tavoitin Juhenin puhelimella 1.12.2001 ja sovimme haastattelun keskiviikolle 12.12.2001. Juhani saapui haastatteluun hyvissä ajoin ja haastattelu sujui mukavasti. Liikuntakasvatuksen laitoksen seminaarihuone tarjosi haastattelulle rauhallisen ympäristön. Juhenin haastattelu kesti noin tunnin verran ja se taltioitiin videonauhalle. Kaikkien pelaajien haastattelut sujuivat mukavasti, eivätkä pelaajat tuntuneet jännittävän tilannetta lainkaan. Ehkä Esan läsnäolo haastatteluissa toi pelaajille turvallisuuden tunnetta ja heidän oli helppo tuoda ajatuksiaan esille. Esahan oli haastatellut pelaajia useammankin kerran tutkimuskauden aikana. Esan rooli haastattelutilanteissa oli sama kuin valmentajankin haastattelussa.

3.4 Aineiston analyysin vaiheet

Eskolan ja Suorannan (1999) mukaan laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on selventää aineistoa ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineistoa. Tärkeää on kuitenkin säilyttää aineiston sisältämä informaatio. (Eskola & Suoranta 1999, 138.) Monipuolisen ja laajan aineiston analyysivaiheissa sovelsin Hirsjärven ja Hurmeen (2000) kolmivaiheista analyysitapaa, edeten aineiston kuvailun ja luokittelun kautta aineistojen yhdistelyyn. Hirsjärvi ja Hurme määrittelevät kolmivaiheisen prosessin seuraavasti: Prosessin ensimmäisessä vaiheessa, aineiston kuvailussa pyritään kartoittamaan henkilöiden, tapahtumien ja kohteiden ominaisuuksia tai piirteitä. Aineiston luokittelulla luodaan pohja aineiston tulkinnalle, yksinkertaistamiselle ja tiivistämiselle. Viimeisessä vaiheessa, aineistojen yhdistelyssä pyritään löytämään säännönmukaisuuksia tai samankaltaisuuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 145-150.)

Tutustuin tutkimukseen ja koheesiomittarilla kerättyyn aineistoon ensimmäisen kerran syksyllä 2000 valmennuksen psykologian kurssilla. Esa Rovio luennoi kurssilla joukkueen ryhmädynamiikasta ja harjoituksissa tutustuin koheesiomittarin tuottamaan aineistoon, josta oli poistettu kaikki pelaajien henkilötiedot. Aihealue vaikutti mielenkiintoiselta ja päätin lähteä syventymään siihen tarkemmin pro gradu –työni merkeissä. Myös Taimi Kaarto kiinnostui projektista ja lähdimme yhdessä tarkastelemaan demoryhmien tekemiä raportteja eri aihealueista. Yhdessä muodostimme alustavaa kuvaa ryhmästä sekä koheesiomittarin että sosiometrian pohjalta. Myöhemmin minä valitsin työni aiheeksi koheesion, Taimi sosiometrian.

Kevättalvella 2001 työstin koheesiomittarin aineistoa uudelleen. Ryhdyin erittelemään mittarin vastauksia tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Ensin muokkasin aineistoa siten, että yhden pelaajan vastauksien vaihtelut osioittain tarkasteltuna kauden aikana olivat helposti havaittavissa. Tämän pelaajakohtaisen tarkastelun perusteella muodostin jokaisesta pelaajasta pelkistetyn henkilökuvan, jossa tulkitsin jokaista pelaajaa hänen vastauksiensa perusteella. Erityistä huomiota kiinnitin niihin asioihin, jotka olivat aiheuttaneet tyytymättömyyttä tai tyytyväisyyttä. Seuraavaksi tein karkean yhteenvedon kaikkien pelaajien tuntemuksista. Sitten aineisto sai jäädä muutamaksi kuukaudeksi lepäämään, koska suoritin samaan aikaan myös liikunnanopettajan päättöharjoittelua. Odotin innokkaana kesää 2001, jolloin tiesin pääseväni täysipäiväisesti työhöni käsiksi.

Jatkoin työtäni kesäkuussa, jolloin aloin muodostaa tarkempaa kuvausta koheesion vaihteluista kauden aikana. Samalla kirjasin kaikki mieltäni askarruttamaan jääneet asiat muistiin. Pelaajista muodostamani henkilökuvat päätin jättää pois tutkimusraportistani eettisten syiden vuoksi. Tekemäni arkaluontoiset ja hyvinkin henkilökohtaiset havainnot eivät olleet tutkimusongelmieni kannalta välttämättömiä julkaistaviksi.

Aineistoon syventyessäni, huomasin muutamien aiheiden esiintyvän kerta toisensa jälkeen. Pelaajien tyytyväisyys joukkueen tarjoamiin mahdollisuuksiin kehittää omia taitoja, joukkueen yhdessäolosta nauttiminen ja joukkueen arvostaminen yhdeksi tärkeimmistä ryhmistä olivat teemoja, jotka saivat jatkuvasti pelaajilta todella korkeita vastausarvoja. Toisaalta esille tulivat myös tyytymättömyyttä herättäneet seikat. Toisten auttaminen harjoitusten sujumiseksi ja keskusteleminen vastuualueista tuntuivat kismittäneen useita pelaajia kauden aikana. Lisäksi huomioni kiinnittyi siihen, miten pelaajat suhtautuivat saamaansa peliaikaan. Vapaa-ajan vietto yhdessä pelikavereiden kanssa näytti myös

herättävän ristiriitaisia tunteita, mikä mielestäni oli normaalia juniori-ikäisillä pojilla. Ajattelin kysyä myös valmentajan ja pelaajien näkemyksiä havaitsemiini asioihin, varmistaakseni omien tulkintojeni totuudenmukaisuuden. Päädyin puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin. Puolistrukturoidulle teemahaastattelulle tyypillistä on se, että jokin haastattelun näkökulma on valittu, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47). Haastattelussa kysymykset (liitteet 2, 3) olivat siis lähinnä ohjenuorana haastattelun teema-alueille.

Valmentajan haastattelu täydensi aineistoa ja kertomukseeni jääneet aukot tuntuivat täyttyneen. Katsoin videolle taltioidun haastattelun kahteen kertaan. Ensimmäisellä kerralla tein muistiinpanoja ja merkitsin nauhan kysymyksien aihepiireittäin. Sitten litteroin haastattelun lähes sanatarkasti. Litteroitua tekstiä kertyi hieman yli kymmenen sivua. Säilyttämällä valmentajan persoonallisen murteen sain mielestäni aidon ja elämänmakuisen kosketuksen kauden tapahtumiin. Myöhemmin tarkistin videonauhalla vielä ne kohdat, jotka lainasin tutkimusraporttiini. Yhdistämällä mittarista tekemäni havainnot ja valmentajan haastattelun saavutin mielestäni riittävän tarkkuuden tarinalle. Toisaalta ryhmän kiinteyden jako sosiaaliseen ja tehtäväkoheesioon tuntui hieman teoreettiselta. Käytännössä ne kietoutuvat toisiinsa, eikä niiden erottaminen litteroidusta haastattelutekstistä ollut aina helppoa. Tekstin hiominen luettavaan muotoon vei melko paljon aikaa. Katsoin kuitenkin sen olevan tämän tutkimuksen arvokkainta antia, joten paneuduin siihen huolellisesti. Pohdinnan myötä saavutin myös kriittistä näkökulmaa ja uskalsin kritisoida myös mittaria.

Syksyllä 2001 muotoilin ryhmän ilmapiirimittarin tuloksia kuvioiksi ja huomasin niiden havainnollistavan kauden kulkua huomattavasti. Päätin liittää kuvasarjoja tekstin lomaan visualisoimaan joukkueessa tapahtuneita muutoksia. Vähemmän vaihteluita sisältäneet kysymyskuviot lisäsin työni liitteeksi (liitteet 4-14). Kysymyksissä ja osioissa joukkueen keskimääräistä tasoa kuvaavana keskilukuna käytin aritmeettista keskiarvoa ja hajontalukuna keskihajontaa, koska katsoin näiden tunnuslukujen olevan soveltuvia 9-luokkaiseen Likert asteikkoon.

Tässä vaiheessa olin melkein tyytyväinen saavuttamaani ymmärryksen tasoon joukkueen kiinteydestä ja sen vaihteluista. Jotain kuitenkin puuttui. Oletukseni mukaan yksittäisten pelaajien äänet saattaisivat vielä selventää niitä tuntemuksia, joita pelaajien vastauspaperin merkintöihin sisältyi. Laadin haastatteluihin kysymykset (liite 3), mutta kysymysten

järjestyksestä poikkesin joka haastattelussa. Välillä pelaajat saattoivat kertoa myös teemojen ulkopuolisista asioista, liittyen kuitenkin jollakin tavalla ryhmän kiinteeseen. Pelaajien haastattelut litteroin sanatarkasti heti haastattelun jälkeisinä päivinä. Vaikkei pelaajien haastatteluajoissa ollut suurta eroa, kertyi käsin kirjoitettua litterointitekstiä vaihtelevasti. Aarnen vastauksia oli hieman yli 11 sivua, Matin vastauksia vajaat 7 sivua ja Juhaniin vastauksia kertyi peräti 15 sivua. Litteroinnin jälkeen yhdistelin pelaajien haastattelutekstit yhdeksi tekstiksi teema-alueiden mukaan, jolloin yksittäiset, mihinkään teema-alueeseen kuulumattomat vastaukset jäivät pois. Nyt tekstiä oli koneella kirjoitettuna noin 12 sivua. Luin tekstin läpi useamman kerran ja huomasin, että pelaajien kommentit olivat hämmästyttävän yhteneviä. Joitakin eroavaisuuksiakin oli, mutta varsinkin loppukaudesta pelaajat kokivat joukkueen kiinteiden samalla tavalla, vaikkei pelaajien kommentteista ollutkaan aina helppoa erottaa ryhmään ja tehtävään kohdistunutta vetovoimaa. Jotta pelaajien kokemukset välittyisivät mahdollisimman aitoina myös lukijalle, olen lainannut haastateltaviani suorissa lainauksissa, jotka tekstissä erottuvat kursivoituna ja sisennettynä tekstinä. Teorian, empirian ja sen tulkinnan vuorovaikutukseen pyrin niiden lomittaisella kirjoittamisella, jota Eskola ja Suoranta (1998, 176) suosittelevat. He myös huomauttavat, ettei pelkät sitaattikokoelmat osoita kovin pitkälle menevää analyysia ja johtopäätöksiä. Pelaajien anonymiteetin turvaamiseksi muutin haastateltujen pelaajien nimet. Aarne, Matti ja Juhani ovat siis keksittyjä, eivätkä ne liity mitenkään kyseessä olevaan joukkueeseen.

Aineiston analyysiin sisältyy myös ”harharetkiä”. Niiden raportoiminen on mielestäni arvokasta tietoa niille, jotka myöhemmin tekevät vastaavaa tutkimusta. Itse harhailin analysoidessani ryhmän ilmapiirimittarin tuloksia. Pelaajien erityiset tyytyväisyyden ja tyytymättömyyden tuntemukset saivat aluksi liikaa huomiota. Ajattelin jopa tyytyä tarkastelemaan pelkästään niitä. Huomasin kuitenkin, että silloin aineistosta olisi jäänyt osa selvittämättä. Myös muut vastaukset olivat merkittäviä ja kertoivat osaltaan joukkueen kiinteestä. Päätin tarkastella koko aineistoa huolellisesti ennen kuin jättäisin mitään pois. Silloin ainakin tietäisin, mitä olisin jättämässä pois. Lopulta päädyin pitämään kaikki mukana. Kaikkien kysymysten vastauksien keskiarvot ja –hajonnat ovat liitteenä (liite 15).

Toisen harharetken tein hahmottaessani yksittäisten pelaajien kokemuksia ryhmän ilmapiirimittarin tuloksista. Aluksi ajattelin käyttää tyyppittelyä, jossa olisin tilastomatemaattisin keinoin saanut tiivistettyä aineiston 22 pelaajan vastaukset neljän tyyppiseksi vastauksiksi. Olisin siis muodostanut neljä pelaajatyyppiä, jotka olisivat

edustaneet kaikkia pelaajia. Ymmärsin kuitenkin, että näin tehdessäni menettäisin todelliset yksilöt. Hylkäsin tyypittelyn ja lähdin etsimään ratkaisua muualta. Päädyin esittämään pelaajien vastauksia graafisesti ja haastattelemaan kolmea pelaajaa. Kuvasarjoista näkyvät jokaisen pelaajan vastaukset ja pelaajien haastattelut antoivat mielestäni kattavan kuvan yksittäisen pelaajan näkökulmasta.

3.5 Luotettavuuden arviointia

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus rakentuu koko tutkimusprosessin arvioinnista. Tärkein luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. (Eskola & Suoranta 1999, 211.) Kuvaamalla mahdollisimman tarkasti tutkimusprosessini kulkua luvussa 3.3, olen pyrkinyt siihen, että lukija voi arvioida kaikkia tekemiäni ratkaisuja. Avaamalla myös omia ryhmäkokemuksia tuon esille oman subjektiivisen näkökulmani. Eskolan ja Suorannan (1999, 211) mukaan tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen ovat laadullisen tutkimuksen peruslähtökohta.

Eskola ja Suoranta (1999) käyttävät perinteistä validiteettia myös laadullisen tutkimuksen luotettavuustarkastelun välineenä. Sisäinen validiteetti kertoo tutkijan tieteellisen otteen ja koko tieteenalan hallinnasta. (Eskola & Suoranta 1999, 214.) Olen pyrkinyt lisäämään sisäistä validiteettia perehtymällä sekä tutkimusaihetta että tutkimusmetodologiaa käsittelevään kirjallisuuteen huolellisesti. Ryhmäilmiöihin olen tutustunut liikuntapsykologian kursseilla, päättöharjoittelun opetuksissa ammattikorkeakoulun Elämä on joukkuepeliä –kurssilla ja päättöharjoittelun seminaarityössä, jota varten kehitin Carronin, Brawleyn ja Widmeyerin GEQ-mittarista kouluun soveltuvan version.

Ulkoisen validiteetin Eskola ja Suoranta (1999, 214) määrittelevät tulkintojen, johtopäätösten ja aineiston välisen suhteen pätevyytensä. Myös Alasuutari (1994) pitää ”paikallista selittämistä” tärkeänä. Jokaisen selitysmallin tulisi olla koherentti, sisäisesti looginen. Lisäksi mahdollisimman monen aineiston analyysin tulisi tukea selitysmallia. (Alasuutari 1994, 215.) Tutkijan tulisi siis osoittaa omien selitysmallien, tulkintojen ja johtopäätösten todenperäisyys. Kiviniemen (2001) mukaan tutkija voi antaa lukijalle mahdollisuuden ikään kuin tarkistaa, miten tutkija on päätenyt tiettyyn käsitykseen tutkittavasta ilmiöstä. Kysymys on siis uskottavuudesta. (Kiviniemi 2001, 82.) Tutkimusraportissani on paljon tiheitä kuvauksia, jotka nostan esille valmentajan ja

pelaajien haastatteluista. Lisäksi olen esittänyt ryhmän ilmapiirimittarilla saatuja vastauksia sekä lukuina että kuvina. Niistä tekemäni johtopäätökset ja tulkinnot ovat siis lukijan arvioitavissa – hyväksyttävissä tai hylättävissä.

Tutkimuksen reliabiliteetti on myös yksi luotettavuuden lähde. Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan reliabiliteetti on hyvä, jos kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä saadaan sama tulos. Samansuuntainen ajatus sisältyy myös Denzin, vuonna 1978 esittämään triangulaation käsitteeseen, josta Eskola ja Suoranta (1999) kirjoittavat. Tutkimuksen trianguloinnissa voidaan erottaa neljä eri tapaa: aineistotriangulaatio, tutkijatriangulaatio, teoriatriangulaatio ja menetelmätriangulaatio.

Tutkimukseni triangulaation osoittamiseksi käsitelän seuraavaksi tutkimukseni aineistotriangulaation, tutkijatriangulaation ja menetelmätriangulaation.

Aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että yhdessä tutkimuksessa yhdistellään useita aineistoja keskenään. (Eskola & Suoranta 1999, 69.) Aineistotriangulaatiota pyrin saavuttamaan valmentajan, pelaajien ja ryhmän ilmapiirimittarilla saadun aineiston yhdistämisellä. Katsoin tutkittavaa ilmiötä, ryhmän kiinteyttä, useammasta eri näkökulmasta.

Tutkijatriangulaatiossa samaan ilmiöön perehtyy useampi tutkija. Tällöin tutkijat voivat neuvotella havainnoistaan ja näkemyksistään. (Eskola & Suoranta 1999, 70.) Esa Rovion tutkimusprojektissa on mukana useita opinnäytetyön tekijöitä. Kaija ja Kujala-Leinonen (2001) tutkivat ryhmän ilmapiirimittaria määrällisellä tutkimusotteella. Heidän työnsä tilastolliset tulokset toimivat eräänlaisena lähtökohtana minun tutkimukselleni.

Tavoitteenani oli päästä syvemmälle ja ymmärtää koko ryhmän kiinteyden kuva joukkueesta. Tiivis yhteistyö Esa Rovion kanssa on mahdollistanut havaintojen ja näkemyksien vertailua useissa neuvotteluissa. Myös valmentajan ja pelaajien haastattelut toivat esille heidän näkemyksiään joukkueen kiinteydestä. Kuva, jonka olin muodostanut joukkueen kiinteydestä ryhmän ilmapiirimittarin vastauksien perusteella kohtasi valmentajan ja pelaajien näkemyksien kanssa. Lisäksi yhteistyö projektissa mukana olleen Kaarron kanssa vahvisti näkemystäni joukkueesta.

Menetelmätriangulaatio toteutuu, kun tutkimuskohdetta tutkitaan useilla eri aineistohankinta ja –tutkimusmenetelmillä (Eskola & Suoranta 1999, 70). Lähdin tutkimustyössäni liikkeelle ryhmän ilmapiirimittarin vastauksista. Myöhemmin haastattelin

valmentajaa ja lisäksi kolmea pelaajaa. Molemmat aineiston osat vaativat omanlaisensa käsittelytavan. Tutkimusotteeni sisälsi sekä määrällisen että laadullisen osan.

Laadullisen tutkimuksen yleistettävyys tuntuu problemaattiselta. Alasuutarin (1994, 222) mukaan laadullisen tutkimuksen yhteydessä ei pitäisi puhua yleistettävydestä vaan suhteuttamisesta. Moilanen ja Räihä (2001, 65) pitävät Alasuutarin ajatusta suhteuttamisesta toimivana, sillä tutkijan on tällöin osoitettava lukijalle, missä suhteessa tutkimus valottaa muita vastaavia tapauksia. Eskola ja Suoranta (1999) eivät näe laadullisesta tutkimuksesta tehtyjä yleistyksiä kovin tarkoituksenmukaisina. Heidän mukaan yleistämisessä on kyse siirrettävyydestä. Tutkimuksen havaintojen soveltuminen toiseen toimintaympäristöön syntyy lukijan toimesta. Tutkijan on tarjottava tutkimuskohteesta riittävän tiheitä kuvauksia, jotta siirrettävyys olisi mahdollista. (Eskola & Suoranta 1999, 68.) Moilanen ja Räihä (2001) näkevät jokaisen ihmisen elämän ainutlaatuisena. Täysin yksilöllisiin merkityksenantoihin he eivät kuitenkaan usko. Heidän näkemykseensä sisältyy ajatus koskettavuudesta. Jos tutkimus sisältää ihmiselämän kannalta tärkeitä teemoja, voi lukija löytää tutkimusraportista jotain, joka koskettaa häntä itseään. (Moilanen & Räihä 2001, 63.)

Ryhmäilmiöt koskettavat lähes jokaista ihmistä elämän eri vaiheissa. Kiinteyden kokemukset ovat yksilöllisiä ja jokainen meistä antaa niille omat merkityksensä. Tutkimusraporttini tiheet kuvaukset antavat lukijalle mahdollisuuden liittyä kuvauksien tuntemuksiin. Kuinka koskettavia kuvaukset ovat, jää lukijan arvioitavaksi.

4 JOUKOSTA JOUKKUEEKSI

4.1 Joukkueen historia

Joukkueen ”elämä” alkoi jo ennen nykyistä valmentajaa Ollia. Edellinen valmentaja oli tehnyt yhteistyötä joukkueen kanssa neljä vuotta. Pääosin joukkue oli muodostunut tuona aikana samoista pelaajista, mutta joitakin pelaajia oli myös vaihtunut vuosien varrella. Olli aloitti yhteisen tien joukkueen kanssa kaudella 1998-1999, joten pelaajat ja valmentajat olivat tuttuja toisilleen ennen tutkimuskauden 1999-2000 alkamista. Ollin mielestä joukkue oli tottunut edellisen valmentajan kanssa hyvään valmennukseen, jossa oli keskitytty huolellisesti harjoittelun fyysiseen puoleen. Fyysisestä harjoittelusta valmentaja nosti esille voimaharjoittelun, jossa pelaajat olivat omaksuneet perusasiat ja oikeat nostotekniikat. Ollin näkemyksen mukaan hänellä oli valmis ryhmä, joka oli siis oppinut harjoittelemaan, mutta Ollin aikana syvennyttiin enemmän myös harjoittelun henkiseen osa-alueeseen.

Menestymisestä valmentaja kertoi, että joukkue oli menestynyt aiemminkin, mutta täydellinen onnistuminen oli jäänyt aina jostain kiinni. Valmentaja kuvaili aiempaa menestystä näin:

”Ne oli menestyny sillai hauskasti, et periaatteessa oli menestyny, mut periaatteessa ei. Ne oli pelannu sitä aluesarjaa, ni ne oli vissiin voittanu runkosarjan useampana vuonna, mut ei sitten ollu pystyny play off –peleissä kuitenkaan menestymään. Elikkä niissä tiukoissa paikoissa, missä alkoi se ottelun voittaminen tavallaan nousta merkitykselliseksi ni siellä oli aina tapahtunu jotain. Sama joukkue oli tiputtanu ne kaks kertaa jatkosta. Sillai hauska, et heti ensimmäisellä pudotuspelikerroksella se sama joukkue tuli vastaan. Oltiin heti kääntämässä vanhoja kantoja...” (Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

Pelaajamateriaali oli valmentajan mielestä hyvää, erittäinkin hyvää. Katkerat tappiot olivat kuitenkin jääneet ruotimatta. Pelaajille ei ollut jäänyt selkeää käsitystä siitä, mihin pelit olivat ”kaatuneet”. Ne oli vaan hävitty. Tutkimuskaudella joukkue saavutti historiansa parhaan menestyksen, SM-pronssin. Kauden aikana onnistuttiin siis kääntämään myös vanhat kannot kunnialla nurin.

4.2 Ryhmän muodostuminen ja kehittyminen

Sosiaalipsykologia tutkii ihmisten välistä vuorovaikutusta ja ryhmätoiminnan säännönmukaisuuksia (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 11). Sosiaalipsykologiassa ryhmä – käsitteellä tarkoitetaan järjestäytyntä ihmisjoukkoa, joka erotetaan satunnaisesti koolla olevasta ihmisjoukosta. Sattumalta samassa paikassa samaan aikaan olevat ihmiset eivät siis ole ryhmä, ellei keskinäistä vuorovaikutusta synny olosuhteiden pakosta. Ryhmän yleisiä tunnusmerkkejä ovat tietty koko, tarkoitus, säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit ja johtajuus. (Niemistö 1998a, 16.) Ryhmät jakautuvat primaari- ja sekundaariryhmiin (esimerkiksi perhe – työyhteisö), sisä-, ulko- ja viiteryhmiin (esimerkiksi meidän joukkue – vastustava joukkue – jäsenjärjestö), pien- ja suurryhmiin, yhteisöihin, tavoitteellisiin ryhmiin (esimerkiksi urheilujoukkueet), satunnaisiin ryhmiin ja sosiaalisiin verkostoihin. (Himberg & Jauhiainen 1998, 100.)

Ensimmäinen merkki ryhmän muodostumisesta on ihmisten välinen vuorovaikutus (Jauhiainen & Eskola 1994, 69). Tämä ensimmäinen tilakontakti on alku sosiaalisten suhteiden kehittymiselle. Outo tilanne synnyttää sekä epätietoisuutta että myönteistä kiinnostusta. Tietoisuus muista ryhmän jäsenistä lisääntyy vuorovaikutuksen toistuessa ja jatkuessa. Toinen ryhmän muodostumisvaihe on psykologinen kontaktin syntyminen, jolloin tilanteessa olijat tulevat tietoisiksi toisistaan ja sosiaaliset suhteet syntyvät. Viimeinen ryhmän muodostumisen vaiheista on sosiaalisen kontaktin vaihe. Vasta kaksi edellistä vaihetta läpikäynyt ryhmä voi päästä tavoitteelliseen toimintaan, olla yhteistyökykyinen ja tuloksellinen. (Himberg & Jauhiainen 1998, 98-99.)

Kun ihmisjoukosta on muotoutunut ryhmä, siinä voidaan havaita seuraavat tunnusmerkit:

Yhteinen tavoite

Tavoitteen on oltava kaikille yhteinen, ennen kuin voidaan puhua ryhmästä.

Ryhmäsuhteet

Vuorovaikutuksessa ryhmän jäsenten välille syntyy rooli-, valta-, kommunikaatio- ja tunnesuhteita

Ryhmädynamiikka

Ryhmätilanteet, jäsenten tulkinnat niistä ja ryhmäsuhteet muuttuvat jatkuvasti. Näin ryhmästä tulee dynaaminen, kaiken aikaa muuttuva kokonaisuus.

(Himberg & Jauhiainen 1998, 99.)

Ryhmän muodostumisen jälkeen ryhmä kohtaa kehitysprosessin, jolla tarkoitetaan sitä, että ryhmä oppii saavuttamaan toiminnan tarkoituksen vaatiman kiinteyden ja toimintakyvyn ja yksittäiset jäsenet löytävät ryhmästä oman paikkansa. Ryhmän kehittyminen vaatii toisistaan ja tavoitteestaan tietoisia ryhmän jäseniä, heidän välisen vuorovaikutuksen jatkuvuutta sekä sitoutumista siihen. Ryhmän kehitysprosessia horjuttavat jäsenten tai ohjaajan vaihtuminen, joka palauttaa kehityksen yleensä alkuvaiheeseen. Mitä useammin jäseniä lähtee tai tulee uusia jäseniä, sitä vaikeampaa ryhmän on edetä kehitysprosessissaan. (Himberg & Jauhiainen 1998, 145-156.)

Jääkiekkjoukkue täyttää tavoitteellisen ryhmän tunnusmerkit. Tavoitteellisen ryhmän keskeisin piirre on yhteinen päämäärätietoinen toiminta, joka yhdistää ryhmän jäsenet toisiinsa (Himberg & Jauhiainen 1998, 168). Tutkimuskohteena olleen joukkueen yhteinen tavoite oli Suomen mestaruus. Tämä tavoite oli luotu yhdessä valmentajien ja pelaajien kanssa. Himbergin ja Jauhiaisen (1998) mukaan yhteisten päämäärien lisäksi ryhmän toiminnassa tulisi ottaa huomioon myös ryhmän jäsenten henkilökohtaiset päämäärät. Tällöin yksilön halu ja mahdollisuus toteuttaa omia tarpeitaan tasapainoilee ryhmän intressien kanssa. (Himberg & Jauhiainen 1998, 168.) Esa Rovion tavoitteenasetteluohjelmassa pyrittiin luomaan sekä yksilö- että joukkuetavoitteita, jotka eivät häiritse toisiaan. ”Tausta-ajatuksena” oli joukkueen menestyminen, mutta myös nuoren kiekkoilijan henkilökohtainen kehittyminen.

4.3 Kaikki vaikuttaa kaikkeen - ryhmädynamiikka

Ryhmädynamiikka on yhteisten tilanteiden ja osallistujien siitä tekemien tulkintojen jatkuvaa vuorovaikutusta. Ryhmätilanteessa vaikuttavat voimat ja voimasuhteet muodostavat dynaamisen kentän, joka muuttuu kaiken aikaa. Ryhmätutkimuksen klassikko Kurt Lewin osoittaa yksilön dynaamisen kentän ja ryhmätilanteen dynaamisen kentän välisen suhteen. Hänen mukaansa yksilön käyttäytymiseen vaikuttavat aina persoonallisuuden ja ympäristön yhteisvaikutukset. Lewin kutsuu yksilön dynaamista kenttää myös elämäntilaksi, joka on hetkellinen, psykologinen tila. Se kertoo, mikä yksilölle on juuri käsillä olevassa tilanteessa merkityksellistä. Ryhmätilanteen dynaaminen kenttä muodostuu siis kaikkien jäsenten henkilökohtaisista, vaihtuvista elämäntiloista ja varsinaisesta ryhmätilanteen sosiaalisista tapahtumista. Riippuen siitä, miten yksilö tulkitsee syntyneen tilanteen, se voi vaikuttaa hänen elämäntilaan – mikä jälleen muuttaa

ryhmätilannetta. Tällaiset syy-seuraus –ketjut tekevät ryhmästä dynaamisen, jatkuvasti muuttuvan kokonaisuuden. (Himberg & Jauhiainen 1998, 113-115; Jauhiainen & Eskola 1994, 29-32.)

Ryhmän ohjaajan päätehtävä on vaikuttaa ryhmädynamiikkaan siten, että yhdessä asetetut tavoitteet saavutetaan. Ryhmän tapahtumien ymmärtäminen vaatii ohjaajalta hyvää tilannetajua sekä kykyä havainnoida ja eritellä ryhmädynaamisia tekijöitä, joita ovat: ryhmäkokonaisuuden toiminta, yksilöiden toiminta omissa elämäntiloissaan sekä näiden välinen vuorovaikutus. (Himberg & Jauhiainen 1998, 116; Jauhiainen & Eskola 1994, 34.)

Joukkueen valmentaja oli kokenut ryhmän ohjaaja. Tilannetaju ja ryhmädynaamisten tekijöiden huomioonottaminen käy ilmi hänen luonnehtiessaan omaa rooliaan joukkueen valmentajana näin:

”Kyllä valmentajalla on omalla tavallaan aika tärkeä rooli. Meil oli joka play off – peliin sellanen teema, et me siihen sidottiin se, et ne (pelaajat) mieltis enemmän sitä, miten me tullaan ja vedetään matto vastustajan jalkojen alta. Ja aika hyvin me onnistuttiin niissä. Valmentajan tehtävä oli tässä joukkueessa pitää ajatus suorituksessa. Yhteinen tavoite on motivaation lähde. - - Kun tavoite on luotu, käydään läpi, millä keinoilla, mitkä on vahvuudet. Nähdään positiivisia merkkejä, että ollaan oikealla tiellä. Huomataan pienetkin positiiviset muutokset ja että se on pelaajalähtöistä. Ja että tunnistetaan niitä merkkejä, että ollaan menossa siihen suuntaan, mihin pitikin mennä. Ilmiöitten tunnistaminen on tärkeää.”
(Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

4.4 Ryhmäsuhteita

Ryhmäsuhteilla tarkoitetaan jäsenten suhtautumista toisiinsa ja ryhmän toiminnan kannalta välttämättömiin ratkaisuihin. Tavoitteen edellyttämien keskinäisen yhteydenpidon, työnjaon, toimintasääntöjen, vallankäytön sekä keskinäisen hyväksynnän myötä ryhmään muodostuvat kommunikaatio-, rooli-, normi-, valta- ja tunnesuhteet. (Himberg & Jauhiainen 1998, 119.) Tutkimusprojektissa mukana olevat Kaarto ja Kinnunen käsittelevät ryhmäsuhteita sosiometrinen mittauksen perusteella tarkemmin (Kaarto & Kinnunen). Käsitteisen mukaan ryhmäsuhteet ja kiinteys ovat kuitenkin hyvin lähellä toisiaan, joten ryhmäsuhteiden hahmottaminen lisää myös kiinteiden ymmärtämystä.

Kommunikaatiosuhteet ilmaisevat ryhmän viestinnällistä verkostoa: kuka viestii kenellekin ja mitä, kuka ymmärtää ketäkin? Hyvin toimivassa ryhmässä avoimia viestintäkanavia on mahdollisimman paljon. Verkkomainen kommunikaatio, jossa kaikki viestivät kaikkien

kanssa mahdollistaa kaikkien ryhmän jäsenten osallistumisen ja lisää viihtyvyyttä. (Himberg & Jauhiainen 1998, 122; Jauhiainen & Eskola 1994, 126.)

Pelaajien kommentit joukkueesta ja sen sisällä vallitsevista suhteista, ”*Jengi rupes heittää juttua ihan kaikkien kans*” ja ”*siinä oli semmonen tietty avoimuus*”, antavat viitteitä siitä, että joukkueen kommunikaatiosuhteet olivat ainakin kauden loppuvaiheessa avoimia ja verkkomaisia. Tulkintaani vahvisti valmentajan kommentti pelaajien välisistä keskusteluista, joissa puhuttiin pelaajien vastuualueista:

”Mä en ainakaan huomannu mitään jännitteitä. Kyllä siellä aika avoimesti käytiin tilanteita läpi ja pystyttiin keskustelemaan ihan nimillä.” (Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

Rooli muodostuu odotusten kokonaisuudesta, jotka suuntautuvat yksilöön hänen sosiaalisen asemansa perusteella. Rooliodotusten mukainen toiminta vahvistaa roolia ja vähitellen henkilö mukautuu odotuksiin. Rooli on lähes poikkeuksetta sekä itse hankittu että toisten odotuksien muovaama. Pelkistäen roolit voidaan kuitenkin jakaa saavutettuihin ja annettuihin rooleihin. Saavutettuja rooleja ovat esimerkiksi työelämässä ja harrastustoiminnassa omalla toiminnalla hankitut roolit. Annettuja rooleja ovat esimerkiksi ikä- ja sukupuoliroolit. (Himberg & Jauhiainen 1998, 125.)

Pelaajat eivät kertoneet kovin tarkasti omista rooleistaan, mutta Juhani otti esille, miten roolit pääasiassa syntyivät. Hänen mielestään roolit syntyivät ensisijaisesti sen mukaan, millainen kukin oli pelaajana. Se, millainen pelaaja oli ihmisenä, oli vähemmän vaikuttava tekijä. Toisaalta Juhani kertoi myös, että joukkueen sisäisten ystäväpiirien syntyyn vaikuttivat asuinseutu ja se, millaisia pelaajat olivat ihmisinä. Joukkueen pelaajien pelillisten roolien selkiyttämistä arvioi tarkemmin tutkimusprojektin johtaja Rovio (2002) omassa väitöskirjatyössään.

Ryhmän jäsenten käyttäytymistä ohjaavat erilaiset ennakko-odotukset ja käsitykset tilannekohtaisesta toiminnasta. Ryhmän normisuhteet muodostuvat kirjoittamattomista käsityksistä siitä, millainen toiminta on ryhmässä sallittua. Jäsenten testatessa sallitun käyttäytymisen rajoja muotoutuvat ryhmän sosiaaliset normit. Normien avulla pyritään säätelemään jäsenten käyttäytymistä ja ryhmän tehtävän suoritusta. (Tiuraniemi 1993, 50-51.)

Rovio (2002, 39) kertoo, kuinka joukkueen pelaajat loivat yhteiset tavoitteet tutkimuskaudelle yhdessä valmentajien kanssa. Joukkueen normitavoitteiden avulla tähdättiin kohti lopputulostavoitetta eli Suomen mestaruutta. Juhanin mielestä joukkueella tulee olla säännöt, jotta joukkuehenki pystyisi rakentumaan. Ilman sääntöjä joukkueen toiminnasta tulee ”irtonaista” ja jokainen tekee, mitä huvittaa. Juhani antoi myös esimerkin, miten valmentaja voi toiminnallaan vaikuttaa joukkueen kiinteyden kehittymiseen:

”Esimerkiks punttitreenit ja sitten valmentajan pitäis olla siellä mukana ja potkia sitä ryhmää siellä, että jos on semmosia, joku on tunnollisempia tekemään ja joku ei oo niin tunnollisia. Niin tota, jos ne tunnolliset siellä tekee ja jos valmentaja ei oo paikalla, ni ne, jotka ei tee ja haluaa laistaa niin siinä tulee sitten niitä jännitteitä niitten välille. Siinä saattaa tulla vähän semmosta kyräilyä.”
(Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)

Käsitykseni mukaan Juhanin esimerkki liittyy joukkueen normitavoitteiden toteutumiseen. Juhanin mielestä vastaavia tilanteita esiintyi kauden aikana. Aarne ja Matti eivät tuoneet näitä esille.

Ryhmän valtasuhteet osoittavat jäsenten valta-asemat suhteessa toisiinsa. Valta on vaikuttamismahdollisuuksia, kykyä saada muut ihmiset toimimaan halutulla tavalla jopa vastoin tahtoaan. Valta on aina suhde, jossa tarvitaan sekä vallankäyttäjä että alistuja. Rakentava vallankäyttäjä ottaa vastuuta yhteisistä asioista, tuhoava vallankäyttäjä pyrkii manipuloimaan tai pakottamaan muita hänen henkilökohtaisten tarpeiden ajamiseksi. (Himberg & Jauhiainen 1998, 135; Jauhiainen & Eskola 1994, 123; Niemistö 1998a, 119-121.)

Juhanin mielestä pelaajan asema joukkueessa määräytyy enemmän sen mukaan, miten pelaa, kuin sen mukaan, millainen pelaaja on ihmisenä. Valmentajan arvion mukaan pelaajat, joilla oli mielipidevaltaa olivat kuitenkin tärkeässä roolissa joukkueen voittohengen luomisessa. Jääkiekkjoukkueessa taito on siis valtaa, mutta myös mielipidevallalla on oma osuutensa.

Ryhmän tunnesuhteet kertovat jäsenten keskinäisistä tunteista: hyväksyntää ja torjuntaa, kiintymystä ja vastenmielisyyttä. Tunnesuhteilla on merkitystä ryhmän yhteistoiminnalle ja ilmapiirille.

¹ Haastateltujen pelaajien nimet on muutettu

Jäsenten myönteiset asenteet parantavat yhteistoimintaa ja lisäävät ryhmän kiinteyttä eli koheesiota. (Niemistö 1998a, 123-124.) Pelaajien keskinäisiä negatiivisia tunteita kuvaa tarkimmin Juhani.

*”Ku oli turhautunu fiilis ni tuli vähän semmosta, toisille pelaajille piikiteltiin ja tavallaan se aika paljo meni sen mukaan, miten me pelattiin ja miten se peli meni. Sitten ku meni peli hyvin ni ne oli piilossa. Sitte ei tarvinnu ketään piikitellä.”
(Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)*

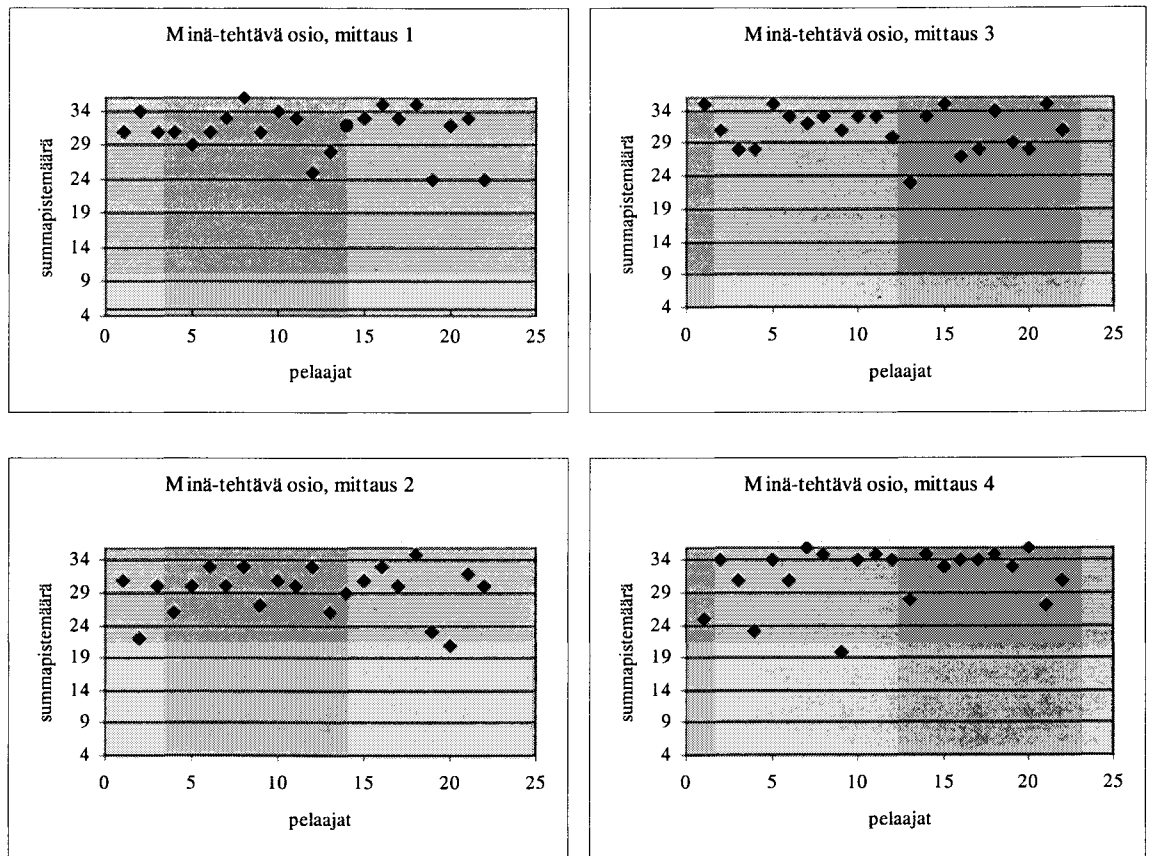
Pelaajien positiivisia tunteita kuvaan luvussa ”Pukukopista illanviettoon”, käsitellessäni joukkueessa viihtymistä ja ystävyysuhteiden merkitystä.

5 KIINTEYDEN KAHDET KASVOT

5.1 Jääkiekkoa sisulla ja suurella sydämellä

Minä-tehtävä osion kysymyksillä (kysymykset 2, 4, 6, 8, liitteessä 1) selvitettiin pelaajan henkilökohtaisesti kokemaa vetovoimaa ryhmän tehtävää ja tavoitteita kohtaan. Kuvion 3 kuvasarja havainnollistaa minä-tehtävä osion vaihteluita kauden kuluessa. Kunkin pelaajan osalta hajontakuvioiden pisteet kertovat jokaisen pelaajan neljän kysymyksen summapistemäärän (teoreettinen minimi= 4 ja maksimi= 36). Koko joukkueen keskimääräisenä tunnuslukuna käytän keskiarvoa (x). Lisäksi joukkueen sisäisiä vaihteluita kuvaavat keskihajontaluvut (s).

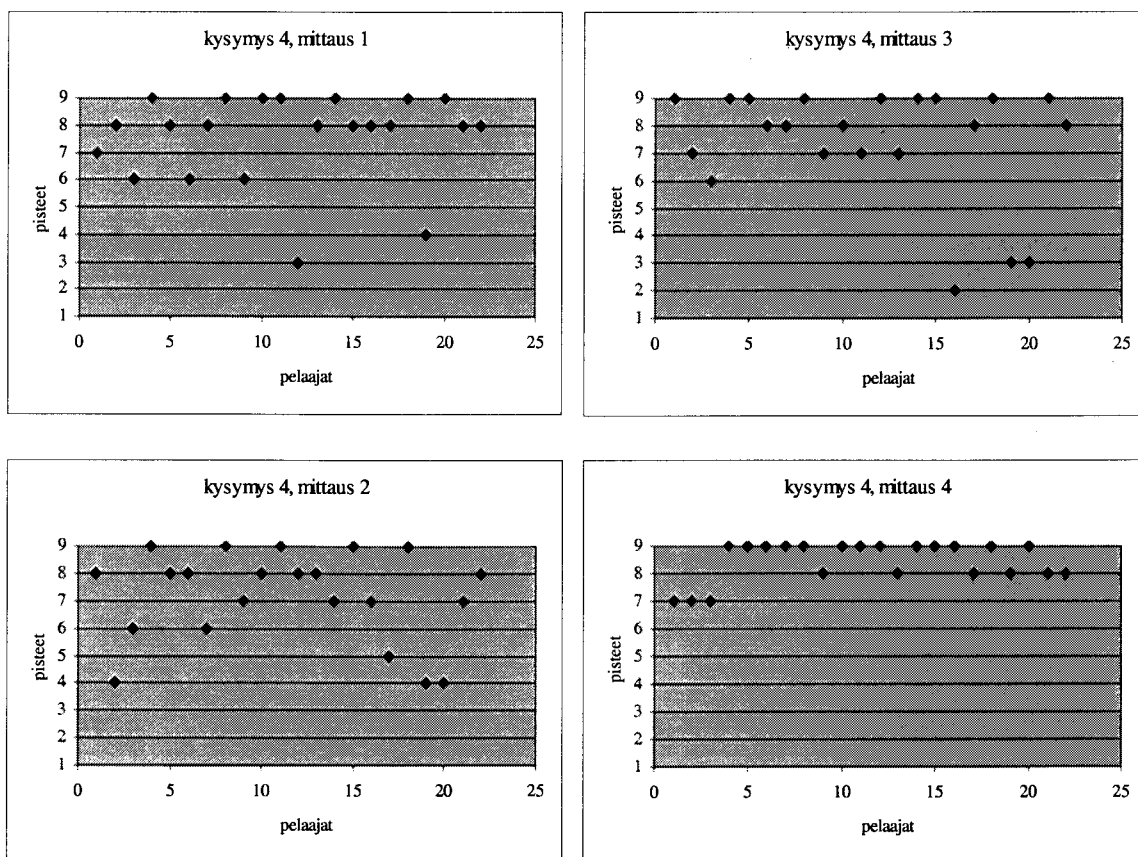
Pelaajien tuntema vetovoima ryhmän tehtävää ja tavoitteita kohtaan oli vuoden 1999 kesällä voimakasta ($x_1=31$, $s_1=3.4$). Syksyllä tutkija Esa Rovio huomasi yhdessä valmentajan kanssa, että joukkueen suoritustaso oli heikentynyt (Rovio 2002, 53). Koheesiomittarin tulosten mukaan myös yksilötason vetovoima ryhmän tehtävää ja tavoitteita kohtaan heikkeni ($x_2=29$, $s_2=3.7$). Suorituksen heikkenemisen havaitseminen ja siihen puuttuminen näkyivät positiivisena kehityksenä kauden edetessä. Yhtenäisimmillään joukkue oli talvella, jolloin koko joukkueen keskiarvo nousi edellisestä mittauskerrasta ja hajonta oli pienimmillään ($x_3=31$, $s_3=3.2$). Keväällä keskiarvo nousi vielä korkeammaksi ($x_4=32$), mutta hajonta oli muuhun kauteen verrattuna suurinta ($s_4=4.4$). Loppukauden tilanteeseen voivat vaikuttaa mm. pelaajien henkilökohtaisten tavoitteiden toteutuminen. Koko kaudelle asetettujen henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttaminen yli odotusten on saattanut nostaa pelaajan vastausta merkittävästi ja vastaavasti pelaajan suoriutuminen alle omien tavoitteiden on saattanut aiheuttaa pelaajalle suuren pettymyksen tunteen, joka on taas näkynyt pelaajan vastauksissa jyrkkänä laskuna.

KUVIO 3. Pelaajien minä-tehtävä osion summapistemäärät eri mittauskerroilla

Jokainen osio muodostuu sarjasta kysymyksiä. Saadakseni tarkempaa tietoa osion vaihteluihin vaikuttaneista tekijöistä jatkoin tarkastelua kysymystasolla. Minä-tehtävä osioon sisältyivät kysymykset voitontahdosta, tyytyväisyydestä joukkueen pelityyliin, omien taitojen kehittämismahdollisuuksista ja tyytyväisyydestä saamaansa peliaikaan.

Pelaajien arvioimana joukkueen tahto voittaa kasvoi voimakkaasti kauden loppua kohti (kysymys 4, kuvio 4).

KUVIO 4. Tyytyväisyys joukkueen tahtoon voittaa

Valmentaja kertoi haastattelussa joukkueen voimakkaasta tahdosta voittaa:

”Ne (pelaajat) ties etukäteen, että meillä oli mahdollisuudet menestyä. Mä sanoisin, et tahto voittaa oli liian kova. Huomio kiinnittyi ite voittamiseen, eikä siihen millä tavalla se tulee. Piti pitää aisois, et ne ei karannu sinne ottelun lopputulokseen. Niille oli loppujen lopuksi hirveän tärkeää se lopputulos eli ottelun voittaminen. Se lukitsee energiaa kun sä jännität ja pelkää sitä epäonnistumista...”
(Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

Joukkueelle voittaminen oli siis todella tärkeää. Viimeisen mittauksen pieni hajonta viestii joukkueen yhtenäisyydestä. Vastausten jakautuminen välille 7-9 kertoo, että pelaajat ovat olleet tyytyväisiä joukkueen tahtoon voittaa. Arne kuvasi joukkueen tahtoa voittaa näin:

” Lopussahan se oli ihan, silloin ku oli ne välierät, otettiin kaks kertaa turpaan ja tiputtiin jatkosta. Ni se oli shokki tai katastrofi tai mitenkä sitä vois kuvailla. Kaikki niinku ties, mitkä mahdollisuudet meillä oli, mut me ei siihen pystytty. Sinänsä se oli isokin pettymys. Ei pystytty pääsemään sinne tasolle minkä se ois vaatinu sinne finaaliin. Kyllä se loppu oli semmosta aikaa, että sitä vois muistella niinku aina. Ku oli playoffit ni elettiin sen joukkueen mukana 24 tuntia vuorokaudessa. Et se muutti sen (voitontahdon) vielä kovemmaks siinä vaiheessa. Just se tilanne, missä me silloin oltiin. Et se kasvatti sitä joukkuetta yhä enemmän ja enemmän yhteen.”
(Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

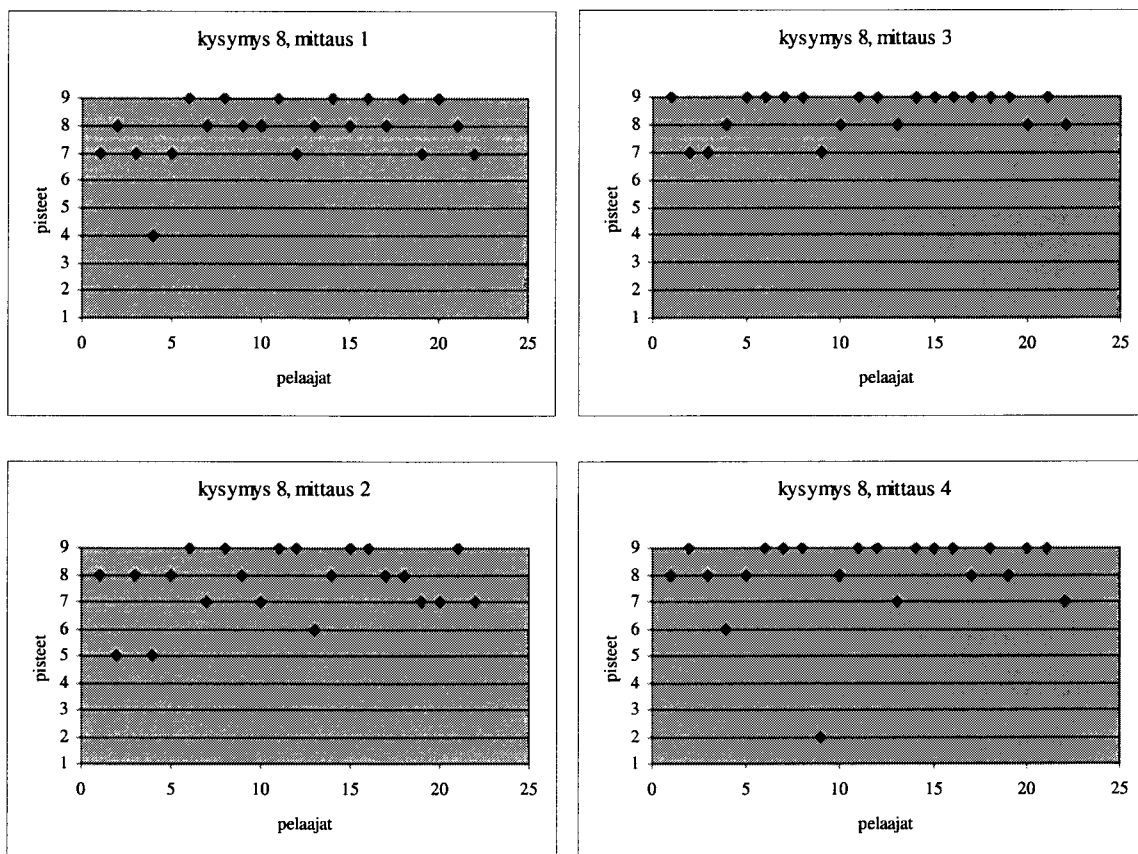
Aarnelle joukkueen kiinteys ja voitontahto jäivät siis unohtumattomasti mieleen. Matti ei osannut tarkkaan kuvata joukkueen tahtoa voittaa, hän totesi vain, että se oli hyvä. Juhani pohdiskeli voitontahtoa ja näki sillä olevan yhteyttä joukkueen lopputulostavoitteeseen, Suomen mestaruuteen:

“No, alkukaudesta niin mun mielestä niin joukkue ei ehkä ollu valmis välttämättä siihen tavoitteeseen, mitä lähdettiin hakemaan siitä SM-sarjasta. - - Et siinä oli vähän tää asenne, että lähettiin vähän niinku takki auki pelaamaan. Mutta sitten kauden edetessä se tavoite alko tavallaan selkeytyä, päästiin pelaamaan sitä vähän kovempaa sarjaa elikkä SM-runkosarjaa. Ni sitten alko tavallaan niinku konkretisoitua se tavoite. Että tässähän pitää rueta tekemään sen eteen vähän hommia, ettei se niinku tuu ihan. - - Että alku oli vähän semmosta takkusta, mutta sitten välillä se oli oikeestaan semmosta vuoristorataakin, mutta play offit me taisteltiin niinku pitikin.” (Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)

Pelaajien näkemys joukkueen voitontahdosta kauden loppuvaiheessa oli yhtenevä. Juhanan pohtiva ote nosti esille myös joukkueen suorituksen heikkenemisen, jota Rovio (2002, 50-64) arvioi tarkemmin.

Joukkueen pelityyli miellytti lähes kaikkia pelaajia läpi koko kauden (kysymys 8, kuvio 5). Erityisesti talvella, ennen play off -pelejä, peräti 14 pelaajaa oli todella tyytyväisiä joukkueen pelityyliin, antaen arvon 9. Tulkitsen lähes kaikkien pelaajien olleen talvella todella tyytyväisiä pelityyliin, koska pelaajien vastaukset vaihtelivat välillä 7-9. Keväällä, ratkaisupelien ollessa käsillä, myös tyytyväisyys pelityyliin muuttui hieman. Ero kolmannen ja neljännen mittauksen välillä näyttää kuitenkin melko vähäiseltä, joten en usko sen vaikuttaneen joukkueen suoritukseen. Viimeisen mittauksen yhden pelaajan alhaisen vastausarvon tulkitsen mittausvirheeksi, koska kyseessä oleva pelaajan aiemmat vastausarvot poikkeavat viimeisestä todella paljon (ko. pelaajan vastausarvot kauden aikana: 8, 8, 7, 2). Valmentaja kertoi joukkueen pelityylin muodostuneen yhdessä pelaajien kanssa. Tärkeänä pelityylin ohjenuorana valmentaja piti sitä, millaisista pelaajista joukkue koostui ja mistä pelaajat kokivat saavansa onnistumisia. Myös pelaajat ottivat esille omat vaikutusmahdollisuutensa joukkueen pelityyliin. Erikoistilanteet olivat varsinkin loppukaudesta enemmän pelaajien vastuulla. Pelaajalähtöinen näkökulma pelityyliin

luomisessa on mielestäni mielenkiintoinen. Se huomioi pelaajien toiveet ja ehdotukset, jolloin pelaaja osallistuu aktiivisesti pelityylin luomiseen. Tällöin myös pelaajien sitoutuminen tiettyyn pelityyliin lienee parempaa kuin valmentajakeskeisessä pelityylissä. Jääkiekon pelityyli lienee aiemmin ollut enemmän valmentajakeskeinen. Kati Karinkanta ja Jari Simonen (2002) käsittelevät pelaajalähtöistä valmentamista omassa Pro Gradu – työssään.

KUVIO 5. Tyytyväisyys joukkueen pelityyliin

Pelaajien tyytyväisyyden tunnetta lisäsi se, että heidän mielestään joukkueen tarjoamat mahdollisuudet kehittää omia taitoja olivat hyvät läpi koko kauden (kysymys 6, liite 7). Mielestäni tällaisen tilanteen saavuttaminen on todellinen taidonnäyte erityisesti juniorijoukkueessa, jossa taitotaso voi vaihdella vielä melko paljon. Haastattelussa valmentaja kertoi, että tällaiseen tilanteeseen päästiin ehkä hieman erilaisella tyylillä kuin yleensä. Joukkueessa ei korostettu yksilöllisyyttä, kuten tavallisesti, vaan huomiota suunnattiin enemmän kentällisiin. ”Viisikkopalavereissa” pelaajat antoivat paljon

palautetta toisilleen ja niissä mietittiin yhdessä, missä oltiin onnistuttu ja mitä voitaisiin tehdä vielä paremmin. Yksilöharjoitteita tehtiin vähän.

Tyytyväisyyden tunnetta vähensi se, etteivät kaikki pelaajat saaneet mielestään riittävästi peliaikaa (kysymys 2, liite 5). Ennen ensimmäistä mittausta joukkue ei ollut pelannut vielä yhtään peliä, joten päätin keskittyä tarkastelussa kolmeen viimeiseen mittaukseen.

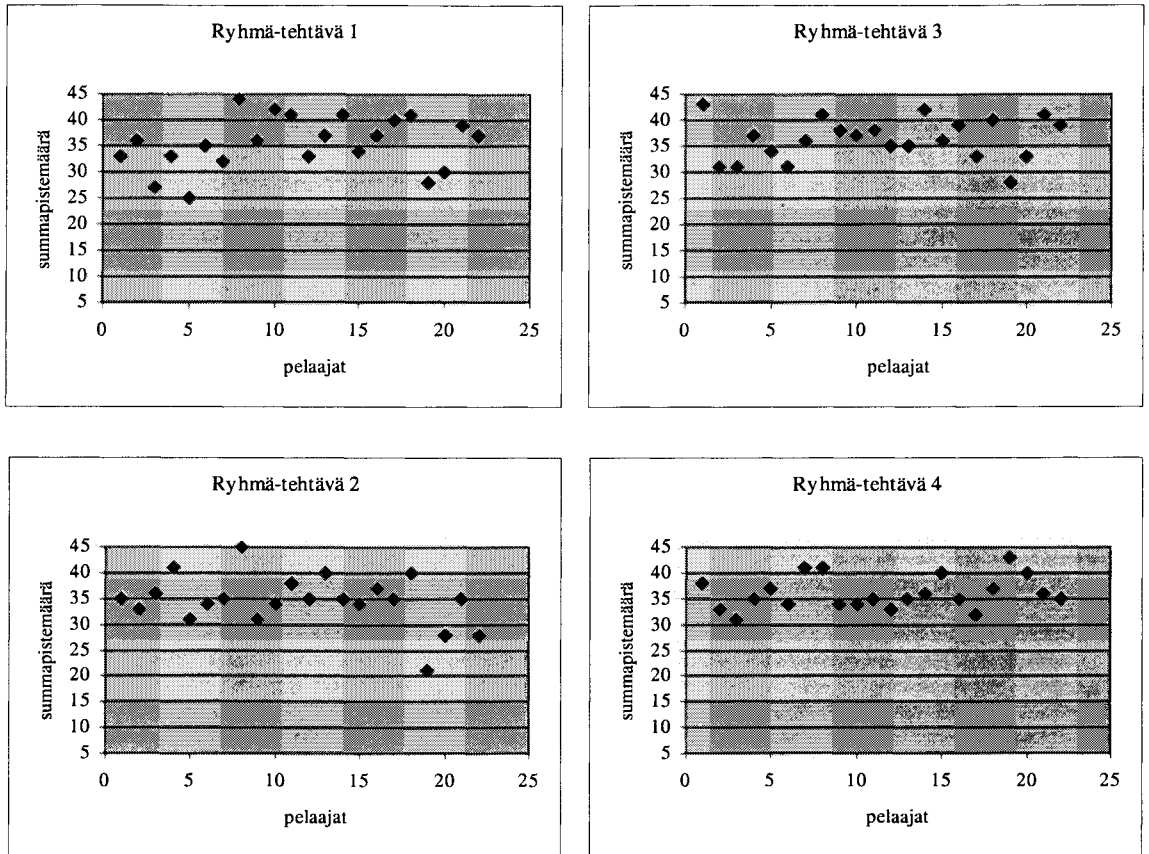
Tyytymättömyyttä ilmeni joukkueessa koko kauden aikana, mutta pelaajatasolla tyytymättömien listalla oli kuitenkin vaihtuvuutta. Valmentaja kommentoi tyytymättömyyttä näin:

”Pelaajien tasapäästäminen alkusarjan peleissä aiheutti tyytymättömyyttä suurimmas osas maajoukkuepelaajia, koska ne olis halunnu enemmän vastuuta, mutta jos niin oltais tehty niin se olis kyllä syöny sit motivaatiota niiltä muita. Tyytyväisyys pelaajan suhteen pitää joukkuetta niinku ryhmänä. Jos siellä on monta sellasta, jotka ei ole tyytyväisiä niin se alkaa nopeasti vaikuttaa siihen koko ryhmään. Kohta siellä ei suorita sitten enää kukaan muukaan...” (Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

Valmentaja piti tyytyväisyyttä siis tärkeänä, mutta ongelmanratkaisuyhtälö olikin melko monimutkainen. Kuinka saada kaikki pysymään tyytyväisinä, kun peliaikaa ruvetaan jakamaan kauden edetessä epätasaisesti? Valmentaja keskusteli vähemmän peliaikaa saavien pelaajien kanssa ja motivoi pelaajia pidemmän tähtäimen tavoitteilla. Tyytyväisyys pysyi kahdessa viimeisessä mittauksessa samana, mutta edelleenkin joukkueessa oli sekä tyytyväisiä että tyytymättömiä. Täydellinen ongelmanratkaisu osoittautui mahdottomaksi. Haastatteleman pelaajista Aarne ja Juhani olivat tyytyväisiä saamaansa peliaikaan. Matti kertoi, että välillä oli sellaisiakin aikoja, ettei peliaikaa tullut. Tarkistin haastattelemieni pelaajien vastaukset koko kauden ajalta ja totesin, että heidän tuntemuksensa olivat edelleen samat kuin kauden aikanakin.

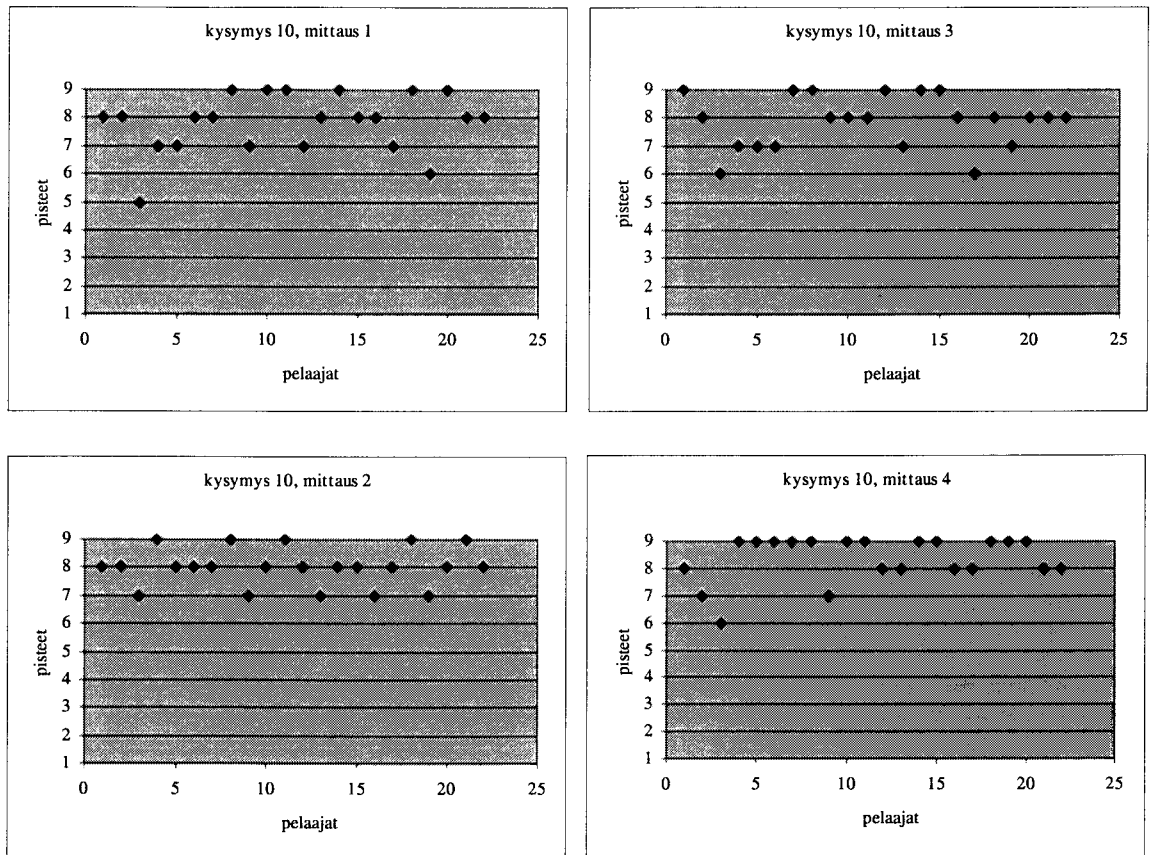
Ryhmä-tehtävä osiossa (kysymykset 10, 12, 14, 16, 18, liitteessä 1) selvitettiin pelaajan tuntemuksia ryhmän toiminnasta tehtävän suorittamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. (Viiden kysymyksen summapistemäärän teoreettinen minimi= 5 ja maksimi= 45).

Vastauksien keskiarvotaso pysyi lähes samana koko kauden ajan ($x_1=36$, $x_2=35$, $x_3=36$, $x_4=36$), mutta hajonta pieneni koko ajan ($s_1=5.1$, $s_2=5.0$, $s_3=4.0$, $s_4=3.2$). Joukkue siis yhtenäistyi kauden aikana huomattavasti (kuvio 6). Yhtenä siihen vaikuttavana tekijänä on varmasti ollut Esa Rovion suunnittelema ja kauden aikana toteutettu tavoitteenasetteluohjelma (Rovio 2002).

KUVIO 6. Pelaajien ryhmä-tehtävä osion summapistemäärät eri mittauskerroilla

Kysymystasolla joukkueessa on havaittavissa enemmän muutoksia. Joukkueen yhtenäisyys tavoitteiden saavuttamisessa (kysymys 10) nousi viimeiseen mittaukseen todella korkeaksi (kuvio 7). Viimeisen mittauksen vastaukset näyttävät mukailevan joukkueen voitontahtoa. Rovion (2002) tavoitteenasetteluohjelman myönteinen vaikutus on nähtävissä myös tämän kysymyksen vastauksissa.

KUVIO 7. Joukkueen yhtenäisyys tavoitteita saavutettaessa

Pelaajien välinen auttaminen harjoituksissa (kysymys 16, liite 12) ja keskusteleminen vastuusta otteluissa ja harjoituksissa (kysymys 18, liite 14) tuotti paljon erilaisia tunteuksia. Pelaajien vastaukset vaihtelivat näissä kysymyksissä paljon, eikä joukkueesta ollut havaittavissa minkäänlaisia ryhmittymiä. Mittarissa auttamisella tarkoitettiin harjoituksissa vaikeuksissa olevien pelaajien auttamista, jonka myötä harjoitukset saatiin toimimaan taas paremmin. Keskustelimme haastatteluissa pelaajien kanssa toisten auttamisesta. Kaikki pelaajat olivat sitä mieltä, että paras tapa auttaa on näyttää itse esimerkkiä. Kun tekee itse parhaansa, on toisenkin pakko yrittää. Matti kuitenkin huomautti, että pelaajana kehittyminen on eniten pelaajasta itsestään kiinni. Juhani nosti esille myös toisten pelaajien kannustamisen ja tukemisen. Valmentaja yritti vaikuttaa auttamiseen viisikkopalaverissa, joissa yhtenä tavoitteena oli saada pelaajat oivaltamaan, että heidän henkilökohtainen suorituksensa oli vahvasti riippuvainen myös muista viisikon pelaajista. Epäonnistumisista yritettiin löytää pieniäkin onnistumisen ripauksia pelaajien itseluottamuksen löytämiseksi.

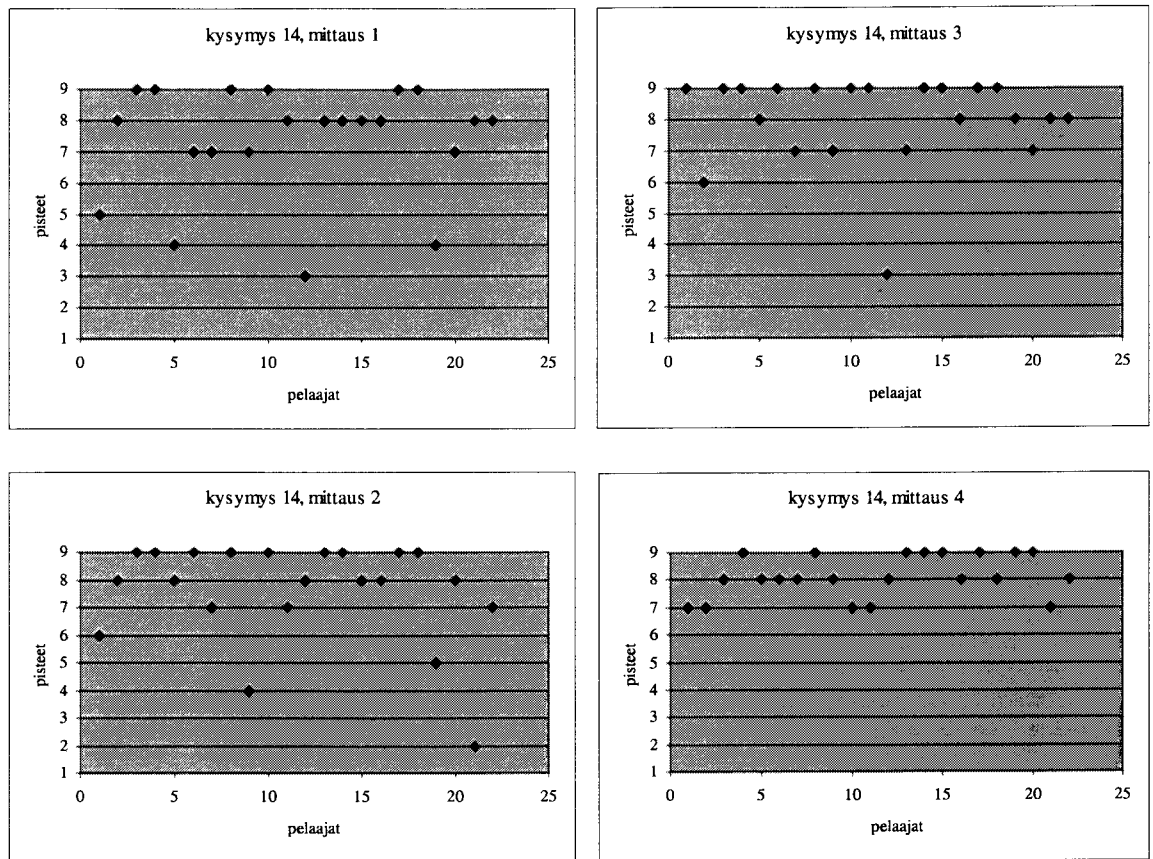
Joukkueen häviöstä tai huonosta suorituksesta pelaajat arvioivat kaikkien kantaneen vastuuta kohtalaisesti (kysymys 12, liite 10). Muutama pelaaja oli kuitenkin antanut joka mittauksessa arvon 4 tai 5, joten ehkä vastuuta olisi voitu kantaa paremminkin. Aarnen, Matin ja Juhanin mielestä vastuuta kannettiin hyvin. Aarnen ja Juhanin kuvaukset joukkueen suhtautumisesta häviöön tai huonoon suoritukseen osoittivat, ettei häviötä tai huonoa suoritusta otettu ainakaan ihan kevyesti.

Aarne: ”Kyllähän se vitutti ihan sairaasti. Riippu tietenkin välillä ihan pelistä. Jos tulee varsinkin joku tiukka tappio. Jos oli joku vieraspeli, ni eka tunti linja-automatkasta oltiin hiljaa. Ehkä sen jälkeen saatto tulla jotain juttuaki. Mää muistan ku mää istuin takapenkissä ja mää nojasin siihen ikkunaan. En muista kuinka kauan, mutta varmaan yli puolet siitä matkasta.” (Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

Juhani: ”No, joukkueena ni, siinäkin on just niin paljon erilaisia tyyppisiä, että jotkut otti sen kevyesti silleen ja jotku saatto jopa itkeä pelin jälkeen, huonon suorituksen jälkeen, ei tietenkään joka pelin jälkeen, mutta jos oikein tiukka peli oli ja sit oli hävitty. Tämösiäkin reaktioita saatto tulla. Kyllähän se varmaan jokaista jätää otti päähän ku hävittiin, mutta toiset pääsi siitä yli herkemmin, jotku sitten vähän vaikeemmin ja voittamiseen kaikki suhtautu tietyksi hyvin positiivisesti.” (Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)

Pelaajien kommentteista on tulkittavissa, että pelaaminen otettiin todella tosissaan. Otettiin se jopa liian tosissaan?

Ristiriitaiset toiveet joukkueen suorituksen suhteen vähenivät kauden edetessä (kysymys 14, kuvio 8). Yhtenä joukkueen yhtenäisyyteen vaikuttavana tekijänä on ollut tavoitteenasetteluohjelma ja pelaajien roolien selkiyttäminen (Rovio 2002). Kauden edetessä omat ja joukkueen tavoitteet ovat tarkentuneet ja samalla ristiriitaiset toiveet ovat vähentyneet.

KUVIO 8. Joukkueen ristiriitaiset toiveet

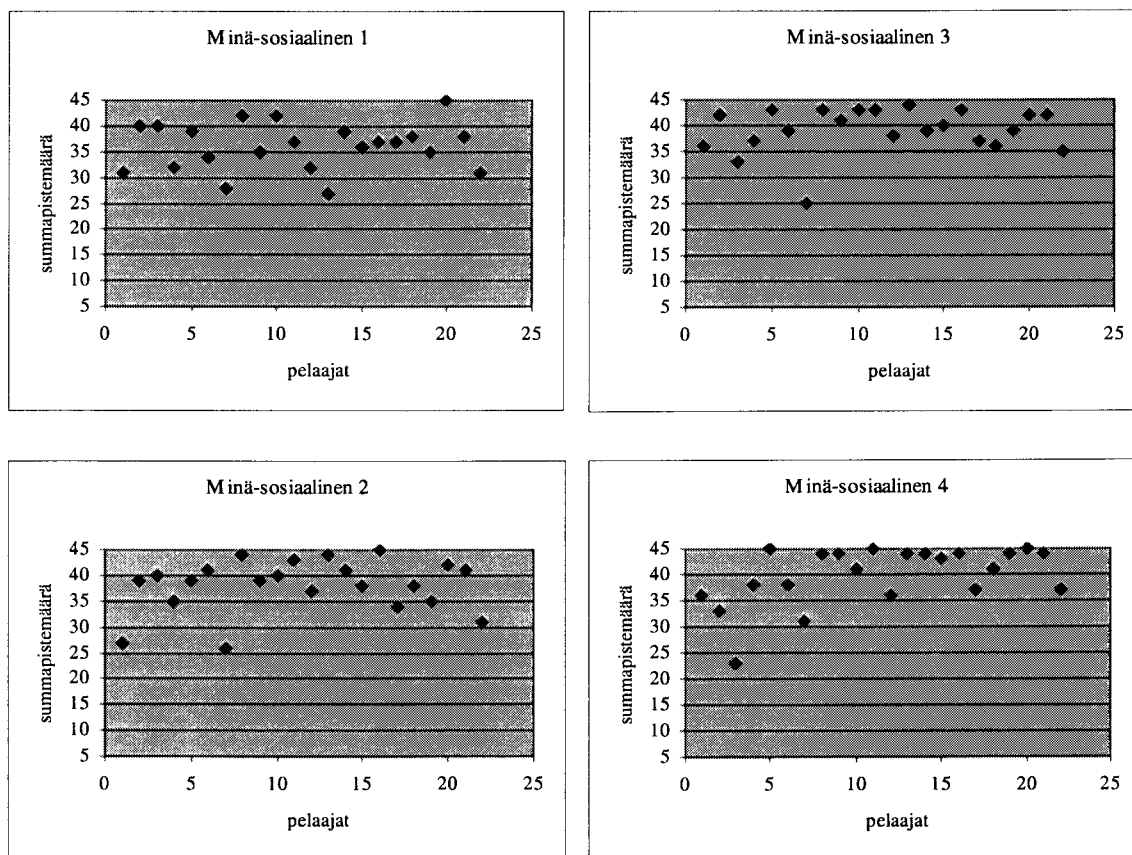
Valmentaja kommentoi kuitenkin, ettei joukkueen yhteinen linja saa olla pelaajalle ”pallo jalassa”.

”Joka asiassa ei tarte olla aina samaa mieltä tai muuten se alkaa nopeesti kääntyä siihen, ettei siedetä erilaisuutta. Siinä mieles pitää keskustella siitä, et täällä voidaan tehdä asioit eri tavoil tai muuten ne (pelaajat) alkaa tulkitsee niitä sellasenaan. Et toi ei oo oikein täs hommas mukana kun se tekee eri taval. Sillai me laajennetaan niitä normeja ja neuvotellaan, että mitä se sitoutuminen esimerkiks on...” (Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

Myös tämän kysymyksen vastauksissa on havaittavissa mittausvirheitä. Kahden pelaajien vastausarvot vaihtelevat niin paljon mittauksesta toiseen, ettei vastauksissa ole havaittavissa selvää kehitystä (ko. pelaajien vastausarvot kauden aikana: 3, 8, 3, 8 ja 8, 2, 8, 7).

5.2 Pukukopista illanviettoon

Minä-sosiaalinen osion kysymyksillä (kysymykset 1, 3, 5, 7, 9, liitteessä 1) mitattiin, kuinka hyväksytyksi pelaaja tuntee itsensä ryhmässä ja sen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Viiden kysymyksen summapistemäärän teoreettinen minimi= 5 ja maksimi= 45). Tämän osion keskiarvo nousi jokaisella mittauskerralla ($x_1=36$, $x_2=38$, $x_3=39$, $x_4=40$). Hajonta vaihteli aaltoilevasti siten, että aluksi hajonta oli melko pientä ($s_1=4.6$), mutta viimeisessä mittauksessa se oli kaikkein korkeimmillaan ($s_4=5.7$) (kuvio 9).

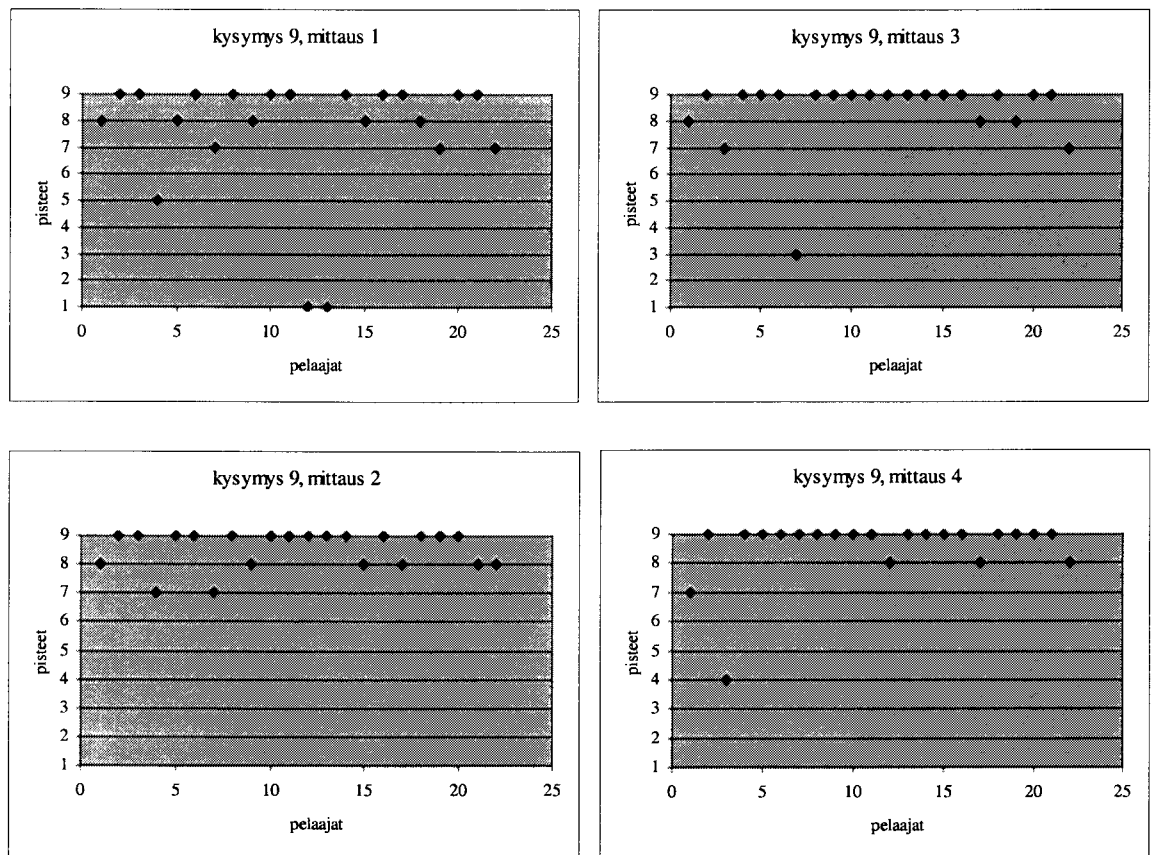

KUVIO 9. Pelaajien minä-sosiaalinen osion summapistemäärät eri mittauskerroilla

Suurin osa joukkueesta oli ollut yhdessä jo ennen tutkimuskauttakin, joten sosiaaliset suhteet olivat jo vakiintuneet joukkueen sisällä. Siksi olikin melko luonnollista, että kaikkein tyytyväisimpiä pelaajat olivat joukkueen yhdessäoloon (kysymys 1, liite 4).

Jääkiekkjoukkueesta tuli pelaajille kauden edetessä yhä tärkeämpi ryhmä (kysymys 9, kuvio 10). Aarnelle, Matille ja Juhanille jääkiekkjoukkue oli erittäin tärkeä ryhmä. Kun kysyin valmentajalta, mistä hän tietää, että pelaaja pitää joukkuetta tärkeänä ryhmänä, hän kertoi seuraavaa:

”Kyl sen näkee niinku siitä, et haluuko ne (pelaajat) vaikuttaa tekemiseen vai onko ne vaan niinku mukana. Ja sit siitä, et miten ne yleensä toimii kun joukkue on ryhmänä.” (Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

KUVIO 10. Joukkue yksi tärkeimmistä ryhmistä

Ensimmäisessä mittauksessa näkyvät jälleen mittausvirheiksi tulkittavat kahden pelaajan vastausarvot, jotka poikkeavat heidän muista vastausarvoista (ko. pelaajien vastausarvot kauden aikana: 1, 9, 9, 8 ja 1, 9, 9, 9). Sen sijaan viimeisen mittauksen yksi alhaisempi vastausarvo viestii kyseessä olevan pelaajan lopettamispäätöksestä.

Sosiaalisen koheesion nousua osoitti mielestäni hyvin myös se, että kysymyksen 3 ”minun tulee ikävä tämän joukkueen pelaajia, kun kausi on ohi” vastaukset nousivat suurella osalla

pelaajista tasaisesti koko kauden ajan (liite 6). Miltä pelaajista sitten tuntui kun kausi oli ohi?

*Aarne: ”Kyllä se varmasti aika tyhjä olo oli. Siihen tuli sellanen pieni paussi ja ryhmä muuttu seuraavaan kauteen. Kumminkin se loppukausi oli silleen tiivistä ja ryhmän kanssa olo yhtäkkiä pysähty. Sitä ei ollu ollenkaan ja jonkin aikaa oli aika tyhjä olo. Melkeinpä niinku kaipasi sitä, että olis vielä jatkunu se.”
(Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)*

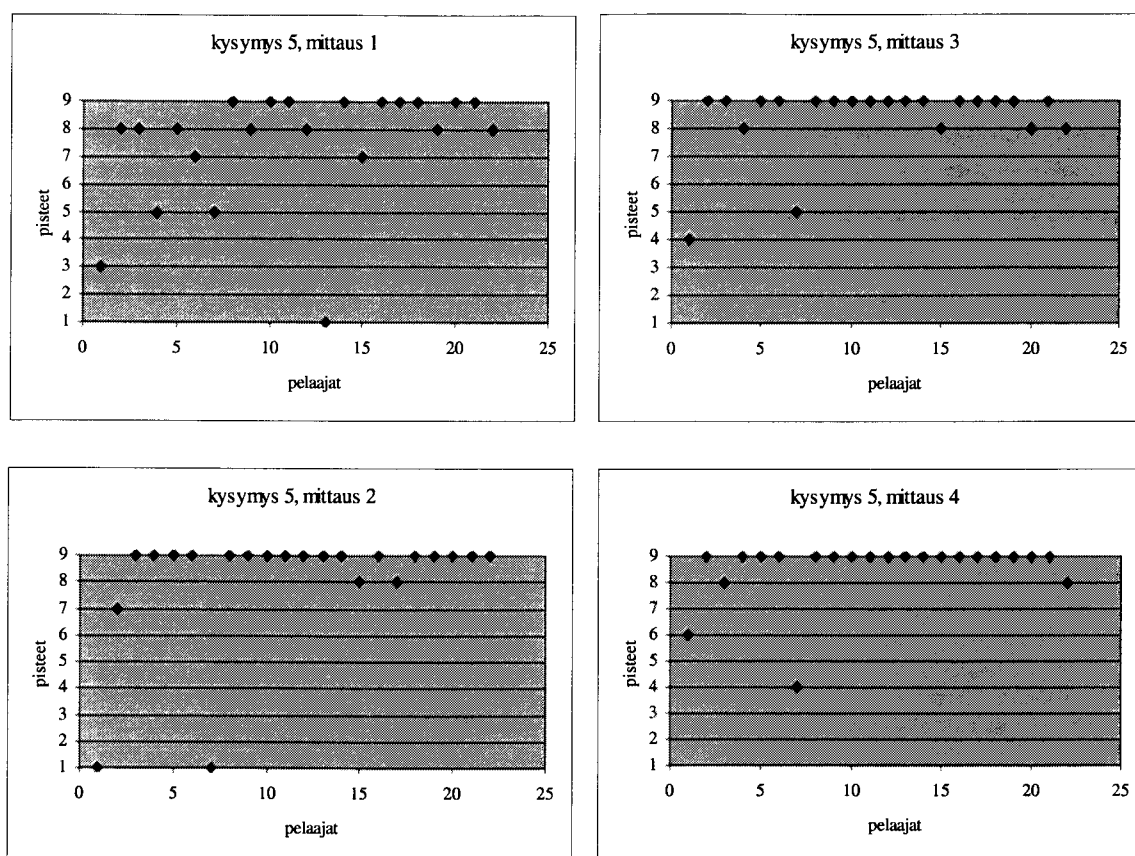
*Matti: ”Kyllä mulla hampaankoloon jäi. Miks me niille hävittiin? Että mitkä ne oli ne asiat niinku, siitä ei mun mielestä kauheesti niinku enää keskusteltu, eikä haettu niitä syitä. Siihen häviämiseen ei niinku oikein ollu niitä, miks me hävittiin. Ne ties miten me pelattiin ja meillä ei ollu tarpeeks aikaa selvittää sitä, miten me pystytään murtaa ne. Et emmää tiedä, ei kai näistä voi niinku valmentajaakaan loppupeleistä syyttää. Oliko ne vaan sitte parempia. Ei ollu niitä jokerikortteja, millä olis voinu vielä kääntää. Tyhjiys. Olihan se tyhjä. Se nimittäin loppu sitte niinku seinään.”
(Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)*

Juhani: ”No, takki oli vähän tyhjä, pitkä kausi ja niitä tapahtumiakin oli tosi paljo vuoden aikana. Olihan se vähän tyhjä, mutta tosi onnellinen tavallaan, että sai sen pronssin sieltä kuitenkin, että siinä tuli pieni notkahdus sen jälkeen kun oli hävitty se jokeripeli ja eikä päästy finaaliin ni siinä oli vähän sitten silleen, että oli päät alhaalla, mutta sitten saatiin koottua siihen pronssipeliin ja saatiin pronssiset mitalit ni se jätti hyvän mielen.” (Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)

Tyhjiys, se oli pelaajien tunne. Yhtäkkiä kaikki loppui. Ryhmän lopettamisvaiheeseen kuuluvat voimakkaat tunteet valtasivat ainakin Aarnen, Matin ja Juhaniin. Mattia jäi kuitenkin askarruttamaan finaaliapaikan menettäminen. Pronssi ei tainnut aivan tyydyttää Mattia. Myös Aarne oli hieman pettynyt. Se käy ilmi Aarnen kertoessa haastattelun alkuvaiheessa joukkueen tavoitteista:

”No, ensimmäinen tavote oli se, että meidän piti voittaa se SM-kulta, otettiin sitte pronssia. Se oli oikeestaan ainut pettymys.” (Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

Joukkueen sisäisistä ystävyysuhteista valmentaja kertoi, ettei ihan kaikilla ollut hyviä ystäviä joukkueessa. Joukkueen sisällä näyttää kuitenkin syntyneen hyviäkin ystävyysuhteita kauden edetessä (kuvio 11). Valmentajan mielestä hyvien ystävien puuttuminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoittanut sitä, että nämä pelaajat olisivat viihtyneet joukkueessa huonosti. Tarkastellessani aineistoa lähemmin huomasinkin, että sellaiset pelaajat, joilla ei ollut hyviä ystäviä joukkueessa nauttivat kuitenkin joukkueen yhdessäolosta lähes yhtä paljon kuin nekin, joilla oli joukkueessa hyviä ystäviä (kysymys 5, kuvio 11).

KUVIO 11. Parhaat ystävät joukkueessa

Pelaajahaastatteluiden perusteella joukkueen sisäiset suhteet ja ystäväpiirit olivat muodostuneet jo aiempien vuosien aikana. Tutkimuskauden aikana ystäväpiirien väliset suhteet kuitenkin paranivat ja pelaajien asemat joukkueessa vakiintuivat. Myös vahvat kiinteyden kokemukset olivat esillä pelaajien arvioidessa joukkuetta ryhmänä. Näihin tulkintoihin päädyin kaikkien kolmen pelaajan haastatteluiden perusteella. Aarne kuvasi joukkuetta näin:

”Se oli semmonen joukkue, jossa oli paljo erilaisia tyyppejä. Ehkä se oli hyvä, että se koostu sillai, oli hyvä joukkuehenki ja sitten loppujen lopuks kaikki puhalsi yhteen hiileen.” (Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

Matin kuvaus oli yhtenevä Aarnen kuvauksen kanssa:

”Kyllähän se ryhmä jakaantu niinku niihin, jotka oli hiljasia tai niihin, jotka kommentoi vähemmän ja sitte niihin, jotka oli enemmän äänessä. Hyvä ryhmähän se oli. Kuitenki vaikka siinä oli erilaisia ihmisiä ni se homma toimi kuitenkin tosi hyvin. Et se ei niinku hajonnu. Se oli semmonen tasapainonen ryhmä, vaikka oli semmosiakin aikoja, että kaikki meni päin...” (Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

Joukkueen sisäisten ryhmittymien, ystäväpiirien, välisistä suhteista Matti totesi vielä seuraavaa:

”Kyllä ne tiivisty. Jengi rupes heittää juttua ihan kaikkien kanssa. Loppukaudesta ei ollu enää muureja ollenkaan.” (Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

Juhanin kertomus vahvisti tulkintaani edelleen:

”...Oli juhlallinen fiilis ku lähettiin niitä play-offeja lähti pelaamaan. Tavallaan joukkueella oli tosi hyvä fiilis päällä. Et mitä nyt vertaa runkosarjaan tai alkukauteen ni sillon oli tosi yhtenäinen porukka kyllä ku lähettiin pelaamaan niistä mitaleista. - - Se ei ollu mikää tylsä ryhmä, että jokainen olis valettu samasta muotista. Siinä oli paljo eri tyyppisiä pelaajia. - - Oikeestaan en mäkään mihinkään tiettyyn juttuun kuulunu, et määh pystyin olemaan kaikkien kanssa. Kuitenki oli neljäs vuosi menossa. Se oli tavallaan semmonen tietty avoimuus siinä.” (Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)

Pelaajien kommentteista on myös tulkittavissa ryhmän lopullinen kehitysvaihe.

Lähestyttäessä kauden loppua joukkue kehittyi hyvin toimivaksi ryhmäksi (vrt. Tuckmanin ja Jensenin malli).

Tuckmanin ja Jensenin vuonna 1977 esittämä malli on kenties tunnetuin ryhmän kehitysvaiheita kuvaava malli (Niemistö 1998b, 14). Heidän tutkimustensa mukaan ryhmän kehittyminen on viisivaiheinen: (Niemistö 1998a, 160-161; Niemistö 1998b, 14-15.)

1. Ryhmän muodostusvaihe (forming), jossa

- korostuvat vuorovaikutussuhteiden testaus ja riippuvuus
- etsitään hyväksyttäviä kanssakäymisen muotoja ja rajoja
- muodostuu riippuvuussuhde auktoriteetteihin, joita voivat olla ryhmän ohjaaja, ryhmän voimakas jäsen tai ryhmän normit
- etsitään normeja ja tukea omalle toiminnalle
- orientoidutaan tehtävään

2. Kuohuntavaihe (storming), jossa

- vuorovaikutussuhteita leimaa konflikti ja polarisoituminen
- jäsenet voivat olla vihaisia toisilleen ja ohjaajalle
- jäsenet pyrkivät ilmaisemaan yksilöllisyyttään
- saatetaan vastustaa ryhmärakenteen muodostumista
- yhtenäisyyden kokemus puuttuu

3. Yhdenmukaisuusvaihe (norming), jossa
 - vuorovaikutussuhteissa kehittyi yhteenkuuluvuuden tunne
 - sisäinen vastustus voitetaan
 - jäsenet hyväksyvät toistensa ominaispiirteet ja haluavat pitää yllä ryhmäkokonaisuutta
 - muodostuu uusia, ryhmästä lähteviä normeja
 - vältetään konflikteja
 - jäsenet vaihtavat avoimesti asiaankuuluvia tulkintoja ja mielipiteitä

4. Hyvin toimiva ryhmä (performing), jossa
 - vuorovaikutusrakenteesta voi tulla ongelmanratkaisun väline
 - roolirakenne ei enää ole kiistanalainen asia
 - jäsenet omaksuvat rooleja, jotka lisäävät ryhmän tehtävän suorituskykyä
 - ratkaisuehdotukset ovat rakentavia

5. Lopetus (adjourning), jossa
 - jäsenet hyvästelevät toisensa
 - tunteet voivat olla hyvinkin voimakkaita
 - ryhmä lopettaa toimintansa (Niemi 1998a, 160-161; Niemi 1998b, 14-15.)

Joukkueen vuorovaikutusta ja roolirakenteita pelaajat arvioivat erilaisten kokemusten kautta. Aarnen mukaan kentällä ja kentän ulkopuolella sattuneet virheet sovittiin keskustelemalla valmentajan kanssa. Myös muut pelaajat kertoivat erilaisista keskustelutilanteista valmentajan ja pelaajien kesken. Juhani kertoi myös olleensa erittäin tyytyväinen omaan asemaansa ja rooliinsa joukkueessa. Aarne kertoi olleensa tyytyväinen saamaansa peliaikaan, muttei puhunut varsinaisesti omasta roolistaan. Joukkueessa viihtymisestä kaikki kolme pelaajaa olivat samaa mieltä. Hyvästä viihtymisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä kertovat pelaajien kommentit:

Aarne:

”Erittäin hyvin. Siihen vaikutti monet asiat. Paljo kavereita. Ja se joukkueen elämä, se oli vähän erilaista. Semmosta ovelaa, että se niinku, ei voi oikein keksiä muuta sanaa ku ovela. Ja sitte tietenki siihen vaikuttaa valmentajat. - - Ehkä se tärkein juttu oli just se joukkueen elämä, siinä niinku jokainen, se on sitä yhteen hiileen puhaltamista.” (Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

Matti:

”Kyllä mä viihdyin. Ainut vaan, ettei sitä peliaikaa aina tullu. Se tietenki tuskastutti ja otti päähän. silloin se tuntu kauheen pahalta. Kyllähän se viihtyminen on siitä kiinni, että sulla on hyvä olla siinä joukkueessa, että sulle ei vittuilla ja sua ei kiusata esimerkiksi, silleen ei syrjitä.” (Pelaajahaastattelu: 17.10.2001)

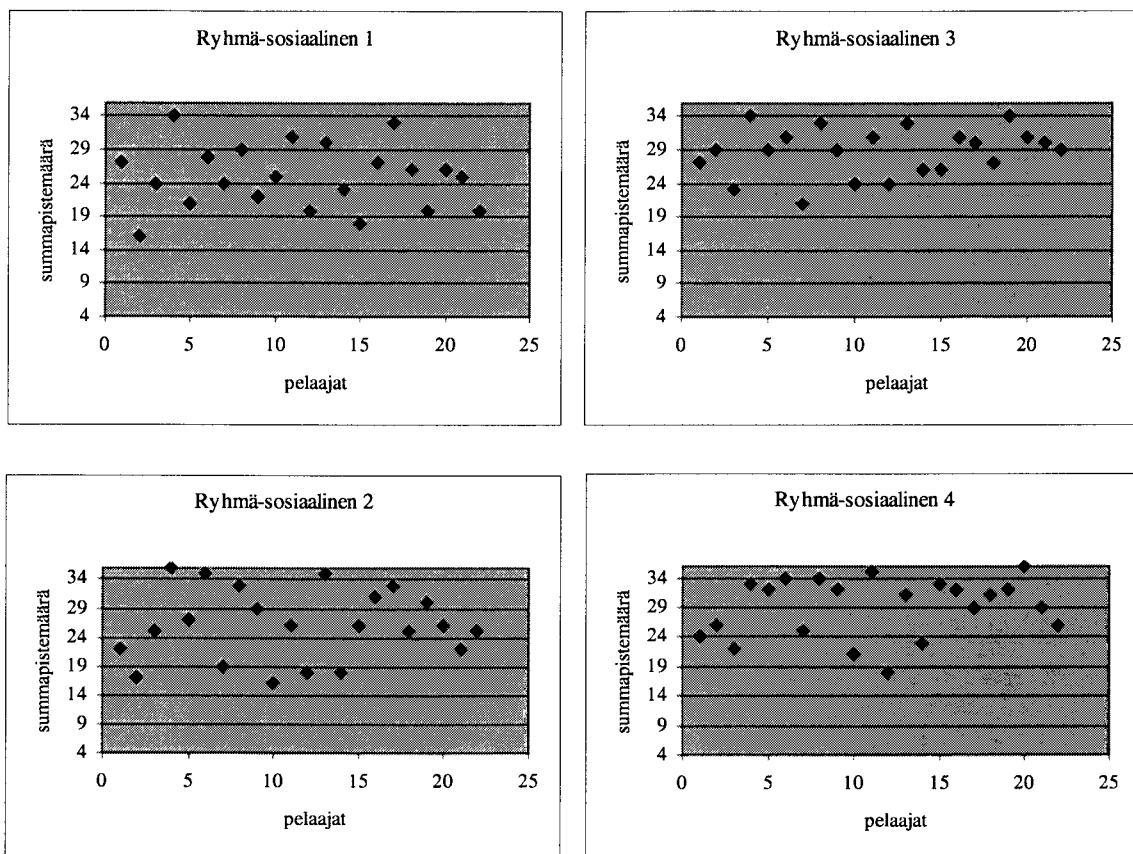
Juhani:

”Kyllä, kyllä mä viihdyin. Siinä oli se kaveripiiri ja sai tehdä sitä mitä halus eli pelata jääkiekkoa. Valmentajan pitää olla semmonen johdonmukanen ja ymmärtää sen ikäisiä tyyppisiä ja toimia tavallaan sen mukaan, että helposti voi tulla sellasta valmentajavastaisuutta jos valmentaja ei oo tehtävien tasalla, eikä tavallaan tajua, mitä sen ikäiset tyytit ajattelee. Siinä mielessä valmentaja on tärkeässä asemassa.” (Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)

Pelaajien mielestä hyvään viihtymiseen vaikuttivat siis ystävät ja valmentaja, mutta myös ilmapiiri nousi pelaajien kommentteista esille. Hyvään ilmapiiriin eivät kuulu kiusaaminen ja syrjittäminen vaan kaikki puhaltavat yhteen hiileen. Hyvin toimivan ryhmän rakentaviksi ratkaisuehdotuksiksi tulkituin erikoistilanteiden (yli- ja alivoimatilanteet) pelaamisen, joissa valmentaja antoi vastuuta pelaajille. Haastatteluissa kaksi pelaajaa mainitsi erikoistilanteiden pelaamiseen liittyvän vastuun.

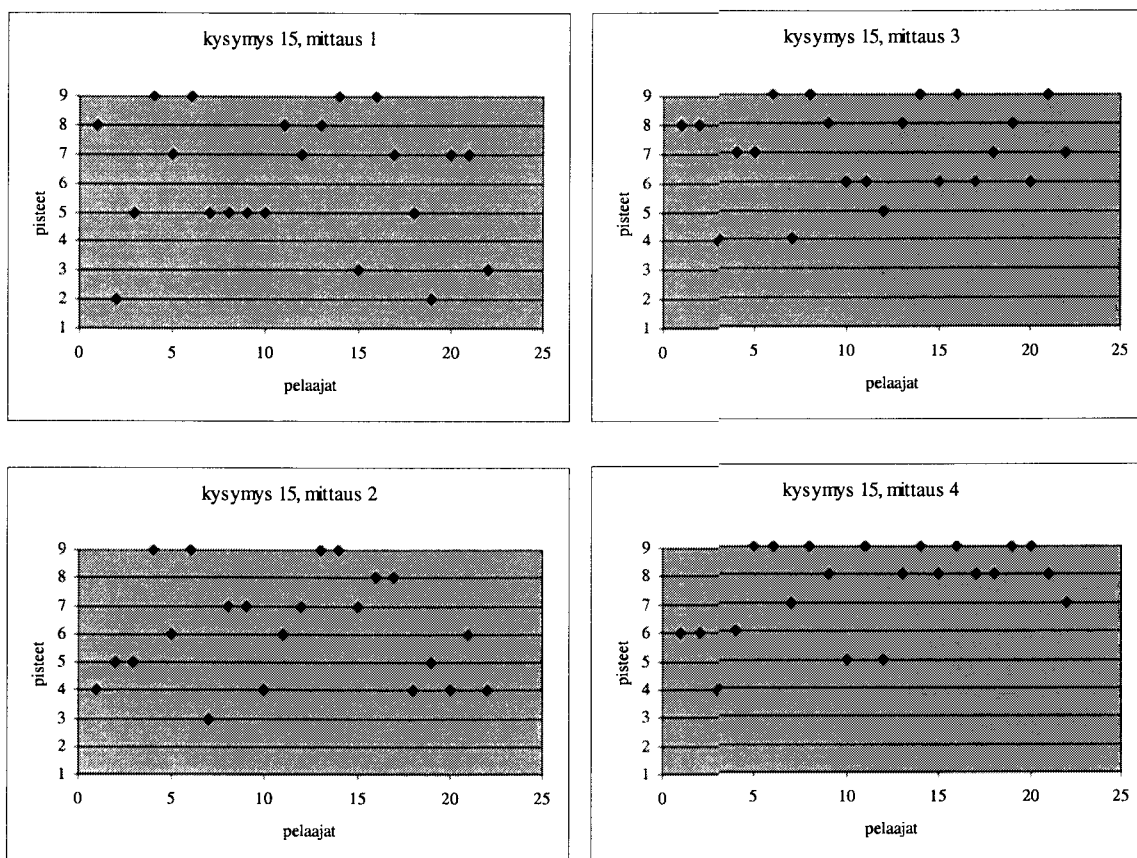
Kysyin valmentajalta, miten hän vaikuttaa kivan olon ja viihtyvyyden muodostumiseen? Hänen näkökulmansa valmentamiseen oli hyvin demokraattinen ja humanistinen. Hänen mielestään jokaiselle pelaajalle olisi hyvä löytää sellainen paikka ryhmästä, johon hän voi olla tyytyväinen. Valmentaja voi tukea pelaajia arvostamalla heitä sellaisina kuin he ovat. Esimerkiksi hiljaisia ei kannata ahdistella puhumaan isossa ryhmässä, jos se ei tunnu heistä luontevalta. Pienryhmässä heidän on helpompi tuoda omia ajatuksiaan julki. Myös pelaajat vaikuttavat kivan olon ja viihtyvyyden muodostumiseen. Valmentajan mielestä sosiaalisesti ulospäinsuuntautuneilla ja ryhmän vallankäyttäjillä on tärkeä rooli. Heidän asennoituminen ryhmätyöskentelyyn on merkittävä tekijä viihtyvyyden kannalta.

Ryhmä-sosiaalinen osion kysymyksillä (kysymykset 11, 13, 15, 17, liitteessä 1) mitattiin, kuinka yhtenäiseksi pelaaja kokee joukkueen ja millaisia tunteita hänellä on joukkueen sosiaalisista suhteista. (Neljän kysymyksen summapistemäärän teoreettinen minimi= 4 ja maksimi= 36). Myös tässä osiossa keskiarvo nousi jokaisella mittauskerralla ($x_1=25$, $x_2=26$, $x_3=29$, $x_4=29$). Hajonta vaihteli välillä 3,6-6,2 ($s_1=4.8$, $s_2=6.2$, $s_3=3.6$, $s_4=5.1$) (kuvio 12).

KUVIO 12. Pelaajien ryhmä-sosiaalinen osion summapistemäärät eri mittauskerroilla

Sosiaalisen koheesion nousua kuvastaa mielestäni parhaiten kysymys 15 ”joukkueemme haluaisi viettää yhdessä aikaa kauden loputtua”, jossa joukkueen nousujohteinen kehitys, hajanaisesta alusta huolimatta, jatkui läpi kauden (kuvio 13, ks. myös liite 15, kysymys 15).

KUVIO 13. Joukkueen halu viettää yhteistä aikaa kauden loputtua

Muut kysymykset keskittyivät enemmän vapaa-ajan viettämiseen ja juhlimiseen yhdessä joukkueen kanssa. Näissä kysymyksissä pelaajien vastaukset olivat nousujohteisia, mutta varsinkin alkukaudesta melko alhaisia. Ainoat juhlat, joissa oli koko joukkue mukana olivat pronssimitalijuhlat, jotka pelaajat järjestivät omatoimisesti. Valmentajan mielestä ei ollut mikään ihme, etteivät 15 – 16-vuotiaat urheilijanuorukaiset juhlineet joka viikonloppu yhdessä ja vertasi samalla tilannetta omaan nuoruuteensa.

”Kyl mä tykkäsin pelata jääkiekkoa siinä joukkuees, mut en mä muista käyneeni yksissäkään pippaloissa.” (Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

Matin ja Juhanin mielestä joukkue vietti yhteistä aikaa harjoitusten ja pelien myötä niin paljon, ettei enää ollut välttämätöntä järjestää muita tapahtumia. Joukkue harjoitteli neljä kertaa viikossa ja viikonloppuisin oli pelit. Harjoitusten ja pelien ohessa käydyt palaverit veivät myös aikaa. Lisäksi kaikki nuoret kävivät päivisin peruskoulua. Valmentajan näkökulmasta ajateltuna tämä tarkoitti normaalin päivätyön lisäksi iltojen ja viikonloppujen viettämistä joukkueen parissa.

Mittarin sosiaalisen koheesion kysymykset keskittyivät siis vapaa-ajan ja juhlimisen sosiaaliseen koheesioon mittaamiseen (liitteet 8, 9, 11, 13). Mielestäni sosiaalinen koheesio ilmenee myös harjoituksissa ja pelimatkoilla. Kysyin valmentajalta, mistä hänen mielestään joukkueessa viihtyminen muodostuu. Hän vastasi näin:

”Mää voisin kuvitella, et ku puhut jonkun kans viihtymisestä ni se ajatus karkaa saunailtoihin ja semmisiin asioihin. No, ne on tietenki sitä, millä sitä niinku ylläpidetään, mitä me puhuttiin off ice –tilaisuuksista. Mut kyl mää niinku sanoisin, et se viihtyminen lähtee pukukopista, harjoituksiin tulosta, miten siellä harjoituksissa toimitaan, miten me mennään ja se lähtee siitä kokonaistoiminnasta. Ja sieltä jos se viihtyminen on lähteny, ni se saunailta on tosi kiva sen jälkeen ku on raadettu ja aherrettu tuolla ja oltu hikisii ja sen jälkeen on mukava lähtee sinne saunailtaan. Mut jos et sä viihdy siinä ryhmäs, ni voi olla et sä jäät jopa pois sieltä saunaillasta, ku et sä viihdy siellä.” (Päävalmentajan haastattelu: 21.6.2001)

Mittarin kehittämisen kannalta olisi mielestäni tärkeää, että ryhmä-sosiaalisen osion kysymykset sisältäisivät laaja-alaisemmin sosiaalisen koheesion osa-alueita. Vapaa-aika ja juhliminen ovat yksi tärkeä alue, mutta myös pukukopin, harjoitusten ja pelimatkojen tunnelmat ja ilmapiiri voisivat tarjota arvokasta tietoa joukkueen sosiaalisesta koheesiosta. Tunnelmia ja ilmapiiriä voisi mitata esimerkiksi seuraavilla kysymyksillä: ”Joukkueemme pukukopissa vallitsee kannustava ilmapiiri”, ”Joukkueessamme kuunnellaan ja arvostetaan kaikkien mielipiteitä”, ”Joukkueemme jäsenet pystyvät antamaan toisilleen rehellistä palautetta suorituksista”, ”Joukkueemme jäsenet kommunikoivat avoimesti myös jääkiekon ulkopuolisista asioista”. Yhdistäväksi tekijäksi näille kaikille kysymyksille nousee vuorovaikutussuhteet, jotka mielestäni viestivät hyvin ryhmän sosiaalisesta koheesiosta. Lisäksi juniori-ikäisillä on vaikeuksia tulkita väittämiä, joiden sanamuoto vaihtelee väittämästä riippuen myönteisestä kielteiseen. Ne aiheuttivat myös useita virhemittauksiksi tulkittavia epäselvyyksiä pelaajien vastauksiin.

5.3 Kivan kääntöpuoli? – ryhmän kiinteyden haittavaikutukset

Ryhmän kiinteyden arvotettu urheilussa lähes aina positiivisesti. Paskevich, Estabrooks, Brawley ja Carron (2001) toteavat, että kyse on luonnollisesta olettamuksesta: ryhmän kiinteyden on hyvä asia ja sitä tulee kehittää. He tuovat kuitenkin esille, että kiinteyden haittavaikutukset urheilussa ovat tulevaisuuden haaste kiinteyden tutkijoille. Käsittävätkö urheilijat kiinteyden vain positiivisena? Asettaako kiinteyden paineita miellyttää joukkueetovereita? Jos urheilijat näkevät kiinteydellä olevan psykologisia etuja ja haittoja niin, millaisia nämä ovat luonteeltaan? Onko urheilujoukkueen kiinteyttä yhdistetty

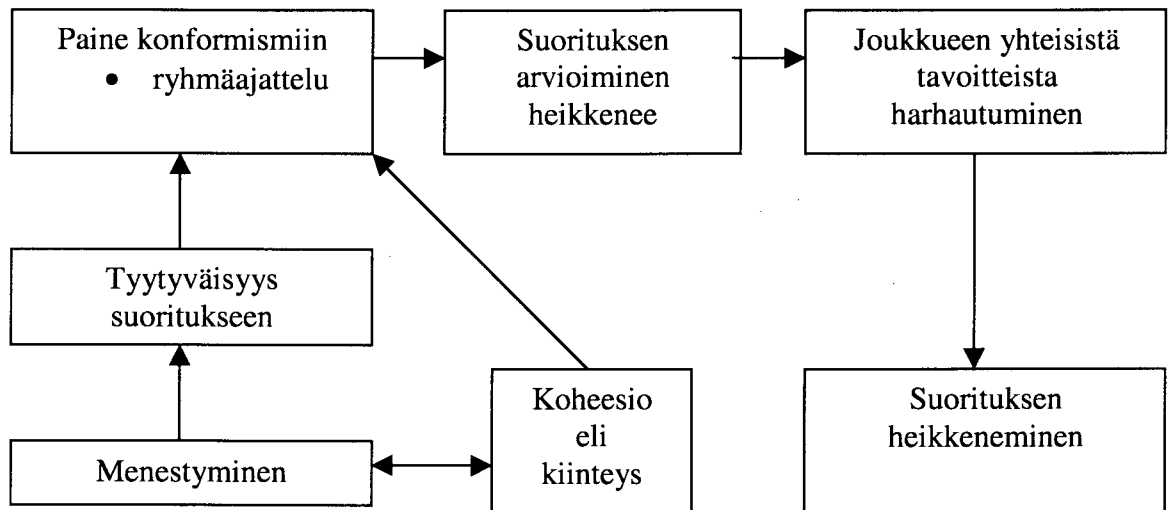
epäsosiaaliseen tai ei-toivottuun käyttäytymiseen? (Paskevich, Estabrooks, Brawley & Carron 2001, 485.)

Sosiaalipsykologiassa on selvitetty ryhmän kiinteyteen liittyviä haittavaikutuksia. Niitä ovat konformismi, joukkoharha, ryhmäajattelu, vapaamatkustaminen, ryhmätoiminnan polarisoituminen ja yksilöllisyyden kadottaminen. (Himberg & Jauhiainen 1998, 108-112.)

Rovion (2002, 53-56) mukaan joukkueen suoritus heikkeni kaksi kertaa kauden aikana. Menestys sai aikaan hyvänolon tunteen ja joukkueen suoritustaso heikkeni. Syntyi harhakäsitys joukkueen hyvästä suoritustasosta. Haastatelluista pelaajista Juhani pohdiskeli suoritustason vaihtelua seuraavalla tavalla:

”No, alkukaudesta niin mun mielestä niin joukkue ei ehkä ollu valmis välttämättä siihen tavoitteeseen, mitä lähdettiin hakemaan siitä SM-sarjasta. Että oli vähän semmosta, varsinkin se karsintasarja, en tiiä, pelattiinko me ehkä vähän liian vastustajan mukaan, koska ennakkoonhan se oli vähän semmonen ns. heikompi sarja ja siinä meinas jo tulla vaikeuksia, että siinä oli tän asennepuolen kanssa vähän ongelmia, joukkue ei pelannu sillä tasolla kun piti pelata. Et siinä oli vähän tää asenne, että lähettiin vähän niinku takki auki pelaamaan. Mutta sitten kauden edetessä se tavoite alko tavallaan selkeytyä, päästiin pelaamaan sitä vähän kovempaa sarjaa elikkä SM-runkosarjaa. Ni sitten alko tavallaan niinku konkretisoitua se tavoite. Että tässähän pitää rueta tekemään sen eteen vähän hommia, ettei se niinku tuu ihan. - - Että alku oli vähän semmosta takkusta, mutta sitten välillä se oli oikeestaan semmosta vuoristorataakin, mutta play offit me taisteltiin niinku pitikin.” (Pelaajahaastattelu: 12.12.2001)”

Rovion (2002, 51) malli havainnollistaa, miksi joukkueen jäsenet harhautuivat näkemään oman suoritustasonsa korkeammaksi kuin se todellisuudessa oli (kuvio 14).

KUVIO 14. Rovion (2002, 51) malli joukkueen suorituksen heikkenemisestä

Seuraavaksi käsittelemme joukkueessa esiintyneitä kiinteyden haittavaikutuksia Rovion (2002, 51) mallin mukaisesti.

Ryhmän kiinteys on yksi edellytys ryhmän toimintakyvylle, mutta samalla se synnyttää painetta konformismiin eli yhdenmukaisuuteen. Konformistisessa ryhmässä ryhmän jäsenet eivät hyväksy erilaisuutta, koska jäsenten yksilöllinen toiminta uhkaa ryhmän yhdenmukaisuutta. Liian suuri konformismi heikentää joukkueen suoritusta.

Konformismiin liitetään usein myös ryhmäajattelu. (Himberg & Jauhiainen 1998, 108.)

Ryhmäajatteluun taipuvainen ryhmä on kiinteä ja eristäytyy helposti muista ryhmistä. Tällaisessa ryhmässä on voimakas johtaja ja mielipiteiden vartija, joka estää eriävien käsitysten julkittomisen. Ryhmäajatteluun ryhmä ajautuu helposti tilanteissa, joissa ulkoinen paine pakottaa nopeisiin ratkaisuihin. Ryhmäajattelu aiheuttaa ryhmän jäsenille harhaisen tunteen siitä, että ryhmä on ylivoimainen ja haavoittumaton. (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 283.)

Rovion malli tuntuu toimivalta. Joukkueen menestyksellä ja kiinteydellä on vastavuoroinen suhde, joka tuottaa joukkueen jäsenille tyytyväisyyden tuntemuksia. Kiinteys kuitenkin aiheuttaa painetta joukkueen yhdenmukaisuuteen, konformismiin, joka puolestaan saa aikaan ryhmäajattelua. Käsitys joukkueen suoritustasosta vääristyy ja tarve arviointiin vähenee. Joukkue kuvittelee olevansa voittamaton. Tällöin joukkue harhautuu

yhteisistä tavoitteista ja suoritustaso heikkenee. Tilanteen korjaaminen vaatii valmentajalta näiden ilmiöiden tunnistamista. Joukkueen palauttaminen todellisuuteen saattaa aiheuttaa konfliktitilanteen valmentajan ja joukkueen välille. Johtuvatko jääkiekkovalmentajien erottamiset kenties tästä?

5.4 Aineistojen kohtaaminen

Ryhmän ilmapiirimittari, valmentajan ja pelaajien haastattelut kohtaavat toisensa lähes aina. Kohtaamispisteiden määrittäminen perustuu subjektiiviseen tulkintaan, joten myös näkemuseroja voi olla olemassa. Käsittelen seuraavaksi niitä teemoja, joissa aineistot eivät tulkintani mukaan kohtaa aivan kaikilta osin.

Joukkueen voitontahdon kasvu tuntui saavan ristiriitaisia merkityksiä eri tahoilta. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että voitontahto oli todella kova kauden loppuvaiheessa, mutta oliko se joukkueen etu vai haitta? Valmentajan kommentti voitontahdosta antoi aihetta epäillä etujen ja haittojen suhdetta. Se, milloin voitontahto muuttuu liialliseksi yrittämiseksi tuntui veteen piirretyltä viivalta. Lopullista totuutta tuskin kukaan pystyy määrittelemään. Voitontahto on yksi menestyksen edellytys, mutta toisaalta myös tappion siemen.

Merkityseroja sisältävät myös kohdat, joissa käsitellään auttamista ja vastuunkantamista. Näissä kohtaa erot johtuvat mielestäni siitä, ettei valmentajan ja pelaajien käsitys auttamisesta tai vastuunkantamisesta ehkä kohtaa. Miehisessä jääkiekkomaailmassa auttamista voidaan pitää jopa naurettavana ”pehmoiluna”, eikä sitä sovi ainakaan myöntää. Haastatteluissa pohdimme auttamisen sisältöä tarkemmin ja laajensimme auttamisen käsitettä. Vastuunkantaminen tuntui sekoittuvan osin myös siihen, miten pelaaja näyttää tunteitaan pelin jälkeen. Pelaajien tulkinta vastuunkantamisesta on saattanut sekoittaa joukkueessa havaittuihin tunnereaktioihin, joka on vaikuttanut pelaajien vastauksiin ryhmän ilmapiirimittaria täytettäessä. Haastatteluissa kaikki osapuolet arvioivat, että joukkue kantoi hyvin vastuuta.

Ristiriitaisia merkityksiä sisältävät myös joukkueen yhteinen vapaa-aika, jonka moni näyttää ymmärtäneen kunnon juhlimisena toiset taas rauhallisesti vietettynä vapaa-aikana. Suomalaisten juhlintakulttuuriin sisältyy usein alkoholi ja aamuyöhön asti valvominen. Ryhmän ilmapiirimittari on kehitetty amerikkalaiseen yhteiskuntaan, jossa juhliminen voi

sisältää erilaisia arvolatauksia. Jotta mittari olisi täysin sopiva suomalaiseen yhteiskuntaan, vaatii se vielä kehittelyä.

6 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoitus, kohderyhmä ja luonne. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ja ymmärtää tutkimuskohteena olleen juniorijääkiekkjoukkueen kiinteyden vaihteluita yhden kauden aikana sekä pelaajien että valmentajan näkökulmasta. Tutkimus on osa laajempaa, Esa Rovion johtamaa tutkimusprojektia, jonka tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida psyykkisen valmennuksen ohjelma kyseiselle juniorijääkiekkjoukkueelle, johon kuului tutkimuskaudella 22 iältään 15 - 16-vuotiasta pelaajaa ja kolme valmentajaa. Ohjelmaan sisältyneillä tavoitteenasettelulla, roolien selkiyttämällä ja suorituksen profiloinnilla pyrittiin lähinnä edistämään tehtävän vetovoimaisuutta ja tehokasta tehtävän suorittamista, joiden oletettiin näkyvän ryhmäkiinteyden tehtävädimensiossa. Kauden alkuvaiheessa joukkueessa pyrittiin kehittämään myös sosiaalista kiinteyden dimensiota, mutta kauden edetessä ohjelman päätehtäväksi muodostui tehtävän suorittamisen edistäminen. (Rovio 2002, 32-35.)

Tutkimuksen kohteena oli tavoitteellinen ryhmä. Joukkueen päämäärätietoinen toiminta tähtäsi Suomen mestaruuteen. Joukkueen yhteisen tavoitteen lisäksi jokaisella pelaajalla oli myös henkilökohtaiset tavoitteet omien taitojen kehittämiseksi. Valmentajat ja pelaajat asettivat tavoitteet yhdessä. Tavoitteiden asettamisen lähtökohtana oli pelaajien suorituksen profilointi, jolla pyrittiin tunnistamaan pelaajien tehtävärooleja. (Rovio 2002, 28-30.)

Vaikuttaa siltä, että Rovion ohjelman tarjosi erinomaisen ympäristön myös kiinteyden kasvulle. Selvitin joukkueen kiinteyden vaihteluita analysoimalla pelaajien vastauksia ryhmän ilmapiirimittariin, jonka pelaajat täyttivät neljä kertaa kauden aikana. Lisäksi haastattelin joukkueen valmentajaa ja kolmea pelaajaa tavoittaakseni kiinteyden kokemukset mahdollisimman autenttisesti. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus, jossa määrällinen ja laadullinen analyysi kietoutuvat toisiinsa muodostaen ikään kuin jatkumon. Myös avoin tutkimussuunnitelma on mahdollistanut pienen harkinnanvaraisen otannan perusteellisen ja hypoteesittoman tutkimisen useasta eri näkökulmasta.

Liikuntapsykologiassa ryhmän kiinteyden tutkimuksessa on perinteisesti käytetty määrällistä tutkimusotetta ja siten myös tutkimustulokset ovat numeerisia ja empiirisesti yleistettäviä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulokset ovat tutkijan havaintojen, pohdinnan ja tulkintojen tiivistymiä, joiden siirrettävyyttä tutkija ja lukija arvioivat. Siksi

laadullisten ja määrällisten tutkimustulosten vertaileminen tuntuu vaikealta. Perehtyessäni liikuntapsykologisiin ryhmän kiinteyden tutkimuksiin löysin ainoastaan yhden laadullisen tutkimuksen - Holtin ja Sparkesin (2001) tutkimuksen kiinteyteen vaikuttavista tekijöistä jalkapallossa. Pelaajien ja valmentajan subjektiivisia kokemuksia joukkueen kiinteydestä ja sen vaihteluista ei ole siis aikaisemmin tutkittu. Analysoimalla ryhmän ilmapiirimittarin vastauksia seikkaperäisesti ja haastatteleamalla pelaajia ja valmentajaa olen avannut näkökulmia, joita ei ole aikaisemmin esitetty. Näin saavuttamani ilmiön ymmärrys on avain esimerkiksi mittarin kehittämiseen valmennustyön avuksi. Myös pelaajien ja valmentajan tunteiden ja kokemusten tutkiminen on mielestäni arvokasta. Niiden merkitysten oivaltaminen voi auttaa muita juniorijoukkueita edistämään tehokasta tehtävän suorittamista ja joukkueessa viihtymistä.

Jääkiekon vetovoima eli tehtäväkoheesio. Pelaajien suhde jääkiekon pelaamiseen ja joukkueen yhteiseen tavoitteeseen, Suomen mestaruuteen, näyttää säilyneen koko kauden ajan myönteisenä, vaihteluista huolimatta. Kiinteyden kannalta näyttää olleen tärkeää, että joukkueen tavoitteet luotiin pelaajien ja valmentajien yhteistyössä. Tämä tutkimustulos on yhtenevä Brawleyn, Carronin ja Widmeyerin (1993) ja Holtin ja Sparkesin (2001) tutkimustulosten kanssa. Erityisesti joukkueen pelaajat olivat läpi kauden tyytyväisiä joukkueen tarjoamiin mahdollisuuksiin kehittää omia henkilökohtaisia taitoja. Paradoksaalista tässä on se, ettei joukkueessa kuitenkaan korostettu yksilöllisyyttä vaan huomio suunnattiin kentällisiin ja niiden suoritus- ja taitotasoon. Ehkä pelaajien tuntemuksiin on saattanut vaikuttaa se, että oma suorittaminen kytkettiin voimakkaasti kentällisen suoritustasoon. Jokainen pelaaja oli ehkä näkyvämmän vastuussa omasta osuudestaan. Vastuuta pelaajat saivat myös joukkueen pelityyliin luomisessa, lähinnä pelin erikoistilanteissa. Tyytyväisyys oli nähtävissä pelaajien vastauksissa ja myös haastatteluissa pelaajat mainitsivat erikoistilanteiden pelaamisen. Kaikki eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä saamaansa peliaikaan.

Kaikkien pelaajien peliaikatyytyväisyys vaikuttaa mahdottomalta. Valmentajan näkökulmasta katsottuna peliaikatyytyväisyyden tasapuolinen vaaliminen on tärkeää koko joukkueen suoritustason kannalta. Myös pelaajien keskinäinen kannustus ja ”sparraaminen” toimivat hyvänä innostajana niille, jotka saivat vähemmän peliaikaa. Vahva voitontahto kehittyi joukkueeseen kauden kuluessa ja oli play off –peleissä väkevimmillään. Valmentajan näkökulmasta voimakkaan voitontahdon taakse saattoi latautua jopa liiallista yrittämistä, jolloin voittamisesta tuli pakonomaista. Lopputulokseen

tuijottamisen sijaan pelaajien tulisi, valmentajan johdolla, keskittyä niihin keinoihin, joilla pelit voitetaan.

Pelaajien näkemys joukkueen toiminnasta harjoituksissa ja peleissä sekä tavoitteiden saavuttamisessa pysyi ryhmän ilmapiirimittarin mukaan lähes samanlaisena koko kauden ajan. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että haastatteluissa pelaajat muistivat joukkueen suoritustason notkahdukset, jotka valmentaja ja tutkija Rovio havaitsivat alkukaudella ja kauden keskivaiheilla. Kaikista aineistoista nousee kuitenkin selvästi esille joukkueen yhtenäistyminen. Joukkueen sisäisten ystäväpiirien välit paranivat kauden aikana ja pelaajien asemat joukkueessa vakiintuivat. Myös kommunikaatiosuhteet tuntuivat kehittyneen kauden kuluessa. Ristiriitaiset toiveet joukkueen suorituksista vähenivät, mutta silti joukkueessa hyväksyttiin erilaisuutta. Valmentaja piti sitä todella tärkeänä. Sen sijaan ristiriitaisuuksia syntyi auttamisen ja keskustelemisen merkityksistä ja näkemyksistä. Nuorten miesten keskuudessa auttaminen ja keskusteleminen saattoivat saada ”pehmoilun” leiman.

Joukkueen sosiaalinen vetovoima eli sosiaalinen koheesio. Merkittävää joukkueen kiinteyden kannalta näyttää olleen se, että pelaajat tunsivat itsensä hyväksytyiksi joukkueessa ja sen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Holt ja Sparkes (2001) korostavat positiivisen kommunikaation (rakentava palaute, rohkaiseminen ja tukeminen) merkitystä joukkueen kiinteydelle. Myös tässä tutkimuksessa mukana olleelle joukkueelle kommunikaatio oli kiinteyden kannalta tärkeä asia. Joukkueen kommunikaatiosuhteet paranivat kauden aikana ja olivat kauden loppuvaiheessa avoimia ja verkkomaisia. Kaikki joukkueen jäsenet pystyivät kommunikoimaan luontevasti keskenään. Ryhmästä muotoutui lähes kaikille pelaajille kaikkein tärkein ryhmä ja joukkueen yhdessäolo tuntui pelaajista todella merkitykselliseltä. Joukkueen sisäisten ystävyysuhteiden myönteistä merkitystä korostivat sekä pelaajat että valmentaja. Vaikka joukkueessa oli äänekkäämpiä ja hiljaisempia pelaajapersoonia, ei heidän välillään tuntunut olevan vastakkainasetteluja. Erilaiset persoonat hyväksyttiin ja sitä pidettiin joukkuehengen kannalta myönteisenä. Myös Holt ja Sparkes (2001) pitivät selkeitä ja merkityksellisiä rooleja tärkeinä joukkueen kiinteyden kannalta.

Joukkueen sosiaalinen kiinteyden vahvistui kauden aikana. Pelaajien kertomukset joukkueen tunnelmista kauden loppuvaiheessa olivat yhteneviä. Kiinteyden kokemukset olivat vahvoja ja kauden loputtua tyhjyyden ja haikeuden tuntemukset valtasivat pelaajien mielet.

Joukkueen yhteisiin ”off-ice” –tapahtumiin ei kuitenkaan tuntunut löytyvän kiinnostusta kaikilta pelaajilta. Myös henkilökohtaista vapaa-aikaa arvostettiin.

Kiinteyden haittavaikutukset. Ryhmän kiinteyttä pidetään yleensä hyvin positiivisena ja sitä halutaan kehittää (Paskevich, Estabrooks, Brawley & Carron 2001, 485). Tässä tutkimuksessa mukana ollut joukkue ajautui myös vaikeuksiin. Rovion (2002, 50-54) mukaan joukkueen kiinteyden aiheutti painetta yhdenmukaisuuteen eli konformismiin. Joukkueeseen muodostui harhainen käsitys hyvästä suoritustasosta. Konformismin ja ryhmäajattelun vuoksi joukkueessa väheni suorituksen arvioinnin tarve, jonka seurauksena joukkue harhautui yhteisistä tavoitteista. Lopputuloksena oli joukkueen suoritustason heikkeneminen. Tutkija Esa Rovion ja valmentajan hyvä tilannetaju ja kyky havainnoida ja eritellä ryhmädynaamisia tekijöitä palauttivat joukkueen suoritustason kuitenkin ennalleen. Joukkue saavutti SM-pronssia.

Joukkueen pelaajista muutama lopetti jääkiekon pelaamisen kauden jälkeen. Syitä lopettamiseen voi olla useita. Yhtenä syynä on voinut olla ryhmän korkea kiinteyden. Ryhmän toiminta oli intensiivistä ja siinä mukana oleminen on saattanut tuntua liian raskaaltakin. Juniori-ikäisen pelaajan hiipuva kiinnostus joukkueen toimintaa kohtaan voi kuitenkin olla pelastettavissa. Valmentajan on oltava tietoinen tällaisen pelaajan tuntemuksista, joista valmentaja voi saada viitteitä ryhmän ilmapiirimittarin avulla.

Ryhmän ilmapiirimittari. Ryhmän ilmapiirimittari tarjoaa joukkueesta runsaasti informaatiota mittausmittaukselta. Miten valmentaja voisi hahmottaa nopeasti joukkueensa tilanteen? Ryhmän ilmapiirimittarissa on vielä kehitettävää. Käytännön valmennustyöhön se soveltuu vielä melko kömpelösti. Vastausten kokoaminen ja analysointi vaatii liian paljon aikaa. Lisäksi kulttuurin huomioonottaminen tuntuu välttämättömältä. Alkuperäinen mittari on kehitetty amerikkalaiseen kulttuuriin, joka eroaa suomalaisesta kulttuurista paljon. Esimerkiksi juhlinnan merkitys tuntuu korostuvan mittarin kysymyksissä, kun taas esimerkiksi harjoitusten ilmapiirillä tai mielipiteiden kuuntelemisella ei tunnu olevan paljon merkitystä? Mittarin kehittäminen suomalaiseen kulttuuriin sopivammaksi olisikin yksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Myös mittarin ”valmentajaversio” auttaisi valmentajia käytännön valmennustyössä. Nopeasti ja luotettavasti käytettävä mittari tarjoaisi valmentajalle arvokasta tietoa joukkueesta ja sen yksilöistä. Tulevana liikunnanopettajana näen mittarilla olevan sovellusarvoa myös kouluun.

Tutkimuksen yleistettävyys. Voiko tutkimusta suhteuttaa tai siirtää johonkin toiseen yhteisöön? En ole pyrkinyt tutkimuksessani laajoihin yleistyksiin, mutta uskon, että tutkimustani voi suhteuttaa muihin tavoitteellisiin juniorijoukkueisiin, ainakin osittain. Ryhmäilmiöiden peruslainalaisuudet toistuvat joka ryhmässä, vaikka niiden ilmenemismuodot vaihtelisivatkin. Sen sijaan muihin tutkimuksiin tätä on vaikea verrata, sillä muita vastaavia tutkimuksia ei ole. Tutkimuksen yleistettävyys syntyy enemmänkin siis uskottavuudesta (Kiviniemi 2001, 82).

Eskola ja Suoranta (1999) eivät näe laadullisesta tutkimuksesta tehtyjä yleistyksiä kovin tarkoituksenmukaisina. Yleistämisessä on kyse tutkimuksessa tehtyjen havaintojen siirrettävyydestä, joka syntyy lukijan toimesta. Tarjoamalla tutkimuskohteesta riittävän tiheitä kuvauksia, lukija voi arvioida siirrettävyyden mahdollisuuksia. (Eskola & Suoranta 1999, 68.) Tutkimusraporttini sisältää runsaasti tiheitä kuvauksia sekä valmentajan että pelaajien haastatteluista. Lisäksi olen esittänyt ryhmän ilmapiirimittarilla saatuja vastauksia sekä lukuina että kuvina. Niistä tekemäni johtopäätökset ja tulkinnat ovat siis lukijan arvioitavissa.

Tuntemuksia tutkimuksesta. Lisäisin käyttämiini tutkimusmenetelmiin havainnoinnin. Tässä työssä se ei kuitenkaan ollut mahdollista, sillä päädyin tutkimusprojektiin vasta varsinaisen tutkimuskauden jälkeen. Joukkue ei ollut enää samassa kokoonpanossa ja joukkueen valmentajakin oli vaihtunut. Toisaalta tämän etuna oli se, ettei minulla ollut mitään ennakkokäsityksiä kyseisestä joukkueesta. Lähdin hahmottelemaan joukkueen kiinteyden kuvaa ikään kuin ”tyhjälle taululle”.

Perehtyminen ryhmäilmiöihin, ryhmän kiinteyteen ja sen hättävaiikutuksiin oli erittäin antoisaa. Asioiden ymmärtämisen myötä myös havainnointikykyäni herkistyi. Aloin huomata ympärilläni uusia ryhmiä. Syksyn 2001 aikana jatkuneet säännölliset sijaisuudet eri kouluilla antoivat minulle mahdollisuuden seurata useiden eri ryhmien käyttäytymistä. Ryhmäilmiöiden havainnointi ja tunnistaminen tuntuvat olevan liikunnanopettajan työn kannalta välttämättömiä. Jokainen ryhmä on erilainen ja sisältää koko joukon ainutlaatuisia yksilöitä. Tilannetaju ratkaisee paljon, sillä tilanteet tuntuvat ohikiitäviltä ja niihin tarttuminen vaatii tahdikkuutta – ja suurta sydäntä.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Brawley, L., Carron, A. & Widmeyer, W. 1993. The influence of the group and its cohesiveness on perceptions of group goal-related variables. *Journal of sport and exercise psychology* 15, 245-260.
- Björkman, A. 1982. Psykkinen valmennus: Henkisten voimavarojen hyödyntäminen 1. Vaasa: Valmennuskirjat Oy.
- Carron, A. V., Brawley, L. R. & Widmeyer, W. N. 1998. The measurement of cohesiveness in sport groups. Teoksessa J. L. Duda (toim.) *Advances in sport and exercise psychology measurement*. Morgantown: WV, Fitness information technology, 213-226.
- Carron, A., Widmeyer, W., Brawley, L. 1985. The development of an instrument to assess cohesion in sport teams: The group Environment Questionnaire. *Journal of sport psychology* 7, 244-266.
- Carron, A., Widmeyer, W., Brawley, L. 1988. Group cohesion and individual adherence to physical activity. *Journal of sport and exercise psychology* 10, 127-138.
- Carron, A. V. & Hausenblas, H. A. 1998. Group dynamics in sport. 2. painos. Morgantown, WV, Fitness Information Technology.
- Colman, M. & Carron, A. 2000. Team social norms and social cohesiveness. *Journal of Sport and Exercise Psychology* 22, S28.
- Courneya, K. 1995. Cohesion correlates with affect in structured exercise classes. *Perceptual and Motor Skills* 81, 1021-1022.
- Cratty, B. J. 1989. Psychology in contemporary sport. 3. painos. New Jersey: Prentice Hall.
- Dorsch, K., Paskevich, D., Brawley, L. & Widmeyer, W. 1996. Collective efficacy as shared beliefs: Implications for the group as the unit of analysis. *Journal of Sport and Exercise Psychology* 18, S26.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Estabrooks, P. & Carron, A. 2000. Predicting self-efficacy in elderly exercisers: The role of recent experience and task cohesion. *Journal of Aging and Physical Activity* 8, 41-50.

- Frantsi, P., & Närhi, A. 1994. Psyykkisen valmennuksen perusteet. 3. painos. Helsinki. SLU-paino.
- Gorbunov, G., & Liukkonen, J. 1995. Suggestiolla menestykseen - psyykkarin käsikirja. Jyväskylä: Jyvässeudun Paino.
- Heino, S. 1983. (toim.) Psyykkinen valmennus: Lajisovellutukset 2. Vaasa: Valmennuskirjat Oy.
- Heino, S. 2000. Valmentautumisen psykologia : iloisemmin, rohkeammin, keskittyneemmin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. 1998. Johdatus sosiaalipsykologiaan. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Himberg, L. & Jauhiainen, R. 1998. Suhteita: minä, me ja muut. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hodge, K. 1995. Team Dynamics. Teoksessa T. Morris & J. Summers (toim.) Sport psychology: theory, applications and issues. Singapore: Wiley.
- Holt, N. & Sparkes, A. 2001. An ethnographic study of cohesiveness in a college soccer team over a season. *The Sport Psychologist* 15, 237-259.
- Huovila, A. 1970 ja 1972. Henkinen valmennus. Helsinki: Suomen suunnistusliitto
- Jackson, S. 1995. The growth of qualitative research in sport psychology. Teoksessa T. Morris & J. Summers (toim.) Sport psychology – theory, applications and issues. Singapore: John Wiley & Sons, 575-591.
- Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.
- Kaarto, T. & Kinnunen, J. Jääkiekkjoukkueen sosiometriset valinnat pelikauden aikana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielman käsikirjoitus.
- Kaija, J. & Kujala-Leinonen, T. 2001. Muutokset juniorijääkiekkjoukkueen ryhmäkoheesiossa ja sosiaalisissa suhteissa pelikauden aikana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Karinkanta, K. & Simonen, J. 2002. Unelmana NHL – yksilön tavoitteenasetteluohjelmalla päämäärään. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Kemppinen, P. 1992. Epäonnistumisesta onnistumiseen. Suomen Palloliitto.
- Kivari, P. & Mattila, A. 2001. Joukkuevoimistelujoukkueen koheesiota kehittämään tarkoitettun ohjelman suunnittelu, toteutus ja arviointi. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.

- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 68-84.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 26-43.
- Laitimo, S. 1998. Ryhmäilmiöt joukkuelajeissa: kurssin suunnittelu, toteutus ja arviointi. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Lintunen, T. 1995. Self-perceptions, fitness, and exercise in early adolescence: a four-year follow-up study. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Väitöskirja.
- Liukkonen, J. 1995. Psyykkisen valmennuksen uudet haasteet. seminaariraportti. Suomen urheilupsykologinen Yhdistys ry.
- Liukkonen, J. 1995. Psyykkisen valmennuksen työkirja. Jyväskylä: Jyvässeudun Paino.
- Liukkonen, J. 1998. Enjoyment in youth sports : a goal perspectives approach. Research Reports on Sport and Health 114. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Lukkarinen, P. 1986. Jalkapalloilu: joukkueurheilun sosiaalipsykologinen tarkastelu. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Miettinen, P. 1992. Valmentaminen ja johtaminen. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.
- Moilanen, P. & Räihä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 44-67.
- Mullen, B. & Copper, C. 1994. The relation between group cohesiveness and performance: An integration. Psychological Bulletin 115, 210-227.
- Neva, S. Pesonen, A. 1995. Nuorten lentopalloilijoiden ryhmäkoheesio ja psykologiset ominaisuudet. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Niemistö, R. 1998a. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 3. painos. Tampere: Tammer-paino.
- Niemistö, R. 1998b. Ryhmän kehittyminen – pienryhmän kehitysvaiheiden, teemojen sekä ohjaustoiminnan tarkastelu. Helsinki: Keuhkovammaliitto.
- Nikulainen, P. 1994. Suunnistus ja ajattelu. Salo: SASApaino.
- Nikulainen, P. 1995. Suunnistustaito. Lievestuore: ER-Paino.
- Närhi, A., & Frantsi, P. 1998. Psyykinen valmennus- järkeä ja sydäntä. Keuruu. Otava. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy,

- Paskevich, D., Estrabrooks, P., Brawley, L. & Carron, A. 2001. Group cohesion in sport and exercise. Teoksessa R. Singer, H. Hausenblas & C. Janelle. (toim.) Handbook of sport psychology. 2. painos. New York: John Wiley & Sons, 472-494.
- Pullola, H. & Ukkola, N. 2001. Seikkailukasvatuksen vaikutus ryhmän kiinteyteen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Rovio, E. 2000. Tavoitteenasetteluohjelman suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi joukkuelajeissa – toimintatutkimus tapauksena jääkiekkjoukkue. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Lisensiaatintyö.
- Rovio, E. 2002. Joukkueellinen yksilöitä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteen laitos. Väitöskirja.
- Salminen, S. 1985. Urheilujoukkueiden ryhmädynamiikka – esimerkkinä sähköjoukkue. *Psykologia* 20, 334-339.
- Salminen, S. 1986. Jääkiekkjoukkueiden pienryhmätekiäjien vaikutus menestykseen. Helsingin yliopisto. Sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 1/1986.
- Salminen, S., & Luhtanen, P. 1991. Viiden vuoden kansainvälinen seurantatutkimus juniorijääkiekkjoukkueiden pienryhmäominaisuuksista. *Liikunta ja Tiede* 1-2, 41-43.
- Salminen, S. & Luhtanen, P. 1998. Cohesion predicts success in junior ice hockey. *Perceptual and Motor Skills* 87, 649-650.
- Shields, D., Bredemeier, B., Gardner, D. & Boston, A. 1995. Leadership, cohesion, and team norms regarding cheating and aggression. *Sociology of Sport Journal* 12, 324-336.
- Spink, K & Carron, A. 1993. The effects of team building on the adherence patterns of female exercise participants. *Journal of sport and exercise psychology* 15, 39-49.
- Stevens, D. 2002. The science of developing cohesion. Teoksessa J. Silva & D. Stevens (toim.) *Psychological foundations of sport*. Boston: Allyn and Bacon, 291-305.
- Syrjä, P. 2000. Performance-related emotions in highly skilled soccer players. A longitudinal study based on the IZOF model. Jyväskylän Yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Väitöskirja.
- Tamminen, J. 2000. Aurinkokuningas. 3. painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio. 2. painos. Turku: Painosalama Oy.
- Ukkonen, M. 1996. Ryhmäkoheesio ja minäkäsityksen väliset yhteydet kaukalopalloilijoilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Widmeyer, W., Brawley, L., & Carron, A. 1990. The effects of group size in sport. *Journal*

of sport and exercise psychology 12, 177-190.

Weinberg, R. & Gould, D. 1995. Foundations of sport and exercise psychology.
Champaign, IL: Human Kinetics.

Weinberg, R. & Gould, D. 1999. Foundations of sport and exercise psychology. 2. painos.
Champaign, IL: Human Kinetics.

VALMENTAJAN HAASTATTELUKYSYMYKSET

Teema 1: JOUKKUEEN HISTORIA

Kuinka kauan valmensit ko. joukkuetta?

Millainen valmentaja joukkueella oli ennen kuin sinä tulit valmentajaksi?

Miten kuvailisit joukkuetta ryhmänä?

Miten joukkue menestyi ennen tutkimuskautta?

Pelaajahistoria? Olisiko jotain huomioitavaa?

Teema 2: TEHTÄVÄKOHEESIO

Peliaikatyytyväisyys:

Mistä valmentaja tietää, että pelaaja tuntee vetovoimaa perustehtävää kohtaan?

Mistä joukkueen tehtäväkoheesio näkyy parhaiten?

Kun katsot pelaajien antamia lukuja peliaikatyytyväisyydestä ja vertaat niitä heidän aiemmin saamaansa peliaikaan, onko niillä yhteyttä?

Miten sinä valmentajana vaikutat pelaajien peliaikatyytyväisyyteen?

Miten saat pelaajan motivoitumaan tehtävän suorittamiseen, kun pelaaja ei saa peliaikaa mielestään riittävästi?

Joukkueen tahto voittaa:

Kuinka tärkeänä pidät joukkueen tahtoa voittaa? yhteys koheesioon?

Arvioi eri pelaajien vaikutusta joukkueen tahtoon voittaa?

Onko jotkut pelaajat ”voittohengen” luoja? Ketkä?

Miten sinä valmentajana vaikutat joukkueen tahtoon voittaa? Kun vastassa on sarjakärki, tasavertainen joukkue, sarjajumbo?

Taitojen kehittäminen:

Miten onnistuitte luomaan tilanteen, jossa kaikki olivat tyytyväisiä joukkueen tarjoamiin mahdollisuuksiin kehittää omia taitoja? Miten motivoit?

Joukkueessa on muutamia, jotka ovat olleet hieman tyytymättömiä. Mistä tyytymättömyys johtui ja olisiko sitä voinut jotenkin estää?

JATKUU

Joukkueen pelityyli:

Miten joukkueen pelityyli muodostui tässä joukkueessa?

Luodaanko joukkueen pelityyli yhdessä joukkueen kanssa?

Mitkä tekijät ovat mahdollisesti vaikuttaneet tyytyväisyyteen tai tyytymättömyyteen?

Joukkueen yhtenäisyys:

Miten sait joukkueen puhaltamaan yhteen hiileen? Vai nouseeko motivaatio tavoitteeseen kuin itsestään?

Miten otat valmentajana pelaajien eriävät mielipiteet huomioon? Esimerkki

Miten luot joukkueeseen sellaisen ilmapiirin, että jokainen pelaaja uskaltaa tuoda oman mielipiteensä julki? Voiko valmentaja jotenkin auttaa?

Auttamiskäyttäytyminen ja vastuun kantaminen:

Mikä on ihannetilanne, jolloin auttamiskäyttäytyminen on joukkueessa parhaimmillaan?

Miten ohjaat pelaajien auttamiskäyttäytymistä? Onko esimerkkipelaajia?

Onko auttamiskäyttäytyminen mahdollista joukkuelajeissa yleensä?

Kerro vastuun kantamisesta ja ottamisesta tässä jääkiekkjoukkueessa?

Miten ohjaat pelaajia vastuun kantamiseen ja ottamiseen?

Miten valmentaja reagoi, jos pelaaja syyttelee epäonnistumisista muita, eikä näe omaa osuutta vastuuseen?

Keskusteleminen:

Keskustelevatko pelaajat vapaasti heidän vastuualueista otteluissa ja harjoituksissa?

Milloin keskustelut tarpeen, tulisiko niille jättää tilaa?

Miten sinä valmentajana osallistut keskusteluihin?

Teema 3: SOSIAALINEN KOHEESIO

Mistä valmentaja tietää, että pelaaja tuntee vetovoimaa joukkuetta kohtaan?

Mistä joukkueen sosiaalinen koheesio näkyy parhaiten?

Miten tärkeänä näet, että pelaajat tuntevat sosiaalista vetovoimaa?

Millä tavalla sinä valmentajana vaikutit joukkueen yhdessäolon mukavuuteen?

Mistä kiva olo muodostui? Miten pelaajat vaikuttivat kivaan oloon?

Ystävät:

Miten reagoit pelaajaan, jolla ei ole ystäviä joukkueessa?

Miten huomioit uuden tulokkaan, joka tulee joukkueeseen esim. kesken kauden?

Miten ryhmästä muodostuu pelaajille todella tärkeä? Mikä hitsaa pelaajat yhteen?

Yhteiset juhlat ja vapaa-aika:

Jos lähdette joukkueena illalla ulos, mitä teette?

Mitä etuja tai haittoja joukkueen yhteisistä juhlista voisi olla?

Mitä muuta pelaajan ja valmentajan elämään sisältyy kuin jääkiekko?

YHTEENVETOKYSYMYKSET:

Mistä joukkueen tehtäväkoheesio muodostuu ja miten sinä valmentajana sitä rakennat yhdessä pelaajien kanssa? (yksilö/joukkue)

Mistä joukkueen sosiaalinen koheesio muodostuu ja miten sinä valmentajana sitä rakennat yhdessä pelaajien kanssa? (yksilö/joukkue)

PELAAJIEN HAASTATTELUKYSYMYKSET

LÄMMITTELYKYSYMYKSET

Mitäs kuuluu? Vieläkö pelaat kiekkoa? Mites on menny? Entäs opiskelut?

Teema 1: JOUKOSTA JOUKKUEEKSI

Miten kuvailisit joukkuetta ryhmänä? Millainen ryhmä?

Millainen henki joukkueessa oli? Mitkä tekijät siihen vaikuttivat? Miten joukkuehenki muuttui kauden aikana?

Millaisia kokemuksia sinulla on jäänyt päällimmäisenä mieleen?

Teema 2: RYHMÄSUHTEET

Ketkä olivat lähimpiä ystäviäsi joukkueessa?

Kuvaile asemaasi joukkueessa kauden kuluessa?

Teema 3: TEHTÄVÄN VETOVOIMA

Kuinka vakavasti otit jääkiekon pelaamisen tuolloin? Kuvaile tuntemuksiasi?

Minkälaisia tavoitteita sinulla/joukkueella oli ko. kaudelle?

Kerro joukkueen tahdosta voittoa kauden aikana?

Miten joukkueen pelityyli/taktiikka muodostui? Mihin olit tyytyväinen/tyytymätön?

Kerro peliaikatyytyväisyydestäsi kauden aikana?

Miten joukkue reagoi häviämiseen tai huonoon suoritukseen?

Millä tavalla joukkue/pelaajat kantoivat vastuuta niistä?

Teema 4: RYHMÄN VETOVOIMA

Kuinka tärkeänä ryhmänä pidit jääkiekkjoukkuetta?

Miten viihdyit joukkueessa?

Miten valmentaja vaikutti joukkueessa viihtymiseen?

Kuvaile joukkueen tyypillistä ilmapiiriä pukuhuoneessa, harjoituksissa, pelimatkoilla?

Minkälaisia keskusteluita kävitte ennen pelejä kavereiden/valmentajan kanssa?

Kuunneltiinko kaikkien mielipiteitä joukkueessa? Miten käsittelitte eriävät mielipiteet?

JATKUU

Olivatko kaikki tasavertaisessa asemassa?

Kuinka tärkeitä olivat joukkueen yhteiset juhlat?

Miten vai voiko nuoret miehet voi auttaa toisiaan kehittymään paremmaksi kiekkoilijaksi?

Miltä tuntui kun kausi oli ohi?

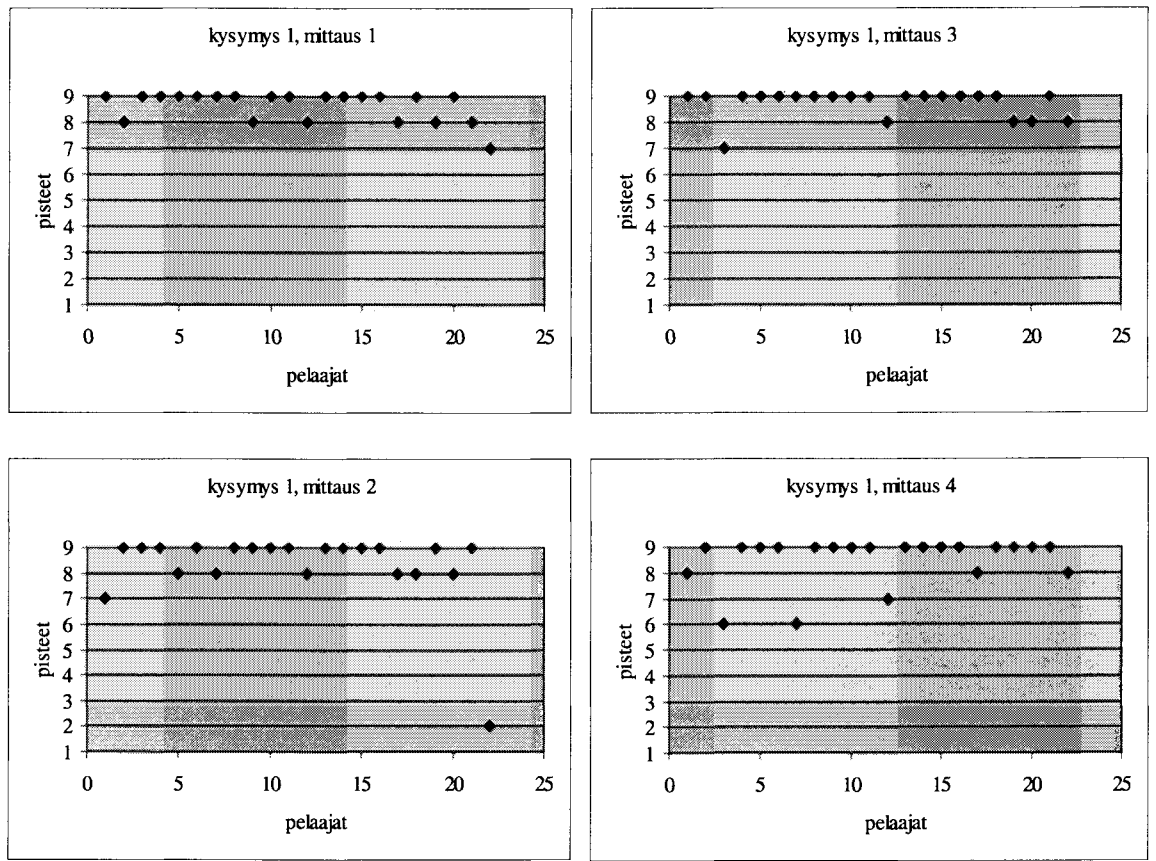
Tapasitteko joukkueen/pelaajien kanssa kauden jälkeen? Entä muut?

Teema 5: KOHEESIOMITTARI KÄYTÄNNÖSSÄ

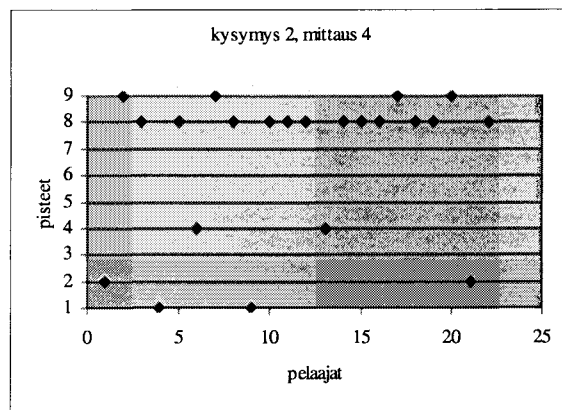
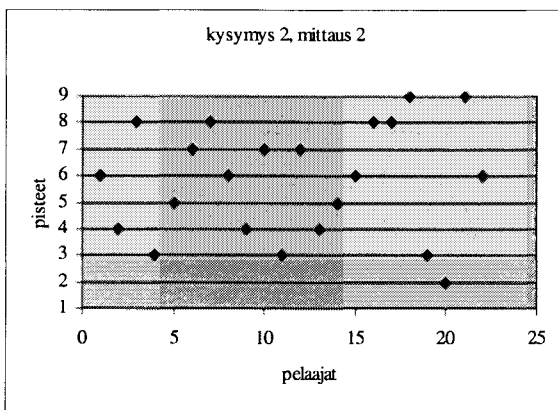
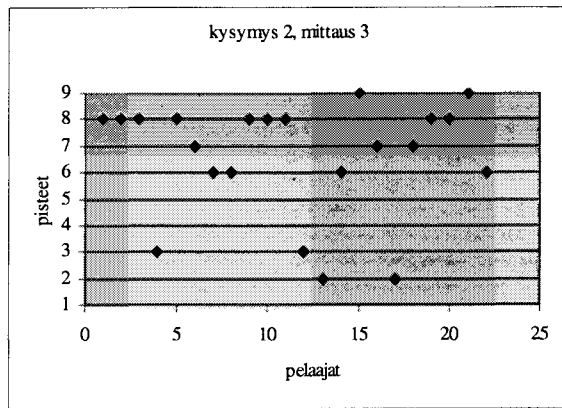
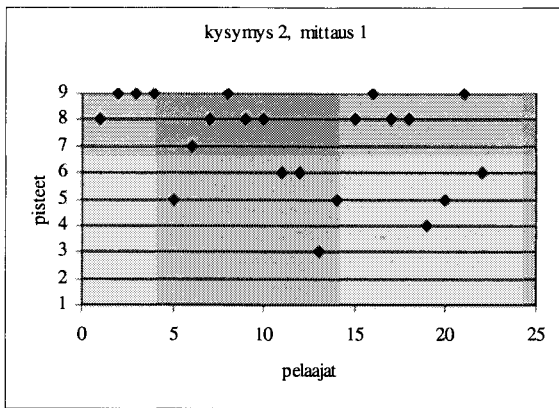
Miten vastaaminen kyselyyn sujui kauden aikana?

Millaisia kysymykset mielestäsi olivat? Tarpeettomia/puuttuvia kysymyksiä?

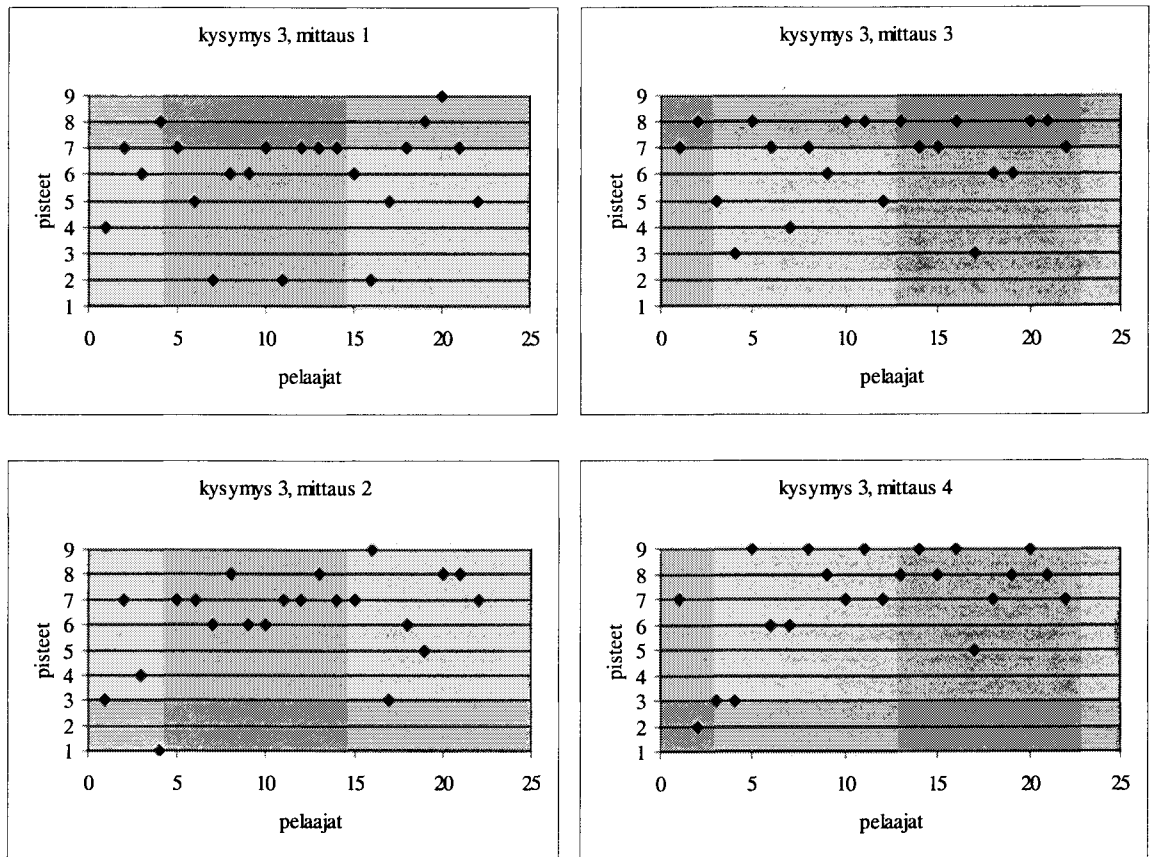
Mitä hyötyä mittarista on? Vai onko?

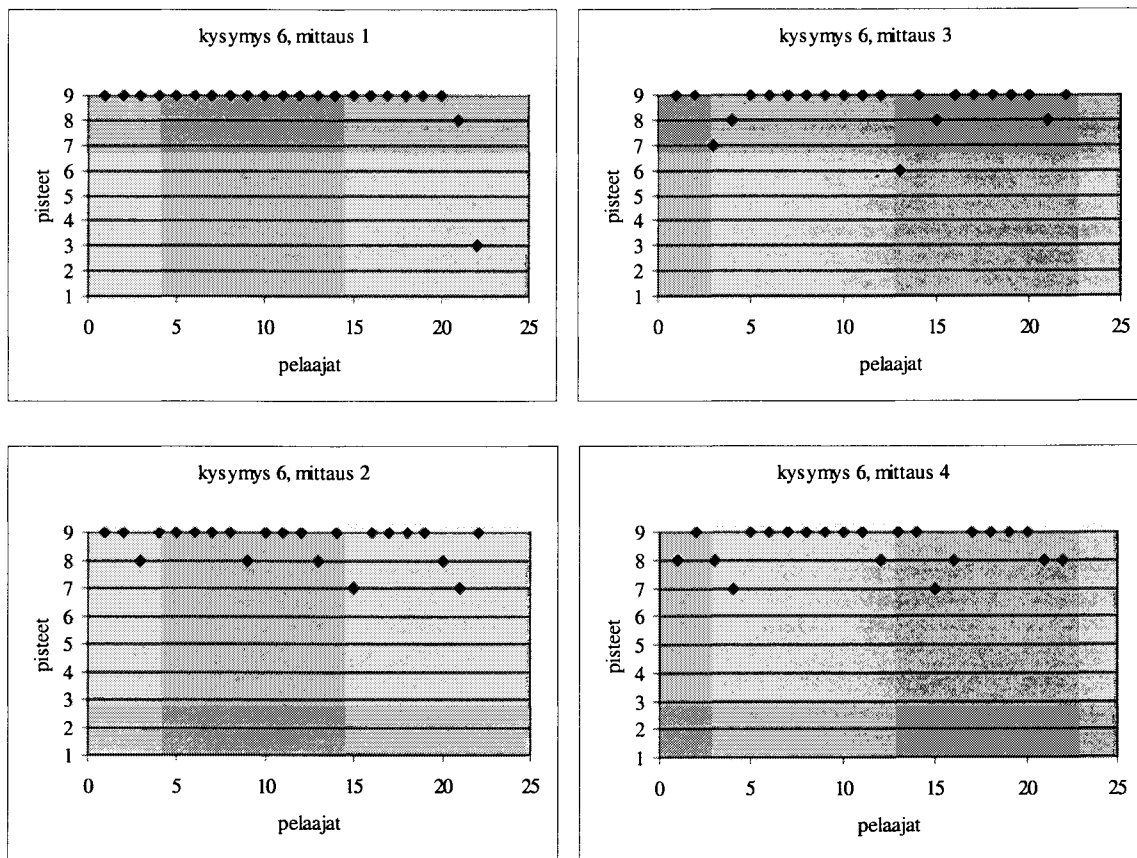
KUVIO 1. Joukkueen yhdessäolosta nauttiminen

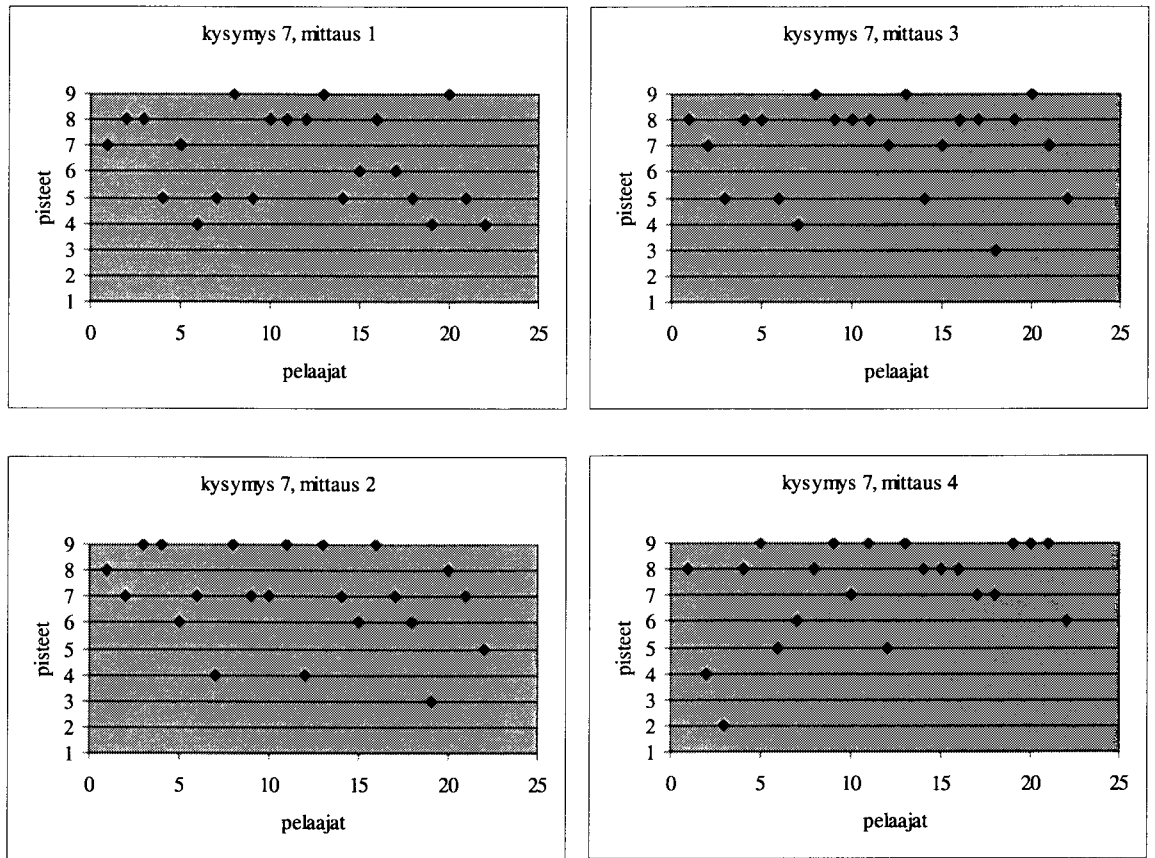
KUVIO 2. Tyytyväisyys peliaikaan

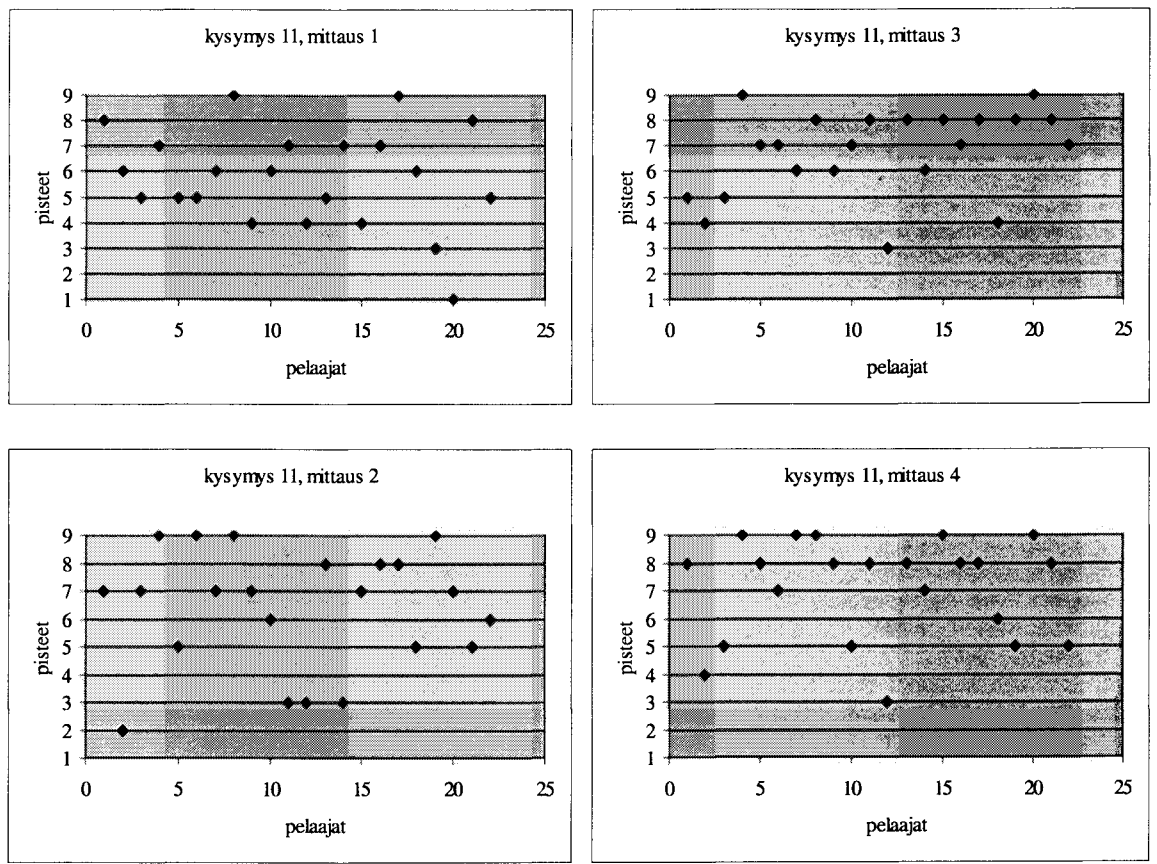
KUVIO 3. Ikävä kun kausi on ohi

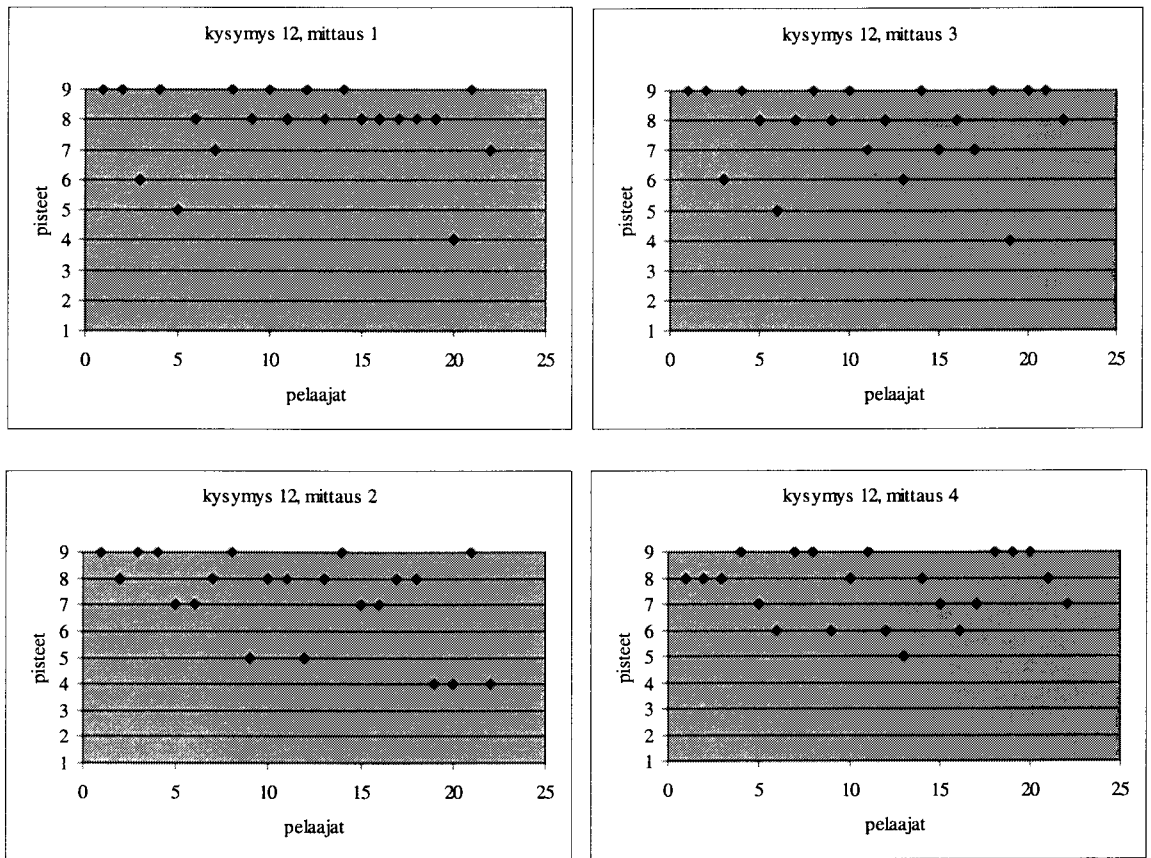
KUVIO 4. Mahdollisuus kehittää omia taitoja

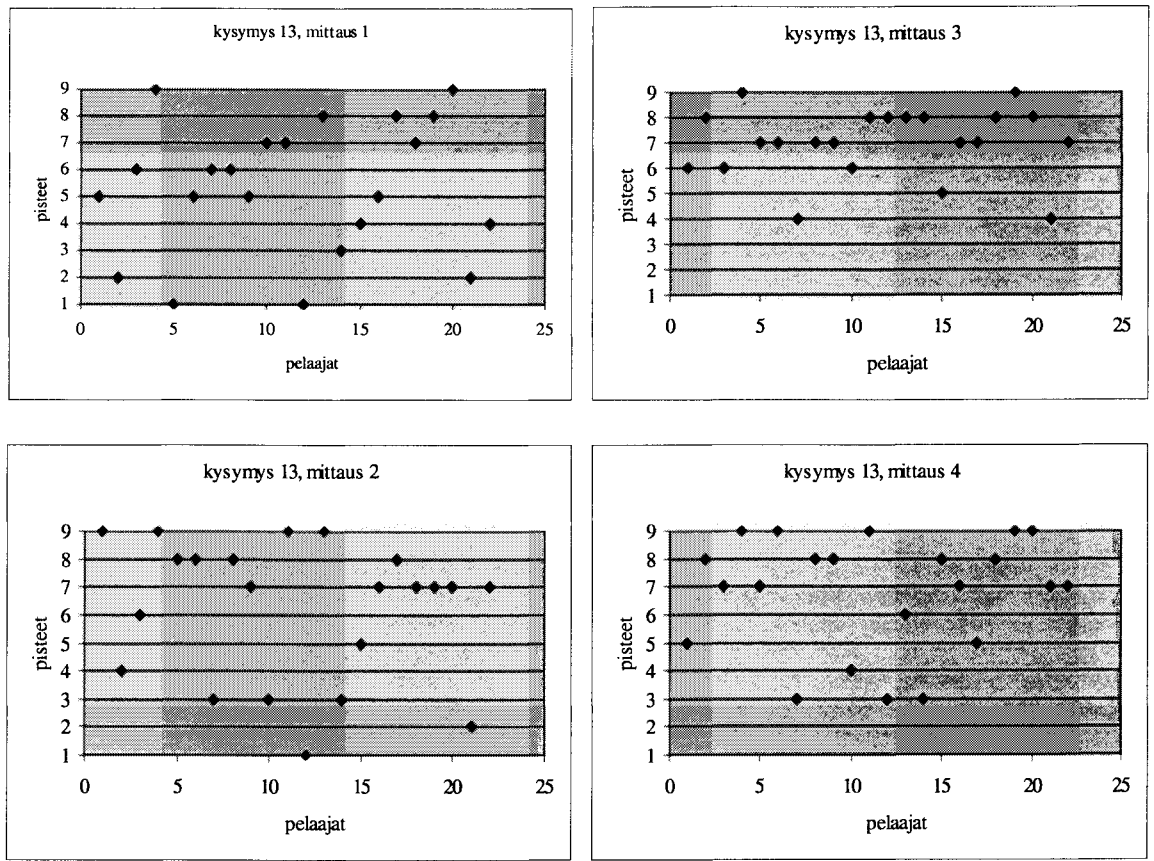
KUVIO 5. Joukkueen juhlista nauttiminen

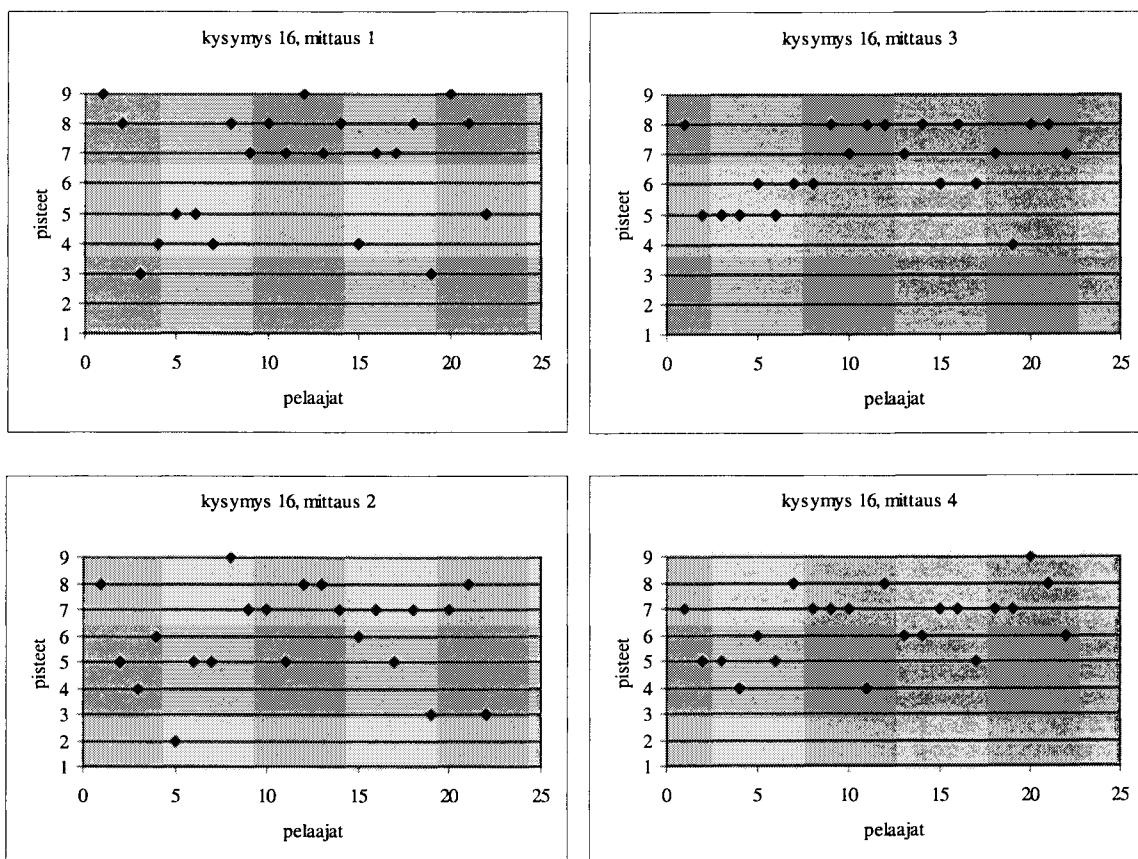
KUVIO 6. Joukkueen jäsenet menevät illalla ulos mieluummin joukkueena kuin yksin

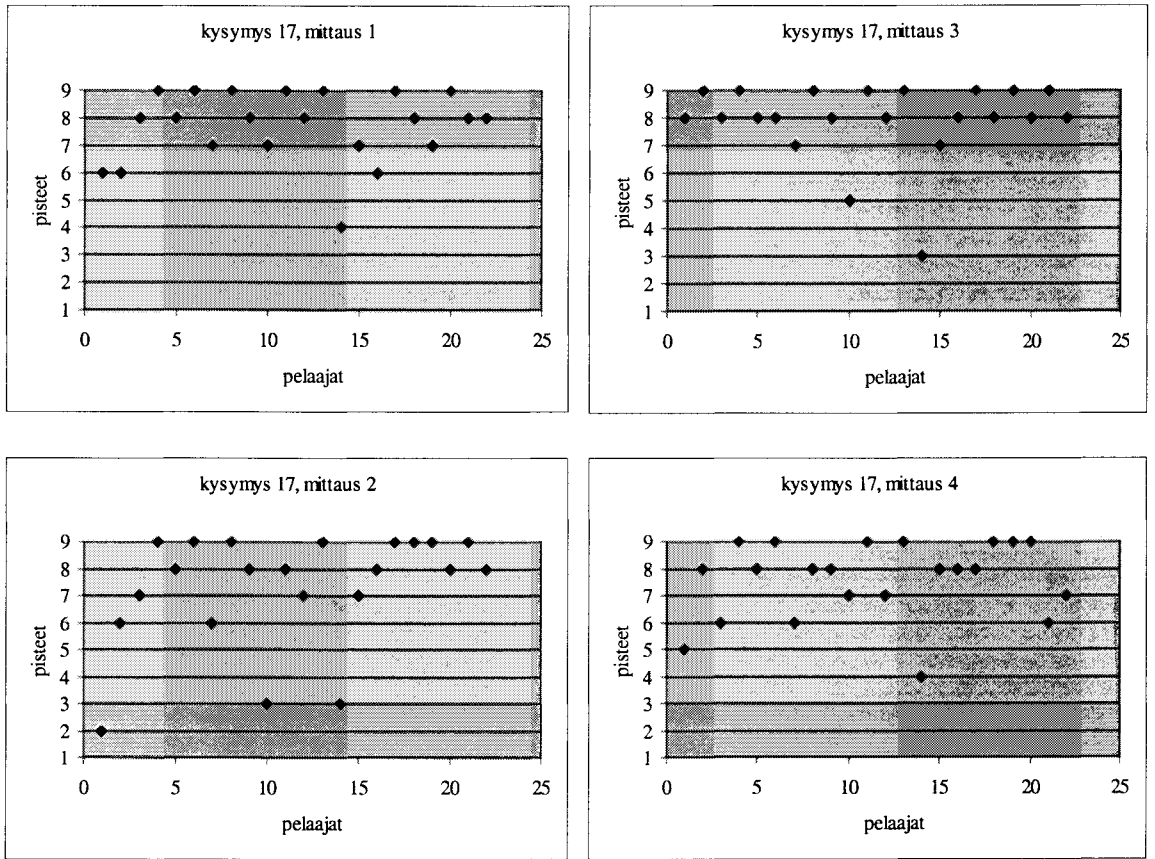
KUVIO 7. Me kaikki otamme vastuun häviöstä tai huonosta suorituksesta

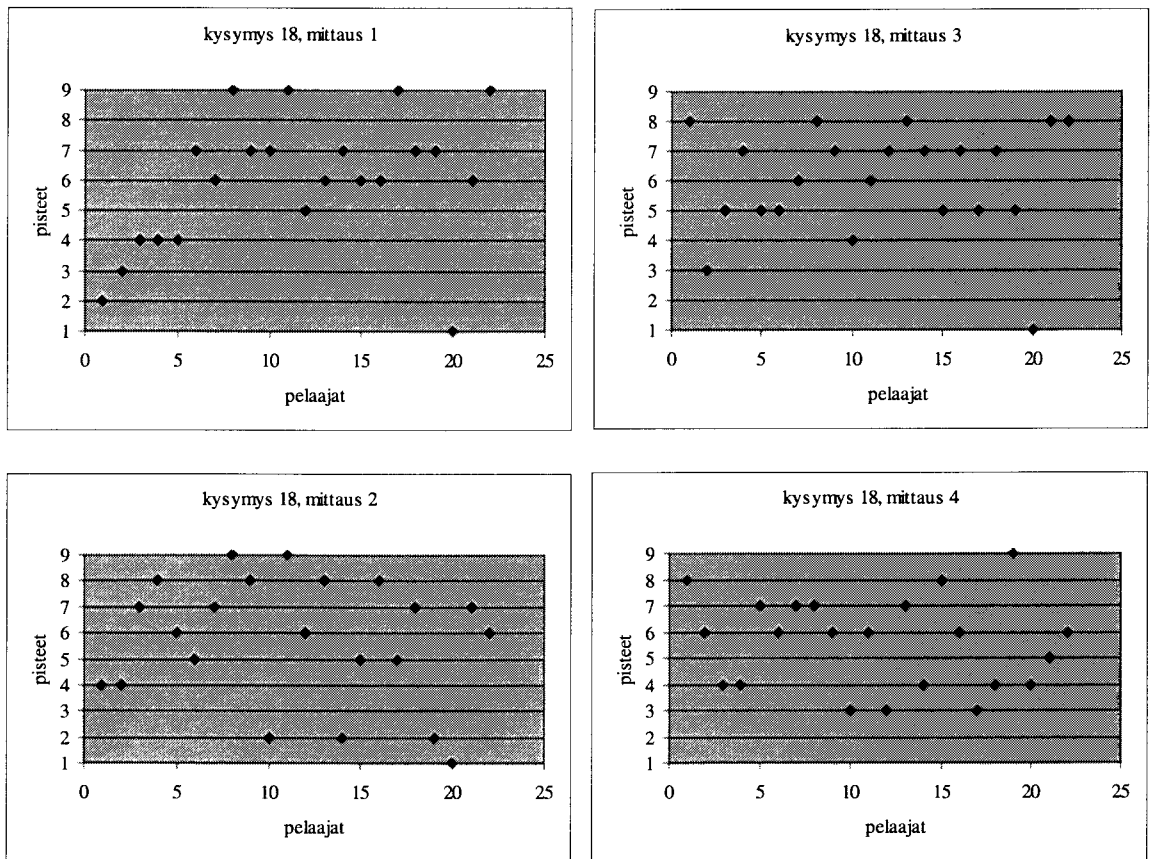
KUVIO 8. Joukkueemme jäsenet juhlivat usein yhdessä

KUVIO 9. Auttaminen harjoituksissa

KUVIO 10. Joukkueen jäsenet ovat yhdessä harjoitusten ja pelien ulkopuolella

KUVIO 11. Keskusteleminen jokaisen pelaajan vastuusta otteluissa ja harjoituksissa

Taulukko 1. Minä-Tehtävä osion kysymysten keskiarvot ja keskihajonnat (n = 22).

Kysymys nro	1. Mittaus		2. Mittaus		3. Mittaus		4. Mittaus	
	x	sd	x	sd	x	sd	x	sd
2	7.1	1.8	5.8	2.1	6.6	2.2	6.6	2.8
4	7.6	1.7	7.2	1.7	7.4	2.1	8.5	.7
6	8.7	1.3	8.6	.7	8.6	.8	8.5	.7
8	7.9	1.2	7.7	1.2	8.5	.7	8.1	1.6

Taulukko 2. Minä-Sosiaalinen osion kysymysten keskiarvot ja keskihajonnat (n = 22).

Kysymys nro	1. Mittaus		2. Mittaus		3. Mittaus		4. Mittaus	
	x	sd	x	sd	x	sd	x	sd
1	8.6	.6	8.3	1.5	8.7	.6	8.5	1.0
3	5.9	1.9	6.2	2.0	6.5	1.6	7.0	2.1
5	7.5	2.2	8.1	2.3	8.4	1.3	8.5	1.2
7	6.5	1.8	7.0	1.8	7.0	1.7	7.3	1.9
9	7.6	2.4	8.5	.7	8.4	1.4	8.5	1.1

JATKUU

Taulukko 3. Ryhmä-Tehtävä osion kysymysten keskiarvot ja keskihajonnat (n = 22).

Kysymys nro	1. Mittaus		2. Mittaus		3. Mittaus		4. Mittaus	
	x	sd	x	sd	x	sd	x	sd
10	7.8	1.1	8.0	.7	7.9	.9	8.4	.8
12	7.9	1.4	7.3	1.8	7.8	1.4	7.6	1.3
14	7.4	1.8	7.6	1.9	8.0	1.4	8.1	.8
16	6.5	2.0	6.0	1.9	6.6	1.3	6.4	1.3
18	6.0	2.2	5.7	2.4	6.0	1.8	5.6	1.8

Taulukko 4. Ryhmä-Sosiaalinen osion kysymysten keskiarvot ja keskihajonnat (n = 22).

Kysymys nro	1. Mittaus		2. Mittaus		3. Mittaus		4. Mittaus	
	x	sd	x	sd	x	sd	x	sd
11	5.8	2.0	6.4	2.2	6.7	1.7	7.1	1.8
13	5.4	2.5	6.2	2.5	7.0	1.4	6.8	2.1
15	6.1	2.3	6.2	1.9	7.1	1.6	7.5	1.6
17	7.7	1.3	7.3	2.1	7.9	1.4	7.6	1.4